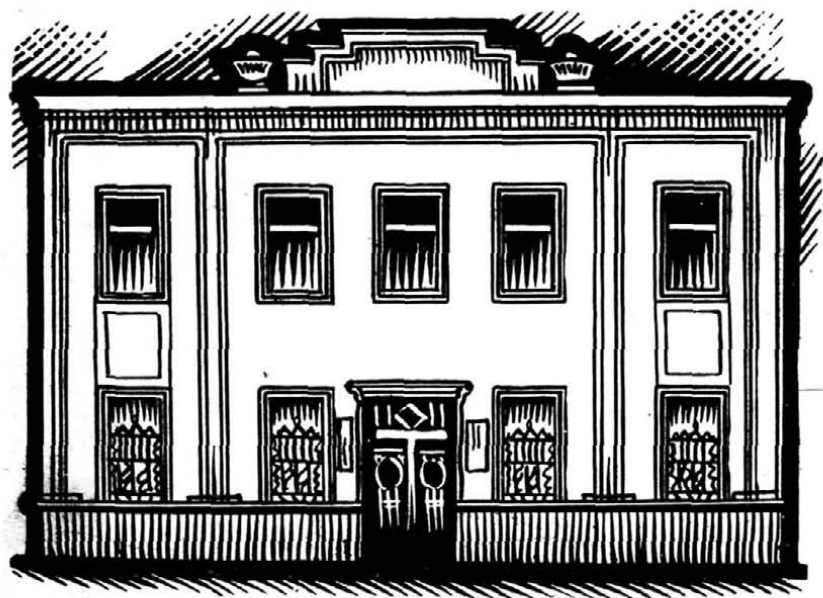

A
MAGYAR KÖNYVKIADÓK
ÉS KÖNYVKERESKEDŐK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
ÖTVEN ÉVE

1878—1928

**FÉLSZÁZAD
MAGYAR KÖNYV SZOLGÁLATÁBAN**

B U D A P E S T 1 9 2 9

A
MAGYAR KÖNYVKIADÓK
ÉS KÖNYVKERESKEDŐK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
ÖTVEN ÉVE

1878–1928

FÉLSZÁZAD A MAGYAR KÖNYV SZOLGÁLATÁBAN

IRTA

DR RÉVAY JÓZSEF
AZ EGYESÜLET VOLT FŐTITKÁRA

*

A MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVKERESKEDŐK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KIADÁSA

BUDAPEST, 1929

A „MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVKERESKEDŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE“ 50 éves fennállása jubileumi ünnepeinek alkalmából újra kibocsátja ezt a könyvet, mely az 1878 és 1928 közé eső ötven év történetét tartalmazza. Emlékkül kívánja kezébe juttatni az érdeklődő kartársaknak s a könyv és szakmánk barátainak. Ezek a lapok szakmánk belső életét, a magunk küzdelmeit festik. De egyszersmind a magyar szellemi élet egyik fejezetét is nyújtják. Szakmánk büszkesége ez.

A történeti rész változatlan ismétlése az első fogalmazványnak. Az egyesület minden személyi vonatkozású adatát 1929 június 1-ig helyesbítettük.

Az ötvenéves évfordulón egy percre megállunk, letenni koszorúnkat a mult emlékére. Utána nekiindulunk ismét a jövő útjának, azzal a hittel, hogy jövőnk szebb lesz a jelennél s méltó a multhoz. Legyen ez minden kartársunk meggyőződése és törekvése!

Budapest, 1929 május.

*A Magyar Könyvkiadók és
Könyvkereskedők Országos
Egyesülete Elnöksége.*

E L Ő S Z Ó

IRTA

GÁRDOS ALFRÉD

a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének
volt elnöke

Ötven év még egy egyesület életében is oly határidő, mikor meg kell állani egy percre és visszapillantani az elmúlt időszak tevékenységére. Nyugodt lelkiismerettel teszi meg ezt Egyesületünk, mert e vázlatos alapvető egyesületi történetből is megállapítható, hogy Egyesületünk és annak minden egyes tagja mindenkor leghívebben teljesítette a vállalt köteleességeket.

Köteleességeket vállaltunk és vállaltunk, hogy minden lehető elkövessünk, hogy a könyvnek, elsősorban a magyar könyvnek minél több olvasót szerezzünk. Kiadóink egymással nemessen versenyezve arra törekszének, hogy kiadványaik úgy tartalom, mint kiállítás tekintetében a nyugati államok kiadványaival azonos értékűek legyenek. Ezzel Egyesületünk és az Egyesület minden tagja hozzájárult jogosan hangoztatott kultúrfölényünkhöz.

Pontos statisztikai adatok nem állanak rendelkezésünkre. Csak egyes adatokat van módomban közreadni bizonyítékaul annak, hogy mily hatalmas módon fejlődött az utolsó ötven év alatt a magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem és ezzel

kapcsolatosan mily óriási arányban haladt a magyar könyvtermelés, dacára, hogy a háborús és az azt követő forradalmi évek alatt a termelés csaknem szünetelt.

Egyesületünk alapításakor Egyesületünknek 43 tagja volt, 1913-ban 369 és 1929-ben Csonka-Magyarországon 459.

A megjelent magyar könyvek száma Egyesületünk megalakulása évében 1878-ban 1040 könyv 15.600 ív, 1914-ben 2607 könyv 39.105 ív és 1927-ben 3077 könyv 46.155 ív. Ez utóbbi termelés már 18-08%-kal nagyobb, mint az utolsó évi béketermelése Nagy-Magyarországnak.

Amilyen örvendetesek ezek az adatok, nem hallgathatjuk el azt a fájdalmas tény, hogy a magyar könyv kivitele legálább egyelőre csökkenőben van.

Nagy és fontos feladat vár Egyesületünkre és Egyesületünk minden egyes tagjára. Kiadónak és szortimenternek egyesült erővel, egymást megértve, kölcsönösen támogatva, mint a kultúra napszámosságának minden rendelkezésére álló eszközzel részt kell vennie az ország kultúrájának fokozatos és állandó fejlesztésében. Ezt a feladatot szívesen vállaljuk már azért is, mert mindannyiunk énjének legjobban megfelel. A könyvkiadó és kereskedő idealista, inkább kultúrtényező, mint iparos vagy kereskedő. Egy jó könyv megjelenése és megfelelő terjesztése még akkor is örömet szerez neki, ha anyagi haszonnal egyáltalában nem jár. Csak így volt lehetséges, hogy könyvkiadói és kereskedelmi tevékenységünk révén ennyire be tudtunk kapcsolódni a magyar kulturális életbe. S most jóleső érzéssel tekinthetünk vissza minden egyes ténykedésünkre, abban a tudatban, hogy tényezői voltunk annak a fáradságos munkának, melynek révén kultúrfölényünk a szomszédos országokkal szemben jogosan megállapítható.

Egyesületünk mindig örködött afelett, hogy tagjai ily irányban működjenek. Emellett Egyesületünk mindenkor törekedett, hogy a kiadói tevékenységet összhangba hozza a kereskedői tevékenységgel és ha e téren voltak is néha kisebb nehézségek, végeredményben állandóan együttműködünk, bár kevés anyagi eredménnyel, annál több erkölcsi sikerrel.

Minden szerénységünk mellett megállapíthatjuk, hogy a kultúrával szemben mindenkor híven teljesítettük kötelességünket mi, az Egyesület és Egyesületünk minden egyes tagja.

Ezek az elvek vezérelnék bennünket most is és reméljük, hogy majdan újabb ötven év múlva utódaink is hasonló értelemben fognak beszámolni tevékenységükről.

AZ EGYESÜLET ELNÖKSÉGE ÉS TISZTIKARA
1929 JÚNIUS 1-ÉN.

Tiszteletbeli elnökök:

*Benkő Gyula,
Schwarz Károly,
Gárdos Alfréd,
Erdősi Károly,
Wolfner József,
Ranschburg Viktor,
Weinberg Gyula.*

Az egyesület elnöke és a Könyv-
kiadói Szakosztály elnöke:

Dr. Keéri-Szántó Andor.

A Könyvkiadói Szakosztály he-
lyettes elnöke:

Fejes Sándor.

A Budapesti Könyvkereskedői Szak-
osztály elnökei:

*Ranschburg Gusztáv,
Dr. Zádor E. Béla,
Lantos Adolf.*

A Vidéki Könyvkereskedői Szak-
osztály elnöke:

Ferenczi Károly.

A Vidéki Könyvkereskedői Szak-
osztály h. elnökei:

*Klökner József,
Várnay Dezső.
Dr. Czebe Gyula.
Dr. Révész Géza.
Tisza Béla.
Dick Manó.*

Főtitkár:

Ügyész:

Pénztáros:

Ellenőr:

**A MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVKERESKEDŐK
ORSZÁGOS EGYESÜLETE TAGJAINAK NÉVSORÁN
1929 JÚNIUS 1-IG TÖRTÉNT VÁLTOZÁSOK.**

A) Töröltettek:

A könyvkiadói szakosztályból: Eisler G., Rózsavölgyi és Társa.

A budapesti könyvkereskedői szakosztályból: Általános Beszerzési és Szállító R.-T., Gabos Adolf, Kempfner Sándor, Komáromy Károly fiókja, Kovács József, Kramer könyvkereskedés, Kun Margit, Literaria R.-T., Löblowitz Andor, Ráth Mór, Rózsavölgyi és Tsa fiókja, Stádium Sajtóvállalat R.-T., Steger János, Széchenyi könyvkereskedés fiókja, Tuba János fiókja (Sashalom).

A vidéki könyvkereskedői szakosztályból: Alsólendva: Balkányi Ernő, Debrecen: Harmathy Pál, Szabó István, Derecske: Perne Leóné, Gyöngyös: Szabó János, Halas: Práger Ferenc, Miskolc: Klein, Ludwig és Szelényi R.-T., Mohács: Rosenthal Márk és Fia, Moson: Mosonmegyei könyvkiadó, Nagykanizsa: Wajdits József és Tsai, Somogyesurgó: Mézes Dezső, Soltvadkert: Szaboles Testvérek fiókja.

B) Új tagokul felvétettek:

A könyvkiadói szakosztályba: Magyar Génusz, Danubia R.-T. (Pécs), Rotmann Oszkár és Társa, Studium könyvkereskedelmi és könyvkiadó R.-T., Wodianer F. és Fiai.

A budapesti könyvkereskedői szakosztályba: Braun Aladárné, Hoffmann György, Kovács Imre (Csepel), Pobuda Hugó, Révész István, Rosenfeld Farkas fiókja, Szaksz János (Csepel), Vámos Samu.

A vidéki könyvkereskedői szakosztályba: Baja: Hechtl Ernő, Gyöngyös: Weisz Dezső, Győr: Berger Zoltán, Mercur Nyomda, Hatvan: Végh Dezső, Hódmezővásárhely: Posztós Pál, Kaposvár: Rázsó Testvérek, Spiegler Lajos, Kecskemét: Burián Béla, Korda R.-T., Makó: Kenéz Antal, Mátészalka: Szatmár és Bereg, Miskolc: Fischer Ármin, Szász László, Mohács: Róna Fülöp, Nagytétény: Adler S., Paks: Rosenbaum Ignác, Pápa: Pax könyvkereskedés, Pécs: Elek Albert, Klausner Leó, Szarvas: Müller Károlyné, Szentgotthárd: Welisch Béla.

Hibaigazítás. A 21. oldalon *Erdősi Károly* arcképe aláírásában „könyvkereskedői” helyett „könyvkiadói” olvasandó.

FÉLSZÁZAD
A MAGYAR KÖNYV SZOLGÁLATÁBAN

IRTA

Dr. RÉVAY JÓZSEF

az Egyesület volt főtitkára

CORVINA

A MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVKERESKEDŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK KÖZLÖNYE

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ:

Dr. SZÁNTÓ ANDOR.

Megjelenik hetente egyszer.

A MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVKERESKEDŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE,

hazánk szakmai egyesületei között egyike a legelőkelőbbeknek, az 1928. évben ünnepi fennállásának 50-ik évfordulóját. Az egyesület története egyúttal az új Magyarország kultúrtörténete is: ezernyi szál fűzi a kettőt egymáshoz, az ország minden kulturális megmozdulása természet szerint mindig élénk visszhangot ver az egyesület életében. A magyar könyvkultúra utolsó 50 esztendejének története elválaszthatatlan az egyesület történetétől.

Ha ebből a szempontból nézzük azt a feladatot, amelyet e sorok írója vállalt, meg kell állapítanunk, hogy testes kötetre volna szükség ahhoz, hogy az egyesület történetét méltó keretekben és a megfelelő háttérrel bemutassuk. Ezt a feladatot az itt következő lapok nem fogják megoldani. Az egyesület történetének ilyen szellemben való feldolgozása még e sorok után is hivatkozni emberre vár. Egyelőre nem akarunk egyebet, mint néhány fontos és emlékeztető adatot s néhány jellemző képet bemutatni az egyesület félszázados múltjából, meleg emlékezéssel a régiekre és okulásul a jövőre az új nemzedéknek.

A hősor.

A XIX. század elején Magyarországon még nem voltak hivatásos könyvkereskedők. Jellemző az az adat, hogy még 1841-ben is, mikor hazánkban 15 és félmillió lakosa volt, Pesten összesen 8 hivatásos könyvkereskedő üzte ezt a mesterséget. Első könyvkereskedőink (Wiegand, Landerer, Heckenast, Geibel) németek voltak. És valamint hazánkban rohamléptekkel kellett pótolnia mindazt, amit a százados harcok miatt kulturális téren elmulasztott, úgy a magyar könyvkereskedelem is e tapogatózó kezdetek után, rohamlépésekben

pótolja az elmulasztott évtizedeket. Ha politikai viszonyaink szerencsésebben alakulnak és a XIX. század közepén a majdnem 16 milliós Magyarországnak csak negyedannyi könyvkereskedője van, mint a mai 8 milliós, akkor Magyarország egészen bizonyosan száz évvel előbbre volna az általános népkultúrában. Sajnos éppen a politikai viszonyok miatt népünk abban az időben még nem volt előkészítve a szellemi kultúra kincseinek élvezésére és asszimilálására. Tulajdonképpen a nyelvvel is baj volt: az értelmiségi osztályok művelődési

nyelve a német és bizonyos vonatkozásokban a latin volt s ennél fogva nem voltak meg az előfeltételei a magyar könyv széles rétegekben való elhelyezésének.

A kiegyezéssel egy csapásra megváltozik a kép. A sokáig elnyomott ország egyszerre nagyot lélekzik, s mintha valami csodaforrásból ivott volna, fiatalos mohósággal keresi a művelődés lehetőségeit. Egyszerre csak, mint a Jupiter fejéből kipattant Minerva, teljes fegyverzetben áll előttünk egy meglehetősen kiterjedt és európai színvonalon álló könyvkereskedelem, amelynek tagjai között ilyen neveket olvashatunk: *Ráth, Kilián, Dobrovsky, Kókai, Eggenberger, Pfeifer Ferdinánd*, és ott olvassuk a ma már szinte amerikai arányokban működő szakmai részvénytársulatok: az *Athenaeum*, a *Franklin*, a *Szent István Társulat*, az *Egyetem Nyomda*, a *Singer és Wolfner*, a *Lampel Róbert* neveit.

Természetes, hogy ez a hirtelen erőre kapott kereskedelmi ág, amely kiváltképpen nemzeti hivatást teljesített, abban a magyarosodásnak induló korban, különösen a német Pesten és Budán, nagyarányú és élénk tevékenységet fejtett ki. Azonban ezt a tevékenységet semmiféle szakmai összetartás, semmiféle egységes irányelv nem szabályozta. A német könyvkereskedők hatalmas egyesülete, a *Börsenverein*, 50 éves volt már akkor, mikor az egyik lelkes budapesti könyvkereskedőnek és kiadónak szinte fanatikus tervévé vált az a gondolat,

hogy a magyar könyvkereskedőket is erős szakmai egyesülésbe tömörítse. Azzal a komoly elmélyedéssel, azzal a lelkes hévvel, amely minden munkáját jellemezte, összegyűjtötte néhány kartársát és a csendes könyvesbolt mélyén órákig tervezgettek, ötleteket vetettek fel, számolgattak s végül elhatározták, hogy megindítják az akciót egy könyvkereskedői egyesület megalapítására. A hetvenes évek derekán történt ez a fontos kezdeményezés, azonban, sajnos, nem vezetett sikerre. A sikertelenség okairól egyesületünk évkönyvei hallgatnak, de bizonyára nem utolsó volt ezek között az, hogy a könyvkereskedők féltették függetlenségüket és nem voltak hajlandók bizonyos kollektív rendszabályoktól megkötöttni a kezüket. Ezt az idegenkedést még az egyesület megalakulásának első éveiben is tapasztaljuk, mikor a nagy könyvkiadó részvénytársaságokat évekig hiába kéri, hogy lépjenek be az egyesületbe.

De az a férfiú, akiben az eszme megfogamzott, nem olyan fából volt faragva, hogy egyhamar beadta volna a derekát. Mert ennek a férfinak *Aigner (Abafi) Lajos* volt a neve. És akik lapozgattak újabbskori irodalmunk történetében, tudják, hogy mily szívósan és céltudatosan, mennyi áldozatkészséggel dolgozott egy-egy kedves eszméje érdekében. Eleendő csak a *Figyelő*-re gondolnunk.

Aigner Lajos tehát, közvetlenül a kudarc után, újra kezdte az agitációt és két év alatt annyira vitte a dolgot, hogy az egyesület megalakul-

hatott. Az alapszabályok már 1876 óta készen voltak, úgy-hogy az alakuló közgyűlés megtartásának semmi sem állta útját. Az egyesület »*Magyar Könyvkereskedők Országos Egylete*» címmel 1878 június 21-én alakult meg és már akkor megválasztotta elnökének *Aigner Lajost*, titkároknak pedig *Tetty Nándort* és

naszolja, hogy a magyar könyvkereskedelem beteg test, az ág is húzza; emlegeti a magyar indolenciát, a magyar szellemi élet tengődését, és hangoztatja, hogy a magyar könyvkereskedelemnek még áldozatok árán is, még a legmostohább körülmények között is teljesítenie kell kultúr-hivatását. Hangsúlyoznunk kell

Aigner (Abafi) Lajos,

az egyesület egyik alapítója, alelnöke, majd elnöke, a *Corvina* első szerkesztője

Tetty Nándor,

az egyesület egyik alapítója és első titkára

*Zilahi Sámuel*t. Ez a tisztikar egyelőre mint szervezőbizottság működött és jellemző a szakma szellemére, hogy mingyárt a legkezdetlegesebb formalítások elintézése után érdemleges munkához látott. Ennek a bizottságnak már bizonyos érdemei voltak, midőn végre augusztus 21-én az addig jelentkezett 43 tag megvárthatta az alakuló közgyűlést.

Az akkori és talán bizonyos mértékben a mai viszonyokra is jellemzők azok a panaszok, amelyeket *Aigner* elnök megnyitóbeszédében hangoztat. Pa-

itt ezeket a nyilatkozatokat, amelyek egyletünk bölcsojénél rámutattak már a magyar könyvkereskedelem eszményi céljaira és eszményi életfelfogására.

Büszkén valljuk, hogy ez a vezetőgondolat félszázad elmúltával is alapelve az egyesület munkásságának.

A tagok száma még abban az évben 139-re emelkedik és húsz évnek kell elmulnia, míg eléri a 274-et s újabb tíz évek, míg 432-re emelkedik. (1908.)

Egyesületünk megalakulása itthon nem keltett nagyobb

feltűnést: a magyar közvélemény nem tudta, hogy egy nagyra hivatott harcos született meg a könyvespolcok árnyékában. Ellenben a *Leipziger Illustrierte Zeitung* részletesen ismerteti a megalakulást és a *Börsenblatt*, valamint az *Augsburger Allgemeine Zeitung* szept. 18-iki száma lelkes örömmel üdvözlí az új egyesületet.

Az első tisztikar nem a lelkes Aigner Lajost, hanem a nagytekintélyű Pfeifer Ferdinándot választja az élre. Ő az egyesület első elnöke, alelnökök pedig Aigner Lajos és Révai Sámuel (Eperjes). Ez utóbbi névvel bevonul egyesületünk történetébe a Révaicsalád, amelynek az egyet történetében is époly kimagasló szerep jut idők folyamán, mint a magyar könyvkiadásban. Az egyesület tisztviselői és választmányi tagjai között a magyar könyvkereskedelem történetének legkimagaslóbb neveit találjuk; ilyenek Hoffmann Alfréd, Ferenczi Bernát (Miskolc), Kilián Frigyes, Klöckner Péter, Wodianer Fülöp, Valentin Károly, Ráth Mór, Kókai Lajos, Csáthy Károly.

Az oroszlámkörmök

Szokatlanul céltudatosan és határozottan kezdi meg működését az új egyesület. Már itt megmutatkoznak az oroszlámkörmök, amelyekkel az életérdekeibe vágó kérdéseknek az elevenére tapint. Már az alakuló közgyűlésből kérvényt intéznek a miniszterhez, hogy szüntesse be a tankönyvkiadást és bízza magánvállal-

kozásra, továbbá, hogy a könyvkereskedőknek adja meg addig is, maga is és szervei is (Egyetemi Nyomda) a 25%-os engedményt, végül, hogy ezeket a hivatalos kiadású tankönyveket csakis boltiáron hirdesse. Ezzel a kérvénnyel az egyesület már megalakulása pillanatában odakötötte magát ahhoz az elvhez, amelyet azóta is csorbitatlanul vall: a bolti ár érinthetetlenységéhez és az állami verseny elleni küzdelemhez. Egyéb fontos kérvényeken kívül foglalkozik a közgyűlés a részletfizetési és bizományi ügyletekkel, határozatilag felkéri a nagy kiadók a belépésre, a Franklin Társulatot külön is megkeresi, hogy olyan helyen, ahol könyvkereskedők vannak, a könyvkötőkre és elárusítókra nézve a korlátolt rabattot léptesse életbe.

Egyik legfontosabb határozata az alakuló közgyűlésnek az, hogy gondoskodni kíván a könyvkereskedői tanulók és az ifjabb segédek további kiképzéséről. Ez a program pont évtizedeken át kísért az egyesület közgyűlésein és sajnos, annyi viszontagság után még ma sem jutott a megvalósulás stádiumába.

Az első beszámoló.

Az egyesület 1879 augusztus 21-én tartja első közgyűlését, amelyen az elnök betegsége miatt Aigner Lajos elnököl. Minthogy az egyesület alapszabályai még nincsenek megerősítve, nem sürgethették kellő nyomatékkal a beadott kérvények elintézését s így nem

számolhatnak be konkrét eredményekről. A titkári jelentés többrendbeli kezdeményezésről ad számot; ez a beszámoló mutatja, hogy az egyesület minden aktuális kérdésben azonnal feladata magaslatára helyezkedett és fáradhatatlanul dolgozott a szakma érdekében. Konkrét eredményt csak kettőt sorol fel a jelentés. Az egyik a *könyvkereskedői tanonciskola*, amely 1878 októberében valóban meg is kezdte előadásait. Az első tanárok között ott látjuk *Beöthy Zolt*, *Heinrich Gusztáv*, *Kármán Mór* nevét. Az előadásokat a belvárosi reáliskolában tartották egészen 1879 február 15-ig, amikor *Kármán Mór* kivételével a többi előadók lemondtak önként vállalt közreműködésükről. Ezzel az iskola rövid pár hónapos fennállás után megszűnt.

A másik kezdeményezés, amely mai napig is az egyesület munkásságának egyik legfontosabb területe, a *Magyar Könyvészet* megindítása. Ennek szerkesztését *Makáry Gerő* vállalta el.

A Corvina.

Az egyesület fennállásának első hónapjában megindul a *Corvina*, a magyar könyvkereskedők együletének közlönye. Első száma 1878 szeptember 5-én jelenik meg. Beszámolója nagyjában a mai tartalmazza a bibliográfiát, az egyesület hivatalos közleményeit, továbbá közérdekű cikkeket és a szokásos hirdetéseket. Első szerkesztője *Aigner Lajos*. Ha az egyesület hivatalos lapjának elsárgult régi év-

folyamait forgatjuk, önkéntelenül is valami friss lelkesedés csap meg: ez a nemzedék, amely szívós akaraterővel megalapította a nagyrahivatott egyesületet, egészen a mai értelemben a könyvkereskedői etika magaslatán áll, s minden aktuális kérdésben jellemzi a rendkívüli nagy gyakorlati érzék, az eleven kereskedői szellem és az erős hazafias irányzat. Különösen ott tűnik ez ki, amikor megindul a harc az egyesületi hivatalos élet és a *Corvina* magyarságáért. Emelítettük, hogy az első könyvkereskedők németek voltak s így a *Corvina* első évfolyamaiban sűrűn találkozunk német nyelvű közleményekkel és cikkekkkel. Csak néhány év telik bele s maguk a német eredetű könyvkereskedők lesznek leglelkesebb harcosai a *Corvina* magyarságának.

Elvi megállapodások.

Az egyesület megalakulásáig szélteben az volt a divat, hogy a közönségnek történő eladásoknál, a könyvkereskedők bizonyos engedményt adtak a vásárlóknak. Az új egyesületnek első dolga volt rendet teremteni ebben az anarkiában, hogy megakadályozza az egyes tagoknak önkényes engedményeit, egymás árainak lefelé való túllícitálását és végeredményben a verseny elfajulását. Jóleső meglepetéssel olvassuk mingyárt a *Corvina* második számában a budapesti kiadók és könyvárusok között az árleengedés ügyében kötött egyezményt, amely lényegében a mai eladási szabályzat

elvein épül fel s amelynek határozmányai javarészen ma is irányadók. Az egyezmény megkötését a könyvkereskedők körlevélben tudatták ve-
vőikkel. Az első pillanatban meglehetősen felzúdulás kísérte ezt az új és nálunk szokatlan intézkedést. Amint azonban az egyesület erősödött s az egyezményen kívül álló könyvkereskedők is érezni kezdték helyzetük hátrányos voltát, sorra lemondtak a különállás látszólagos előnyeiről, beléptek az egyesületbe és aláírták az egyezményt. Azóta is, a számottevő magyarországi könyvkereskedők mind tagjai az egyesületnek és szigorúan az egyesület eladási szabályzatához tartják magukat.

Az eladási szabályzat idők folyamán többször módosult. Fontos fordulópont e tekintetben a *Benkő Gyula* akkori egyesületi titkár által átdolgozott és az 1892 május 8-iki választmányi ülésen letárgyalt engedményszabályzat, illetőleg rabatt-konvenció, amely végleges alakjában a ma érvényben levő *Szokásjogokba* is fel van véve.

Ebben a tekintetben nem hallgathatjuk el *Révai Leó* nagy érdemeit. *Révai Leó* az 1881. évi közgyűlésen rendkívül fontos indítványokat terjeszt elő, amelyek közül a leszámolásra és a fizetési módzatokra vonatkozó részletesen kidolgozott indítványa sokban hozzájárul a könyvkereskedői forgalom szabályozásához, ami az egyesület kezdő éveinek fő feladata volt, s egyúttal az első alapköveket rakta le a *Szokásjog* mai impozáns épületéhez...

Az első gyász.

Abban az időben, midőn az egyesületnek legnagyobb szüksége volt az állandó, erőskező és tekintélyes vezetőségre, mingyárt a kezdet kezdetén súlyos csapás érte a fiatal egyesületet. 1879 november 27-én félévi súlyos betegsége után meghalt *Pfeifer Ferdinánd*, az egyesület első elnöke.

Pfeifer Ferdinánd,
az egyesület első elnöke

Pfeifer Ferdinánd 1857-ben vette át *Emich Gusztáv nemzetközi könyvkereskedését*, amely abban az időben kitűnő összeköttetéseinél fogva, valósággal a magyar irodalom középontja volt. *Pfeifer* vezetése alatt az üzlet rendkívül fel-lendült és kiadványai sorában a legkiválóbb magyar írók (*Jókai, Kemény, Gyulai*, stb.) műveit juttatta a magyar közönség kezébe. Legnagyobb érdeme az első modern magyar bibliográfia összeállítása, amelyet később *Tettey Nándor* fejezett be. Azt a hatalmas anya-

got, amelyet ők ketten gyűjtöttek, később *Kertbeny* és *Szinyey József* is használta. Pfeifer Ferdinánd egyike volt az akkori magyar könyvkereskedői kar díszének: határozott jellemű, áldozatkész és meggyőződéséhez hű férfiú, aki anyagi érdekeit is feláldozta meggyőződéséért. Kartársai kivétel nélkül nagyra becsülték. Ezek a tulajdonságai emelték őt az egyesület elnöki székébe. Ha betegeskedése miatt nem is tudott oly tevékenyen közreműködni az egyesületi életben, mint utódai, személyes súlya, tekintélye, jelleme mégis nagy becsülést és tiszteletet szerzett az egyesületnek a közönség körében is.

Az a körülmény, hogy az egyesület mindig a kar legkiválóbb embereit tudta kiválasztani az egyesület élére, hamarosan érezte hatását kifelé is. Már a 80-as évek derekán élénk érdeklődés mutatkozik az egyesület iránt a közönség körében és a lapok adandó alkalmakkor mindig szívesen foglalkoznak az egyesülettel. Különösen a Budapesti Hírlap és az Egyetértés, továbbá a Pester Lloyd karolja fel rendkívül melegséggel az egyesület érdekeit.

Fordulópont.

Az 1889. év fordulópont az egyesület történetében, mert ebben az évben lépett be az egyesület tagjai sorába a *Franklin Társulat*, az *Athenaeum* és a *Pallas*. Az egyesületi életben ennek a belépésnek az a jelentősége, hogy innen kezdve az egyesület ha-

tározatai a legnagyobb kiadókat is kötelezik. Így az egyesület valóban érvényre emelheti határozatait és intézkedéseit. Ehez járul még az a körülmény, hogy az egyesület rendkívül sokat nyert súlyban és tekintélyben a legnagyobb kiadócégek csatlakozása által. Igaz, hogy 12 évi munkába került ez a siker, de ha figyelembe vesszük, hogy a különös kiadói érdekek a könyvkereskedelem szervezkedését az első években bizonyos aggodalommal nézték, megérthetjük, hogy belépésük így sokáig húzódtott és csak akkor következett be, amikor kétségtelenül meggyőződtek arról, hogy az egyesület nem önző szortimenter érdekek szócsové, hanem elsősorban a magyar könyv ügyének lelkes és önzetlen harcosa. Az egyesületnek ebben az időben valóban fontos nemzetnevelő hivatása volt: mindenekelőtt rá kellett szoktatnia a magyar közönséget a magyar könyvre. Ebben a tekintetben a kiadók belépése rendkívül értékes támogatást nyújtott a könyvkereskedelemnek, amelynek másfelől megvolt az a szerencséje, hogy ebben a nemzetnevelő munkájában egyéb jelesekén kívül *Arany János* és *Jókai Mór* neveivel és műveivel indulhatott.

Innen kezdve adva vannak az egyesület számára a fejlődés és az eredményes munka legtágabb lehetőségei.

A vezérkar.

Pfeifer Ferdinánd halála után *Aigner Lajos* lett az egyesület elnöke, aki már az alapí-

tás körül is elévülhetetlen érdemeket szerzett. Mint az egyesület elnöke, s mint a *Corvina* szerkesztője eleven és mozgalmas lendületet vitt az egyesület életébe. Széleskörű műveltség és rendkívüli agilitás jellemzi Aigner Lajos elnökségének korszakát, amelyben az egyesület igazi hivatásának tudatára ébred és komoly és erőteljes eszközökkel küzd céljaiért, a céltudatos vezetés alatt. Ebben az időben (1879—1889) az egyesület élénk munkássága kifelé is bizonyos tekintélyt szerez a magyar könyvkiadók-nak és könyvkereskedőknek, amit csak fokoz az elnök nagyszabású kiadói tevékenysége és élénk tudományos munkássága. Aigner Lajos neve feledhetetlen marad nemcsak a magyar könyvkiadás és a magyar irodalompartolás, hanem az egyesület és a *Corvina* történetében is. Kimagasló eredménye munkásságának az egyesület, a *Corvina* s ezzel az egész magyar könyvkereskedelmi élet gyökere megmagyarosodása. Mikor 1899-ben megválnak az elnöki méltóságtól, az egyesület örökös tiszteletbeli elnökévé választja. 1909-ben bekövetkezett halála alkalmából az egyesület fájó kegyelettel rója le iránta érzett háláját és *Benkő Gyula* elnök emlékbeszéde kiemeli, hogy az egyesület mindenét Aigner Lajosnak köszönheti, aki a magyar könyvkereskedelemnek közbecsülést szerzett.

Aigner Lajost a magyar könyvkereskedelem és könyvkiadás egyik nagynevű kiválósága, *Hoffmann Alfréd*, követi az elnöki székekben. Hoffmann Alfréd nem volt az az agilis, mozgékony és lázasan szervez-

ni tudó ember, mint elődje. Azonban ideális életfelfogása, nagyarányú kiadói tevékenysége, lelkes magyarsága, páratlan szeretetreméltósága és finom ízlése szinte predesztinálta

Hoffmann Alfréd,
az egyesület harmadik elnöke

arra, hogy képviselője legyen a már ekkor szellemben és ízlésben megnemesedett magyar könyvkiadásnak és könyvkereskedelemnek. Az *Eggenberger-féle üzletet*, amely az ő korában már 100 éves multra tekinthetett vissza, körülbelül 200 előkelő kiadványával rendkívül felvirágoztatta és a magyar tudósoknak valóságos kaszinójává avatta. És valamint kiadói tevékenységében sem kereste az egyéni feltűnést és érvényesülést, úgy elnöki munkásságában is névtelenebb volt minden névtelennél, sohasem kereste az ünnepeztetést. Mindazonáltal az egyesületnek nemcsak reprezentatív elnöke volt, hanem hivataltát mindig komolyan fogta fel és kötelességeit lelkiismeretesen teljesítette. Mikor 1906 október 26-án utolsó

útjára kísérték, a magyar tudományos élet kiválóságai mellett egyesületünk képviselői is az őszinte ragaszkodás könnyes meghatottságával vettek búcsút tőle.

Utána *Benkő Gyula* került az elnöki székbe. Eddig ő viselte legtovább ezt a díszes méltóságot, de nemcsak elnökségének időtartama, hanem munkásságának intenzitása és eredményei is egyesületünk aranykorává avatják az 1906-tól 1919-ig terjedő éveket. *Benkő Gyula* 1881-ben fiatalos lelkesedéssel lépett az egyesületbe, amelynek életében első pillanattól fogva

Benkő Gyula,
az egyesület örökös tiszteletbeli elnöke
és neszтора

súlyos szava és jelentékeny szerepe volt. Hiszen ez a lelkes ifjú már 18 éves korában vezető állást viselt az egyik nagy cégnél, 1883-ban már a Pallas könyvkiadóhivatalának vezetője, 1892-ben pedig a Franklin Társulat igazgatója. Könyvkiadói működését maradandó alkotások jellemzik. (*Pallas Lexikon, Corpus Juris, Magyar Re-*

gényírók, Magyar Remekírók, stb.) 1905-ben megvette a *Grill-féle könyvkereskedést*, amelyet páratlanul felvirágoztatott. 47 évet töltött az egyesületben, majdnem mindvégig vezető pozícióban. Belépése után hamarosan választmányi tag, majd titkár, 1894-ben alelnök, 1900-ban elnökhelyettes és 1906-tól 1919-ig elnök. E hosszú idő alatt az egyesület szellemi és anyagi ügyeit szinte fanatikus lelkesedéssel irányította. Hatalmas üzleti gondjai mellett mindig bőven tudott időt szakítani magának arra, hogy alaposan és lelkesen foglalkozzék az egyesület legéletbevágóbb kérdéseivel. Lapokon keresztül méltathatnók ennek a majdnem félszázados egyesületi tevékenységnek mozzanatait és eredményeit. Sajnos azonban meg kell elégednünk azzal, hogy rámutatunk egy-egy kimagasló eredményére tevékenységének. Az egyik a rabattkonvenció, amelyet 1892-ben ő szövegezett meg, a másik az egyesületi alapszabály, amely 1889 óta lényegileg ma is az ő szövegezésében szabályozza egyesületünk működését. Fáradhatatlan munkásságának eredményeit azonban nem is annyira kézzelfogható szabályzatokban látjuk, mint inkább abban, hogy az egyesületet minden körülmények között, békében épűgy, mint a háborúnak mindent felforgató viharában bölcsen és erős kézzel vezette, s különösen abban, hogy megteremtett egy olyan egyesületi közszellemet, amely minden időkre biztosítja karunk összetartását és eszményi célokra való törekvését.

Ha munkásságának eredményeit egy mondatban akarjuk

összefoglalni, azt mondhatjuk, hogy Benkő Gyula teremtette meg a magyar könyvkereskedelmi etikát. Ezt büszkén és hálással ismerjük el, mi, az utódok, és mikor 1919-ben Benkő Gyulát egyesületünk örökös tiszteletbeli elnökévé választottuk, csak csekély részét róttuk le annak a hálának, amelyet iránta az új nemzedék érez.

Azok között, akik e félszázad

Révai Sámuel,

az egyesület alelnöke és tiszteletbeli tagja,
a Révai Testvérek Irodalmi Intézet
megalapítója

folyamán hervadhatatlan érdemeket szereztek egyesületünk körül, megalakulása óta szakadatlanul ott látjuk a legkiválóbb magyar könyvkiadó családnak, a Révai dinasztiának tagjait. A kiadó cég alapítója, Révai Sámuel, megalakulása óta tagja és alelnöke az egyesületnek, amelynek életében már Eperjesről is tevékeny részt vesz. Eredményes szereplése még fokozódik, midőn Pestre kerül és lassanként öccse, Révai Leó és fia, Révai Mór János is tevékeny részt kezd venni

az egyesületi életben. Ki kell emelnünk, hogy akkoriban, a 80- és 90-es, sőt a 900-as években is a legfontosabb szakmai indítványok a Révaiak részéről hangzanak el. Különösen Révai Leó tűnik ki életrevaló ötleteivel, amelyek közül több meg is valósult. Révai Sámuel az egyesület 1897-ben tiszteletbeli tagjává választotta, 1900-ban pedig, midőn nagy munkája (*A társadalmi jólét feltételei*) megjelent, lelkes ünneplésben részesítette. Anélkül, hogy az egyesület többi alapítóinak érdemeit kisebbíteni akarnók, Révai Sámuel életútjának szávaival meg kell állapítanunk, hogy az ő »szívós, kitartó, előkészítő munkája nélkül az egyesület nem lett volna megalapítható abban az időben«. Abban, hogy Révai Sámuel helyesen megérezte a bajokat, nagy része volt annak, hogy sokáig a vidéken működött. A könyvkereskedelem szervezetlensége, a szortimenter és kiadó viszonyának szabályozatlansága, a hatóságok bizonytalan gyakorlata, amit ő mind élénken érzett, benne is megérlette az egyesület alapításának szükségességét. Páratlan buzgalommal levelezett, buzdított és lelkesített a magyar egyesület megalapítása érdekében, s alapító társaival együtt, vezető elvül azt vallotta, hogy a magyar egyesület megalapításának főcélja: a magyar könyvkereskedelem függetlenítése az *Österreichisch-Ungarischer Buchhändler Verein*-től. Mikor azután az egyesület megalakult és a *Corvina* megindult, Révai Sámuel volt annak egyik legtermékenyebb és legeredetibb munkatársa.

Valamint a Révai-család lelkes szeretettel karolta fel az egyesület ügyeit, akként az egyesület is mindig szeretettel ragaszkodott e család kiváló tagjaihoz, ami megnyilvánul abban a figyelmes és bensőséges ünneplésben is, amelyben későbbi alelnökét, *Révay Mór Jánost*, a legnagyobb magyar kiadót, ismételten részesítette, előbb országgyűlési képviselővé történő megválasztása alkalmából, utóbb pedig akkor, mikor a magyar irodalom és művelődéstörténet szempontjából páratlanul értékes nagy munkája (*Irók, Könyvek, Kiadók*, 1923) megjelent.

1885-ben egy 23 éves fiatal ember nevére lesznek figyelmesek az egyesület vezetői. A *Csak Szorosán* egyesület pályadíját egy talpraesett és rendkívüli olvasottságról tanúskodó, eredeti gondolatokban gazdag pályamű nyeri el, melynek szerzőjéül *Ranschburg Viktor* neve kerül ki a jelíges levélből. Nevével innen kezdve szinte összeforrott egyesületünk története. 1892-től 1900-ig titkár, 1900—1906-ig főtitkár, 1906—1919-ig elnökhelyettes. Nem térhetünk itt ki arra, milyen fényes sikereket aratott *Ranschburg Viktor* könyvkiadói pályáján, előbb mint az Athenaeum igazgatója, az utolsó évtizedben pedig mint a *Pantheon* vezérigazgatója, de meg kell állapítanunk, hogy ha többet nem tudnánk róla e több mint négy évtized alatt, csak azt, amit egyesületünkben és egyesületünk érdekében dolgozott, ez a munkássága egymaga is maradandóvá tenné nevét a magyar szellemi élet történetében.

Mint titkár és főtitkár párat-

lan gyakorlati érzékkel és helyes ítélőképeséggel irányítja az egyesület vitáit és oldja meg a legfontosabb szakmai kérdéseket. Mint a *Corvina* munkatársa, magas színvonalú cikkeivel elvi jelentőségű problémákra tereli a figyelmet. Irodalmi munkásságának legfontosabb tárgya a szerzői és kiadói jog; a berni egyezmény elfogadtatása és módosítása körül

Ranschburg Viktor,
az egyesület volt elnökhelyettese, a
Pantheon Irodalmi Intézet vezérigazgatója

szerzett érdemeit jól ismeri a szakirodalom. Általában szemmel kíséri és elevenen regisztrálja a külföldi kiadói mozgalmakat és az ő révén kapcsolódik bele egyesületünk a külföldi könyvkereskedői és kiadói mozgalmakba. Szervezőképességének legnagyobb diadala az 1913-ban Budapesten megtartott nemzetközi kiadói kongresszus. *Ranschburg Viktor* érdeme, hogy a kongresszus Budapestet választotta ebben az évben ülésezése székhelyéül, az ő érdeme a kongresszus gondos előkészítése és páratlanul

nagyarányú lebonyolítása. Ebbe a munkába nagyszerű agitálása belevonta az egyesületet és ez az év, melyben a világ legnagyobb kiadói fővárosunkban vitatták meg aktuális kérdéseiket, nemcsak Ranschburg Viktornak hozott megérdemelt sikert és elismerést nemzetközi viszonylatban is, hanem jelentékeny eseménye volt a magyar szellemi életnek és dicsőséges éve egyesületünknek. A kongresszusnak körülbelül 220 tagja volt, a *Corvina* ünnepi száma 6 nyelven jelent meg. — Sajnos, a magyar szellemi élet legfőbb őrei nem adóztak Ranschburg Viktor nagyszabású és önzetlen munkásságának a külső elismerés ama jeleivel, amiket bőven megérdemelt. Ezzel szemben elégtétellel említjük meg, hogy a francia akadémia már 1901-ben az *Officier de l'Académie Française* címmel tüntette ki. Mint kiadói szakosztályunk tagja, bölcs tanácsaival és gazdag tapasztalataival ma is egyik legnagyobb értéke egyesületünknek.

Az 1919-ik év fordulópontot jelent egyesületünk történetében. Az ez év december 29-én tartott rendkívüli közgyűlés kimondja a fúziót a *Budapesti Könyvkereskedők Egyesületével* s ezzel új és mozgékony elemek frissítik fel egyesületünk életét. Ugyanekkor beolvad egyesületünkbe a *Könyvkiadók Egylete* és a *Zeneműkiadók és Zeneműkereskedők Egylete*. Az akkori vezetőség a kommün megpróbáltatásai után abból a gondolatból indult ki, hogy a rokon szakmai egyesületek tömörítése rendkívül meg fogja növelni egyesületünk erkölcsi

és anyagi erejét. Ekként az akkori vezetőség fáradozásainak eredményeül létrejött az egyesülés és akkor nyerte az egyesület ezt a címet: *Magyar Könyvkiadók és Könyv-*

Rényi Károly,

a könyvkereskedői szakosztály volt elnöke, az Eggenberger-cég tulajdonosa

kereskedők, Zeneműkiadók és Zeneműkereskedők Országos Egyesülete. Itt említjük meg, hogy a zeneműkiadók és a zeneműkereskedők az 1927. évben egyesületünkből újból kiváltak, tisztán azért, mert autonómiájukat nem voltak hajlandók a kívánt mértékben alávetni az elnökségnek s így az ötvenéves jubileumon egyesületünk neve: *Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete*. (A *Börsenverein*-nel szemben, amely ugyancsak ebben az évben ismerte el egyesületünket *Organverein*-nek, az egyesület így jegyzi címét: *Landesverein Ungarischer Verleger und Buchhändler*.)

A fúzió juttatta szerephez Rényi Károlyt, aki már 1906

óta tagja volt egyesületünknek, s ekkor 1919-ben, mint a budapesti könyvkereskedők egyesületének elnöke, a budapesti könyvkereskedői szakosztály elnökéül választatott.

Lantos Adolf,
az egyesület választmányi tagja, a szakmai
egyesületek fúziójának legteljesebb
harcosa

Ugyanekkor nyert tisztséget egyesületünkben *Lantos Adolf*, aki a nevezett egyesületnek ügyvezető elnöke volt és aki nagy érdemeket szerzett az egyesülés körül. Sajnos, Rényi Károly szeretetreméltó egyéniségét a kérlelhetetlen halál 1924-ben elragadta közülünk, mindnyájunk nagy fájdalmára, akik szervezőképességét, nagy koncepcióját és szívének jóságát oly közelről ismertük és éreztük. Nevét nem csupán egyesületünk évkönyvei, hanem az *Eggenberger* cég története is mindenkor meg fogja őrizni.

Ugyancsak 1919-ben jut szerephez egyesületünkben egy eddig ismeretlen közkatona, *Németh József*, akit az akkori közgyűlés választott meg pénz-

tárossá. Hét évig viselte ezt a tisztséget és nekrológja megállapítja, hogy boldog lehetne Magyarország, ha olyan pénzügyminiszterei volnának, mint amilyen pénzügyminisztere volt *Németh József* az egyesületnek. Pénztárossága idején konszolidálta az egyesület zülalt pénzügyi viszonyait, fáradságot nem ismerő buzgósággal rendet teremtett a bevételek és kiadások körül s amikor az 1926. évi közgyűlés a budapesti szakosztály elnökévé választotta, első és legfontosabb, sőt innen kezdve egyetlen gondja volt a folyó

Németh József,
az egyesület pénztárosa, majd a budapesti
könyvkereskedői szakosztály elnöke, az
egyesületi ház ügyének fáradságtalan
mozgatója

ügyek energikus intézésén kívül kedvenc eszméjének: az *egyesületi ház* ügyének propagálása. Sajnos, a kegyetlen halál hamar kiűtötte kezéből a vezéri pálcát: az 1926. év alkonyán sírjába kellett kísérnünk *Németh Józsefet*, aki rövid munkásságával mégis ércnél maradandóbb emléket állított

nevének kartársai hálás szívében. Mert alig negyedévvel halála után egyesületünk szent örökségnek tekintette, hogy feltegye Németh József élete művere a koronát: megszerezte az egyesületi házát s ezzel új alapot vetett az egyesület jövődjének.

Németh Józsefnek egészen addig, míg egyesületünkben vezető szerepre nem jut, nincs története. Nyolc éves vezéri munkássága úgyszólván ugyan csak egyetlen lángoló lobogás, szakadatlan munka, harc és önfeláldozás. De abban a pillanatban, midőn az ő eszményi lelkesedésének gyümölcseként megvalósult az egyesület legforróbb vágya és áll a magyar könyvkereskedelem otthona, Németh József története megkezdődött. Innen kezdve ő nem csupán történelmi név és alapító ős, akinek nevét még generációk fogják áldani, hanem egyúttal termékenyítő erő, éltető eszme, a magyar könyvkereskedő ideálja.

1913-ban feltűnést keltő cikkek kezdenek megjelenni a *Corvinában*, amelyeknek tárgya főképp a vidéki könyvkereskedelem számos baja. Az a fiatalember, aki nyugodtan és okosan, higgadt szemmel látja és ötletes javaslatokkal igyekszik orvosolni a nyilvánvaló bajokat, *Ferenczi Károly*, a nagymúltú miskolci *Ferenczi B. cég* tagja, majd tulajdonosa. A fiatal Ferenczi már 1904-ben titkára az egyesületnek és Lévai Mórral együtt már akkor úgy tisztelik, mint a vidéki könyvkereskedők egyesületének egyik oszlopos tagját. Lévai Mór vette észre első ízben a vidéki

könyvkereskedelem különleges helyzetét és különleges bajait és Ferenczi lelkes támogatásával megalapította az *önálló vidéki egyesületet* (1903), amely onnan kezdve az Országos Egyesülettel karöltve működött. Mikor 1919-ben ez az egyesület is beolvadt az országos egyesületbe *vidéki könyvkereskedői szakosztály* néven, Ferenczi Károly lett a szak-

Ferenczi Károly,

az egyesület vidéki szakosztályának elnöke, a miskolci *Ferenczi B. cég* tulajdonosa

osztály elnöke. Az a beköszönő, amellyel 1920-ban új állását elfoglalja, okos és ma is érvényes megállapításokat tartalmaz a vidéki könyvkereskedelem helyzetére és feladataira vonatkozólag. Ferenczi Károlyt munkásságának első pillanatától kezdve jellemzi a tiszta ítélőképesség, a világos tájékozottság, amelynek már régi cikkeiben is annyiszor tanújelét adta. (*A szortiment hanyatlása*, 1905.) Ma is ő áll az egyesület vidéki szakosztályának élén és önzetlen kész-

séggel áll nemcsak minden vidéki kartársnak, hanem az egyesület vezetőségének is minden közérdekű ügyben rendelkezésére. Munkásságának folyamatosan legnagyobb sikerei közé tartozik az 1927 június hó 4-én Miskolcon megtartott rendkívüli közgyűlés, amelyen a kormány, a varmegye, a város és különböző testületek lelkesen ünnepeltek a magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem Miskolcon tanácskozó képviselőit.

Midőn 1918-ban az egyesület vezetőségét újjáalakították, ügyvezető elnöki állást rendszerezítettek, amelyet első ízben *Wiesner J. Emil*, az egyesület addigi főtitkára és a *Corvina* szerkesztője töltött be. Ekkor *Rényi Károly* és *Ferenczi Károly* voltak az egyesület alelnökei. Azonban a következő évben, midőn a kommun zűrzavarái után az egyesületi élet újból megindult a régi mederben, szükségesnek mutatkozott egy központi iroda felállítása, amelyben az egyesületi adminisztráció számai összefutnak, mert a megszorodott irodai teendőket most már nem láthatták el könyvkereskedők, akik egész napjukat mégsem szentelheték az egyesületi teendőknek. Az ilyképpen felállított egyesületi iroda első vezetője *dr. Győry Ernő* volt, utána pedig *dr. Wildner Ödön* nyugalmazott fővárosi tanácsnok. Mindketten kiváló buzgósággal és hozzáértéssel intézték az egyesület sokféle ágazó adminisztrációját és szeretetreméltó egyéniségükkel, kiváló műveltségükkel, lelkes együttérzésük-

kel, kedves emléket hagytak minden kartársunk szívében. Midőn *dr. Wildner Ödön* 1927 január 1-én újból a székesfőváros szolgálatába lépett, e sorok írója vette át az egyesületi iroda vezetését.

Az 1919. évi közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a lelépő tisztviselőknek, *Benkő Gyula* alelnöknek, *Ranschburg Viktor* elnökhelyettesnek és

Ranschburg Gusztáv,
a budapesti könyvkereskedői szakosztály
társelnöke, a Ranschburg G. cég főnöke

Wiesner J. Emil ügyvezető elnöknek és szerkesztőnek. Együttal *Benkő Gyulát* az egyesület örökös tiszteletbeli elnökévé választotta és a segélypénztárt az ő nevére *Benkő Gyula segélypénztárnak* nevezte el. Az egyesületi tiszteletbeli elnökök között szerepelt 1906 óta *Wodianer Arthurnak*, a kiváló könyvkiadónak, neve, aki maradandó érdemeket szerzett az egyesületi életben. *Benkő Gyulán* kívül a tiszteletbeli elnöki címet viseli *Schwarz Károly* soproni könyvkereskedő kartársunk 1924 óta.

Németh József halálával az elárult elnöki széket az egyesület egyelőre az addigi társelnökökkel: *Ranschburg Gusztávval* és *dr. Zádor E. Bélával* töltötte be. *Ranschburg Gusztáv* neve, bár régen jól ismert volt az egyesületi életben, akkor nyert először különösebb csillogást, midőn 1920-ban az egyesület is részt vett jubileumának megünneplésében, és főképp akkor, midőn 1921-ben elhangzott emlékezetes felszólalása az *egyesületi könyvtár* ügyében. A szakkönyvtár régóta égető kérdése az egyesületnek és sajnos, csak most, az egyesületi házzal kapcsolatban, van alapos reményünk, hogy végre megfelelő rendezést nyer. Ha ez a rendkívül fontos és nélkülözhetetlen intézmény végre megfelelően életbe lép, azt első sorban *Ranschburg Gusztáv* agitációjának köszönheti, aki említett beszédében elhatározó lendületet adott a könyvtár örökké vajudó ügyének. Ez a felszólalás a maga költőiségében, szuggesztív erejével, mély szimbolizmusával, lelkesedésének tűzével híven tükrözi *Ranschburg Gusztáv* eszményekért küzdő, lelkesen hevülékeny és fiatalosan rugalmas egyéniségét, amelynek budapesti könyvkereskedői szakosztályunk különösen most, az interregnum szomorú idejében oly sokat köszönhet. Kartársai szeretettel támogatják és érdeme szerint méltányolják bókros munkásságát, amellyel súlyos üzleti elfoglaltsága mellett is mindig készségesen áll a közügyekben rendelkezésükre.

Mellette *dr. Zádor E. Béla* nyugalmazott miniszteri osz-

tálytanácsos, a *Kilián* cég főnöke, viseli a szakosztályi elnökség terheit. *Dr. Zádor E. Béla*nak különösen a külföldi kapcsolatok kiépítése tekintetében köszönhet sokat egyesü-

Dr. Zádor E. Béla,

ny. miniszteri osztálytanácsos, a budapesti könyvkereskedői szakosztály társelnöke, a *Kilián* cég főnöke

letünk. Oroszlánrésze volt abban, hogy egyesületünket a *Börsenverein* elismerte *Organverein*-jének, s ezzel az egész vonalon életbelépett a legszigorúbb kölcsönösség és viszonyosság a magyar és német egyesület között. *Zádor E. Béla*t előkelő egyénisége, higgadt és megfontolt tárgyalási modora, a külföldi viszonyok terén szerzett alapos tájékozottsága predestinálja a szakosztályban elfoglalt vezető és reprezentatív szerepre.

Wolfner József, a hazánk kulturális életében fontos szerepet betöltő *Singer és Wolfner r. t.* elnöke, egyesületünkben is hosszú időn keresztül fontos szerepet vitt és régebbi években az egyesület vezető-

ségében is találkozunk e kiváló szakférfiú nevével.

Erdősi Károly pápai prelátus, a *Szent István Társulat* vezérigazgatója, minden ténykedésében példás szolidaritást

Erdősi Károly,

pápai prelátus, a *Szent István Társulat* vezérigazgatója, a könyvkereskedői szakosztály elnökhelyettese

mutatott egész szakmánkkal. Ennek csekély ellenértékét nyújtotta neki egyesületünk azzal, hogy legutóbbi közgyűlésén elnökhelyettesé választotta meg. Erdősi Károly kiváló szolgálatot tett és tesz a magyar könyv ügyének azokkal az alapos és kimerítő jelentéseivel és statisztikáival, amelyeket a nemzetközi kiadói egyesület részére már hosszú évek óta készít a magyar könyvtermelésről. Ugyanerről a tárgyról hatalmas tanulmánya jelent meg a *Corviná*-ban is.

Az ifjabb gárdából különösen *Fejes Sándorról*, az *Athenaeum* igazgatójáról, *Réti Béláról*, a *Franklin Társulat* igazgatójáról és *Faragó Zsigmond* könyvkereskedőről kell

megemlékeznünk, mint akik a kollegialitás és összetartás szellemét mindenkor nemcsak szavakban, hanem tetteikben is méltóan képviselték.

Az egyesület új alapszabályai értelmében az elnökség elnökét mindig a budapesti szakosztályi elnökök sorából választja s az elnökség elnöke egyúttal elnöke az egész egyesületnek. Az 1919-es fűzői alkalmával a választás *Gárdos Alfrédra*, a könyvkiadói szakosztály elnökére esett. *Gárdos Alfréd* 1904-ben lépett be az egyesületbe s mingyárt a következő évben jó hangzásúvá tette nevét azon akció során, amelyet *Berczik Árpád* indítványára kapcsán *Révay Mór* Jánossal együtt indított, illetőleg támogatott a *magyar könyv érdekében*. Ez a harc arra irányult, hogy a könyvkereskedők katalógusai ne hivatkozzanak külföldi könyvekkel, hanem helyezték el abban mennél nagyobb számban a magyar irodalom termékeit, hogy ezzel is a magyar könyvek olvasására szoktassák a közönséget. Innen kezdve *Gárdos Alfréd* tevékenyen részt vesz az egyesületi életben, az ő indítványára mondja ki az egyesület, hogy külföldi könyveknek 5% a közönségnek nyújtható legmagasabb rabatt; ő hangoztatja 1907-ben a fiatal generáció nevelésének fontosságát s indítványozza, hogy valami úton-módon biztosítsunk ösztöndíjakat a fiatal segédek részére. 1906-ban már alelnöke az egyesületnek s innen kezdve fokozottabb ambícióval vesz részt a legégetőbb és legfontosabb kérdések megoldásában, illetőleg megvitatásában. Az egye-

sület tagjai hosszú egyesületi szereplése alatt megismerték rendkívül nagy gyakorlati érzékét, éles és világos ítélőképességét, vas energiáját és ezért fordult felé a közbizalom 1919-ben, midőn Benkő Gyula az elnökségtől visszavonult. Az az idő, amelyet Gárdos Alfréd azóta az egyesület élén töltött, nem tartozik a nyugodt korszakok közé: állandóan a legnagyobb és legéletbevágóbb problémákkal kellett megküzdenie s főképpen az utolsó évek tették kemény próbára. Azok az ellentétek, amelyek a szortimenter és kiadó között minden időkből kisebb-nagyobb súrlódásokat okoztak, fokozottabb mértékben léptek fel az utóbbi években, különösen a kiadói részletüzletek elharapódzása miatt. Gárdos Alfrédnek azonban mindig sikerült az ellentéteket letompítania, s a kölcsönös megértést és együttműködést biztosítani. Nevéhez fűződik az egyesületi ház megvétele és berendezése, amiben dr. Szántó Andor, Lantos Adolf és Faragó Zsigmond voltak buzgó segítőitársai, az alapszabályok modernizálása, a választott bírósági szabályzat és a Szokásjog kodifikálása és elfogadtatása. És végül Ferenczi Károly mellett neki van legnagyobb érdeme abban, hogy az egyesület nagy akciót indított az újabbán egyre jobban túltengő és a szortiment létét alapjaiban megtámadó illegitim verseny ellen, amelyet az iskolák tankönyvek árusításával kifejtettek.

A fiatalok képzése.

Említettük, hogy az egyesület megalakulásától fogva, állandó probléma a tanulónak és segédeknek továbbképzése. Az első években szüntelenül napirenden van ez a kérdés, amely később is egyre kísért. 1880-ban Ferenczi Bernát felveti egy könyvkereskedői akadémia tervét a lipcsei Buchgewerbe Akademie mintájára. 1899-ben újból felvetődik a könyvkereskedői szakiskola, a következő évben pedig a könyvtárusiskola terve. 1906-ban maga Benkő Gyula hangoztatja a gyakornokok rendszeres képzésének fontosságát, a következő években pedig egyre jobban előtérbe lép az a megoldási mód, hogy maga a székesfőváros állítson fel ilyen iskolát. Ez a gondolat még 1911-ben is él. A *Corvina* 1907. évfolyamában kész tervezetet is olvasunk, amely részletes kidolgozásban közli egy könyvkereskedő tanonciskola tananyagának tervezetét. A szerkesztőség evvel kapcsolatban, annak a reményének ad kifejezést, hogy ebből az igen részletes és alapos tervezetből kialakul majd az iskola tanterve. Sajnos, az iskolából ezúttal sem lett semmi. Évenként felfelhangzik a panasz, hogy az iskola nem volt megvalósítható. Az 1921. évben az egyesület, nem egészen az új nemzedék képzésének céljával ugyan, de ebből a szempontból is igen fontos *könyvkulturális* tanfolyamot rendezett, amelyen kiváló előadók tartottak magas színvonalú előadásokat. Legutoljára az 1926. évi közgyűlésen vetődött fel indítvány

alakjában a szakiskola, azonban még ekkor sem jutott a megvalósulás stádiumába. Reméljük, hogy az ötvenedik év meghozza e téren is az eredményt, amennyiben tudjuk, hogy Gárdos Alfréd elnöknek kedves terve az, hogy amint egyesületünk új otthonában megmelegszik, az egyesületi házban valami formában megszervezze a könyvkereskedői szakiskolát.

Szokásjog.

A könyvkereskedelem és könyvkiadás életét nem országos törvények, hanem bizonyos évtizedes szokások irányítják, amelyek az üzleti érintkezésben immár törvényerőre emelkedtek. Kevés olyan könyvkereskedő van, aki ezeket a jogszokásokat tövéől-hegyére alaposan ismerné s minden felmerülő vitás vagy kérdéses esetben azonnal tájékozódni tudna. Ez a gondolat vezette az egyesületet már a legrégibb időkben arra, hogy igyekezzék a szokásjogot írásba foglalni. 1883-ban találjuk első nyomát a szokásjog-kódexnek. Ebben az évben a *Corviná*-ban széles alapon megvitatják a kérdést, kitűzik a közgyűlés tárgysorozatára és a következő évben csakisugyan tárgyalásra is kerül a tervezet, amely Révai Leó mester műve.

Ez az 1884-ben elfogadott szokásjogtervezet természetesen idők folyamán elavult, hiszen a folyton megújuló kereskedelmi élet egyre újabb és újabb eseteket és problémákat vetett fel. Másodízben

1922-ben kodifikálta az egyesület a szokásjogot, legutóbb pedig 1923-ban készült új tervezet. Ezt a tervezetet az 1927. évi miskolci közgyűlés emelte törvényerőre s így ma ez szabályozza a könyvkereskedelmi forgalmat.

A tankönyv.

A könyvkereskedői forgalomban a tankönyvnek egészen sajátos szerepe van. Mint-hogy a tankönyvet a kiadó állítja elő, az állam engedélyezi, a tanári testületek vezetik be, ennyiféle tényezőnek a közreműködése természetesen mindig alkalmas volt arra, hogy bizonyos surlódásokat és ferde helyzeteket teremtsen. Már az alakuló közgyűlésen panaszok hangzanak el, hogy az egyik kiváltságos kiadó, amely az állammal közelebbi viszonyban van, netto áron hozza forgalomba a tankönyveket, szabálytalan engedményeket ad, amivel lehetetlen konkurenciát támaszt a bolti áron áruló szortimentnek. Innen kezdve, végig az egyesület 50 éves történetén az egyesületi munkának állandóan egyik legnagyobb részét alkotja a tankönyvkiadás és tankönyveladás szabályozásáért folytatott harc. A 80-as évek végén erőiesen és eredményesen küzd az egyesület az állami tankönyvmonopólium ellen és országnrészre van annak kivívásában, hogy az iskolák csak államilag approbált tankönyveket használhassanak. 32 évi tárgyalás és küzdelem után megalkotja az egyesület a tankönyveladási sza-

bályzatot, amely főbb vonásai-
ban ma is érvényben van. De
hiába van meg a szabályzat,
állandóak a panaszok a tan-
könyveladás és kiadás körül.
1905-ben felüti fejét az a mizé-
ria, amely ellen még ma is
kénytelen egyesületünk a leg-
nagyobb eréllyel küzdeni: az
*iskolák és a tanárok illegitim
tankönyvárusítása*. Ez a mizé-
ria tulajdonképpen nemes in-
tenciókból sarjadt, de elfajult.
Eredete ott van, hogy az inté-
zeti segélyegyletek igyekeztek
a szegény tanulókat ingyen
könyvekkel ellátni s erre a
célra ajándékkönyveket kértek
a kiadóktól, vagy azt kíván-
ták, hogy ha meg is vásárolják
a könyveket, mégpedig közvet-
lenül a kiadóktól, magasabb
rabattot kapjanak. Minthogy a
kiadók érdeke, hogy tan-
könyve minél szélesebb körök-
ben használatban legyen, haj-
landó minden áldozatra. Azon-
ban a szortimenter az amúgy
is csekély tankönyvhaszonból
nem adhat engedményt s en-
nek eredménye az lett, hogy az
iskolák most már kezdtek el-
fordulni a szortimenttől és
nemcsak a segélyegyletek szá-
mára, hanem az összes növen-
dékek számára kezdték közvet-
lenül a kiadóknál beszerezni a
tankönyveket, az engedmény
révén elért hasznót pedig bizo-
nyos iskolai célokra fordítot-
ták. Csak arra nem gondol-
tak, hogy ezt a hasznót az
óriási terhekkel küzdő szorti-
menttől vonták el, amely pe-
dig éppen ennek a haszonnak a
révén tudott intenzívebben fog-
lalkozni magyar szépirodalmi
és tudományos művek terjesz-
tésével.

Ezek a bajok az említett idő-
ben már oly égetőek voltak,
hogy úgyszólván állandó prog-
rampontja az egyesületi tevé-
kenységnek s tegyük hozzá:
állandó gyújtópontja az elke-
sередésnek ez az illegitim ver-
seny. Az egyesület érélyes fel-
lépésünk bizonyos sikere van
1907-ben, amennyiben sikerül
a minisztert olyértelmű rende-
let kiadására bírnia (79.029.
1906.), »hogy minden iskola
úgy, mint eddig, az ő rendes
könyvkereskedőjénél szerezze
be könyveit, illetve oly váro-
sokban, ahol könyvkereskedők
vannak, a szülők szerezzék be
az illető boltokban«. Ha meg-
gondoljuk, hogy az iskolai
tankönyvárusítás elleni küz-
delmünk ma is leköti legjobb
erőinket és fájdalmasan meg-
állapítjuk, hogy az újabb mi-
niszteri rendeletek (39.996/1925.
és 508. eln./1925) csak bizonyos
fentartásokkal korlátozzák az
oktatószemélyzetnek ezt az il-
legitim üzleti tevékenységét,
akkor hálával kell megemlé-
keznünk az akkori miniszter-
nek érélyes és világos rendelet-
éről, amelyet még kiegészít
egy későbbi konkrét esetből
kifolyólag ugyancsak egyesü-
letünk fellépésére kiadott ren-
delete (147.116/1922), amelyben
közli az egyesülettel, hogy az
egyik állami elemi iskolaigaz-
gatónak megtiltotta, hogy az
iskolában tankönyveket áru-
sítson, Tudtunkkal a közokta-
tásügyi miniszternek említett
1906. évi rendeletét sohasem
helyezték hatályon kívül és
ezért egyesületünk a most fo-
lyó nagy küzdelemben igyekez-
ni fog ezt a rendeletet is érvé-
nyesíteni igazunk mellett, hogy

végre a mai lehetetlen és gyilkos állapotok megszűnjének.

A szortiment.

Végig az egyesület ötvenéves történetén, minden panaszok és sérelmek között állandóan legérzékenyebbek és leghangosabbak a szortiment panaszai. Ez a kereskedelmi ág volt az, amelyre *Aigner Lajos* a megalakulás alkalmával mondott emlékezetes szavait értette: hogy tudniillik ezt még az ág is húzza. Természetes, hogy a szortiment nehéz helyzete és panaszai első pillanattól fogva arra késztették az egyesület vezetőségét, hogy komolyan felkutassa e panaszok forrásait és igyekezzék orvosolni a bajokat. Végre 1894-ben első ízben konkretizálják a szortiment bajainak és nehéz helyzetének okait, ebben a két pontban: kiadói részletüzlet, modern antikvariátus. Valóban el kell ismernünk, hogy a szortiment panasza teljesen jogos: a kiadói részletüzlet tömegesen veszi el a vásárlókat a szortimenttől, az úgynevezett antikvariátus pedig, amely akkoriban kezdett felvirágozni Magyarországon, olyan konkurenciát támasztott a szortimentnek, amely szinte kivédhetetlen volt. A szortiment főpanasza az, hogy a kiadók szállítanak az antikváriusoknak, akik pedig nem tagjai az egyesületnek. Ennek következménye az, hogy az antikváriusok az ujdonságokból nagyobb téfelt, nagyobb rabattal vesznek át és néha már másnap jóval olcsóbban adják az ujdonságot a bolti árnál. És a

szortimentnek összetett kezekkel kell néznie ezt a versenyt, miközben az ujdonságok sorra a nyakán maradnak. Érthető, ha a hangulat az antikváriusok ellen rendkívül elkeseredett; 1900-ban és 1901-ben egyre hangosabb szóval követelik a szortimentereket, hogy szabályozni kell a kiadói üzlet és az antikvariátus viszonyát, sőt 1904-ben, mikor a szortiment védelme a legnagyobb hullámokat veti, az egyik bátor kartárs azzal a radikális indítvánnyal lép elő, hogy a kiadók az antikváriusoknak semmiféle ujdonságot sem pénzért, sem hitelbe ne szállíthassanak. Ugyanekkor, a legizibb harc korában, felmerül a Magyar Szortiment Könyvkereskedők Szövetségének terve, valamint egy Főbizományosi és Leszámitoló Intézet alapításának a terve. A mozgalom oly nagy hullámokat vet, hogy 1904 május 22-én az ország összes könyvkereskedői értekezlet tartanak Budapesten és kimondják, hogy szükségesnek tartják a Magyarországi Könyvárusok Szövetségének a megalapítását, amelynek célja a szortimentet a sok oldalról fenyegető veszélyek ellen megvédeni. Ugyanekkor az országos egyesület választmánya megbízza *Franke Pált*, hogy igyekezzék a szortiment-kereskedők nevében konkrét indítványokat terjeszteni a kiadók elé aziránt, miként lehetne a magyar könyvkereskedőknek évről-évre súlyosbodó helyzetén segíteni, nevezetesen milyen eszközök lennének alkalmasak a rabatt-viszonyok terén uralkodó állandó vissza-

élések megszüntetésére. *Franke Pál* e megbízatásának következménye az előbb említett május 22-iki értekezőlet. A kérdés állandóan napirenden van, a *Corviná*-ban egymást érik a sérelmekkel foglalkozó cikkek, végre is a lázas tanácskozás eredménye egy memorandum, amelyet az értekezőletből kiküldött 6 tagú bizottság az országos egyesület elé terjeszt. Ennek a memorandumnak főbb pontjai: a rabattkérdés szabályozása, a vidéki és a budapesti viszontelárusítók ügye, a közvetlen kiadói szállítások korlátozása, a részletüzlet korlátozása.

Ebben a memorandumban nyíltan megmutatkoznak a bajok fő okai: a részletüzlet, az antikváriátus és rabattkérdés. Az 1905. évi közgyűlésen a titkári jelentés hangsúlyozza, hogy az egyesület külön bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására, azonban ez a bizottság nem jutott konkrét eredményre. Hosszú évek óta mélyen gyökerező bajokról van szó, amelyeknek orvoslása rendkívül nehéz, mert bármely oldalról kezdik is meg a kérdések rendezését, mindehánth legyőzhetetlen akadályokba ütköznek. Végül is abban állapodnak meg, hogy érintkezésbe lépnek a kiadókkal s megtudják tőlük, mit várhatnak e panaszok tekintetében a kiadóságtól.

Am minden kísérlet, amely a helyzetet orvosolni akarja, egyelőre kudarcot vall. Már 1906-ban tanácskozások folynak az antikváriusok egyesületének testületi belépéséről, azonban ezt az országos egyesület akkor még elutasítja, pedig

sokan abban látták volna a bajok egyik orvosságát, ha a veszedelmes konkurenciát okozó antikváriusok is az egyesület fenhatósága alá kerültek volna. Továbbra is minden évi jelentés panaszskodik a szortiment helyzete miatt és szorgalmazza a bajok orvoslását, de kevés határozott lépés történik. 1908-ban újabb szabályzat készül a közönségnek nyújtható kedvezmények tárgyában; ez is állandó surlódás és állandó panaszok forrása egészen 1918-ig, amikor a közönséggel szemben mindennemű rabattot beszüntettek. Az 1909. és 1910., továbbá az 1913. év örvendetes javulást hozott: a titkári jelentés rámutat a szortiment helyzetének megerősödésére, a szortiment virágzására, és reményét fejezi ki a szortiment, szóval a magyar könyvkereskedelem szebb és boldogabb jövőjében. Valóban minden jel odamutatott, hogy a szortiment új és jobb kor felé indul. Ennek a javulásnak bizonyára egyik tényezője volt *Ferenczi Károlynak* az az indítványa, hogy a minimális rabatt a kiadók részéről 30%-ban állapíttassék meg. Az 1913. évi közgyűlés ezt az indítványt elfogadta s ez azóta is érvényben van. Ugyanezen a közgyűlésen *Dick Manó* az antikváriusok felvétele mellett kardoskodik. Abban az időben ez a két intézkedés talán elég is lett volna arra, hogy a szortiment helyzetén gyökeresen javítson. Ma már, mikor mindakettő megvalósult, újabb nehézségek és bajok jelentkeztek a régi helyett s most a szortiment helyzete megint csak sivár és orvoslásra szorul.

Csak egy mondattal kívánunk utalni rá, hogy az 1913-ban oly szép virágzásnak indult szortiment-könyvkereskedelemnek igazán ma sem volna oka a panaszra, ha éppen virágzása kezdetén le nem csapott volna rá a világháború, amely előbb hihetetlenül fellendítette a szortiment forgalmát, azután pedig úgyszólván teljesen megsemmisítette.

Mindeddig egyik legfájóbb sérelme volt a szortimentnek az, midőn a minisztérium a népiskolai ifjúsági könyvtárak berendezésénél a szortiment könyvkereskedést teljesen mellőzte s a könyvek szállítását a kiadóknak egy alkalmi egyesülésére bízta. *Ferenczi Károly* hozta szónyegre ezt a kérdést 1904-ben, s akkor a választmány megbízta, hogy memorandumot szerkesszen, amelyben a minisztert megkéri, hogy a rendelésben a szortimentet, még pedig minden könyvtár székhelyén az odavaló szortimentet részesítse. A közgyűlésen is nagy hullámokat ver ez az ügy és széles vita után belenyugodtak ugyan a szortimentekre, hogy az alapfelszerelést a kiadói alkalmi egyesülés intézze, de kérvényt nyújtottak be a miniszterhez, hogy engedje meg, hogy az iskolák a további beszerzéseket a helyi könyvkereskedelem útján eszközölhessék.

Ma, amikor egyesületünk belső életének ismét egy hatalmas állami szállítás, az állami népkönyvtári szállítás az egyik legizgalmasabb problémája, tanulságos elgondolkoznunk ezen a régi analog eseten és elmélkednünk azon a

régi bölcs mondáson, hogy semmi sem új a nap alatt.

A szortiment érdekében csak a legutóbbi időben történt egy igen jelentékeny lépés, és pedig a körzeti védelem kivívása. Ez a fontos eredmény az 1925. évi március 2-án hozott következő egyesületi határozathoz nyert kifejezést: »A kiadói szakosztály tagjai kötelezettséget vállaltak arra, hogy a budai és pesti nagykerutakon belül és magukon ezeken a kerutakon nem egyesületi tagoknak sem közvetlenül, sem közvetve nem szállítanak«. A kiadók e kötelezettségéből következik, hogy viszont a szortimenterek kötelezik magukat, hogy csak a könyvkiadóosztály tagjaitól vásárolnak könyveket. Ugyancsak 1926-ban fellépett az egyesület a könyvközvetítő ügynökök ellen, akiket arra igyekezett szorítani, hogy ők is csak egyesületi tagokkal lépjenek üzleti összeköttetésbe. Azonban, bár évtizedek óta az egyesület a legnagyobb eréllyel és komolysággal igyekszik orvosolni a szortiment sérelmeit, előrelátható, hogy e sérelmek vagy más újabb sérelmek, mindig meglesznek, ameddig különféle illegális vagy szervezeten kívüli vállalkozások belegázolnak a legális szortiment életébe.

A Corvina ötven éve.

Mint említettük, az egyesület szaklapja, a *Corvina*, már két héttel az alakulás után megindult.

A *Corvinára* mint egyesületi orgánusra rendkívül nagy

szükség volt, hiszen a magyar könyvkereskedelem szorosan vett szakügyeinek megvitatására és a hivatalos közlemények publikálására a napisajtó nem volt alkalmas. A *Corvina* mint szaklap kezdetől fogva a könyvkereskedelem egyetemes érdekeit szolgálta. Nagy súlyt vetett a kiadó és a szortimenter közötti jó viszony ápolására és igyekezett a kettő közötti kapcsolatot mind szorosabbra fűzni. A *Corvina* szerkesztői tisztségének betöltése nem volt könnyű feladat. A közlésre beküldött cikkeket ugyanis abból a szempontból is meg kellett bírálni, vajjon nem sértik-e a szortimenterek vagy a kiadók egyetemességét. Ne feledjük, hogy a *Corvina* az egyesület lapja és tagjainak sorában mind a szortimenterek, mind a kiadók helyet foglaltak.

A *Corvina* első szerkesztője, *Aigner Lajos* egyesületi alelnök, nagy buzgalommal, felelőssége tudatában irányította a lap szellemi részét. Helyet adott a szakma érdekeit szolgáló minden közleménynek, ő maga pedig nagy hozzáértéssel és hivatása iránti szeretettel a szaktörténeti irodalmat kultiválta nemcsak a *Corviná*-ban, hanem a saját kiadásában és szerkesztésében megjelenő *»Figyelő«* című irodalomtörténeti közlönyben is.

Lelkes és ernyedetlen munkatársa volt a lapnak: *Senno-vitz Adolf*. Rengeteg cikke jelent meg aktuális kérdésekről, megszívlelendő eszméket vetett fel, amelyek nem egy esetben hosszúra nyúló vitára adtak alkalmat. Testestül-lelkestül hivatásának élt, sze-

rette pályáját és ha valamely ügyért síkraszállt és annak érdekében tollat fogott: remekelt. Nagyön gyakran agresszívén is fellépett, személyi támadással élére állította a dolgokat s ennek következménye mindig forrongás volt. De ilyenkor sem vezette gyűlölet vagy harag, ilyenkor is csak az lebegett szeme előtt, hogy a könyvkereskedelem ügyét előbbre vigye.

Senno-vitz Adolf a magyar könyvkereskedelem minden fázisára vonatkozó emlékiratot is dolgozott ki az egyesületnek, melyért a választmány őt arany tiszteletdíjat szavazott meg.

Senno-vitz Adolf nemcsak napi kérdésekkel, hanem elmélyedést, hangyaszigorgalmat megkívánó kutatásokkal is foglalkozott. Tartalmas életrajzaival, melyek a *Magyar Könyvkereskedők Egyesülete Évkönyvében* jelentek meg, nemcsak az illető jelesünknek állított emléket, hanem a magyar könyvkereskedelem történetéhez is igen értékes adatokat szolgáltatott.

Az egyesület hivatalos lapja nagyban hozzájárult a könyvkereskedelem megmagyarosításához. Hiszen tudjuk, hogy az egyesület megalakulása előtt a magyar könyvkereskedelem teljesen a *Börsenverein* irányítása alatt működött, első számottevő kiadói és szortimenterei is németek voltak és így a levelezés, a számlázás ezen a nyelven történt. A *Corviná*-nak és az egyesületnek érdeme, hogy ezeket és a szak kifejezéseket megmagyarosította.

Aigner (Abafi) Lajos 1878-tól

1894-ig viselte nehéz időkben nagy gonddal és hozzáértéssel szerkesztősége terheit. Utána *Petrik Géza* volt a szerkesztője 1895-től 1904-ig, s vele legértelmesebb kartársaink egyike jutott ebbe a díszes pozícióba. Tíz éves szerkesztősége a tevékeny munka ideje volt, különösen a *Magyar Könyvészet* kiadása szempontjából. Igaz, hogy a *Corvina* már 1879-

Sennovitz Adolf,

a magyar könyvkereskedelem történetének tudós kutatója

ben megkezdte állandó rovatát: az újonnan megjelent magyar könyvek regisztrálását, amelyet első ízben *Makáry Gerő* vállalt magára. Azonban egy csapással tudományos színvonalra emelkedik a bibliográfia, mikor 1884-ben *Petrik Géza* veszi át annak szerkesztését.

1890-ben megindul az *egyesületi évkönyv*, amely a könyvészet mellett hasznos üzleti tudnivalókat, címtárakat stb. tartalmaz és rendszerint hozza egy-egy kiváló magyar könyvkereskedőnek vagy kiadónak életrajzát. Ez életrajzok java-

része a fáradhatatlan szorgalmú *Sennovitz Adolftól* származik, akinek munkássága nemcsak nagyarányú, hanem egyúttal úttörő és forrásértékű is a magyar könyvkereskedelem és ezzel a magyar művelődés történetére vonatkozólag. Ezt a kiválóan képzett, tudós könyvkereskedőt nem az anyagi érdek vezeti, hanem a lélek hajtja lelkes munkásságára. Önzetlensége legszebben megmutatkozik akkor, midőn 1902-ben néhány lelkes kartárs mozgalmat indít, hogy Sennovitz Adolf részére biztosítsák az anyagi függetlenséget, hogy teljesen tudományos munkásságának szentelhesse életét. Az intenció nemes: mentesíteni akarják az anyagi gondoktól és a kényérkereséstől: azonban Sennovitz érzékenyen tiltakozik a terv ellen, veszélyeztetve látja függetlenségét és nem fogadja el a felajánlott évjáradékot. Továbbra is egyszerűen megmarad mindennapos munkakörében és hangyaszigorral dolgozik alapvető fontosságú munkáin. Mikor 1909-ben, 70 éves korában örökre lehúnyta szemeit, egyesületünk érezte, hogy egyik legértékesebb fiát veszítette el benne. Sajnos, a *Corvina* anyagi gondjai nem engedik, hogy az ő szellemében dolgozó ifjabb generációnak cikkei a szerkesztőség nagyobb terjedelemben hozza; tudjuk, hogy Sennovitz egyik kiváló utódjának számos kézírata vár kiadásra, melyek az egyesület történetével és kimagasló alakjaival foglalkoznak. Reméljük, hogy egyesületünk megerősödésével sikerülni fog a *Corviná-t* is bőví-

teni s részben történeti, részben szakmai cikkekkel élénkíteni.

Míg a régibb évfolyamokban túlnyomóak a tudományos cikkek (a legkimagaslóbb *Aigner* Lajos dolgozata: *A könyvnyomdászat története*), addig később, különösen a 90-es évek óta inkább a szakmai cikkek kerülnek túlsúlyba és *Sennavitz* Adolf egymaga marad tudományos cikkeivel, amelyek 1887-ben kezd meg nagyobb terjedelemmel. Állandó rovata a *Corvina*-nak a könyvészet, amelyet *Makáry* és *Petrik* után *Gábor* (*Glück*) *Soma*, majd *Rényi* Károly szerkesztett. Legújabbban *dr. Gulyás Pál* múzeumi igazgatóór a *Corvina* bibliográfiájának szerkesztője, míg a *Magyar Könyvészet*-et *Barcza Imre* szerkeszti. 1900-ban megjelent 15 évi könyvészet, amelyet az Akadémia 3000 koronával támogatott. Ma ott tartunk, hogy 1910-ig készen áll a *Magyar Könyvészet*, az 1910-től 1919-ig terjedő könyvészet összeállítására pedig minden előmunkálát megtörtént.

Az egyesület egyik legfontosabb és legnemesebb feladatának tekinti a *Magyar Könyvészet* folytatólagos kiadását, amivel a magyar tudományos irodalomnak megbecsülhetetlen szolgálatot tesz. Egyúttal ezzel áldoz *Petrik Géza* emlékének, aki a magyar bibliográfia úttörője volt s aki olyan maradandó alkotásokat teremtett ezen a téren, amelyekhez csak a megfelelő német munkák foghatók.

A *Magyar Könyvészet*-nek nemcsak a könyvkereskedelem, hanem a tudományos vi-

lág szempontjából is igen nagy jelentősége volt. Mert a könyvészet kétségkívül az a tudomány, melynek kultiválása minden művelt nemzetnek legelső feladata. Annak a nemzetnek az irodalma, melynek nincs könyvészete, már eleve is holtaknak tekinthető.

A korábbi kísérletek után az első számottevő könyvészeti munkát *Szabó Károly* »*Régi magyar könyvtár*« címen adta ki. Ez az értékes könyvészeti mű négy kötetből áll és a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában jelent meg. Az első kötet az 1531—1711-ben megjelent magyar könyveket, a második kötet az 1473—1711-ben megjelent nem magyar nyelvű könyveket, míg a harmadik kötet első és második része a magyar szerzőktől külföldön 1480—1711-ben megjelent nem magyar nyelvű könyveket sorolja fel.

Szabó Károly munkáját *Petrik Géza* folytatta. Négy vaskos kötetben kiadta »*Magyarország bibliográfiája 1712—1860*« című művét, mely »*Könyvészeti kimutatása a Magyarországon és hazánkra vonatkozólag megjelent nyomtatványoknak*«. Ezt a művét azonban megelőzte a »*Magyar Könyvészet 1860—1875*« című műve, melyet 1885-ben a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete adott ki. Az 1876—1885-ig terjedő kötet összeállítását az egyesület *Kiszlíngstein Sándorra* bízta, míg az 1886—1900-és az 1901—1910-ig terjedő köteteket már ismét *Petrik Géza* szerkesztette. Könyvészeti rovatot nyitott az 1878-ban megindult *Corvina* is, melynek tökéletesítésén és teljessé tételén

a rovat mindenkori szerkesztői nagy buzgalommal fáradoztak.

Az egyesület könyvészeti törekvéseit a Magyar Tudományos Akadémia anyagilag is támogatta, amennyiben a kötetek előállítás költségeinek egy részét minden alkalommal viselte.

Az 1712—1860 évek könyvészetét *Petrik Géza* a saját elhatározásából és a nagy ügy iránti lelkesedésből, tehát nem egyesületi megbízásból szerkesztette és a saját kiadásában is jelentette meg. Hogy ez a mű napvilágot láthatott, az akkori magyar kormánynak köszönhető, amely átlátta annak nemzeti szempontból is nagy fontosságát és *Petrik Gézának* három éven keresztül, míg a nagy mű elkészült, havi 50 forintot folyósított, hogy minden anyagi gondtól mentesen dolgozhasson.

A könyvészet megteremtését még az egyesület megalakítása és a *Corvina* megindítása előtt sürgette *Sennovitz Adolf*, ki 1876-ban a bécsi egyesület hivatalos lapjában, a *Buchhändler-Correspondenz*-ben kimerítő tanulmányban foglalkozott a könyvészet ügyével. Ez alkalommal *Szinyey József* 1876 április 9-én ezt írja hozzá intézett levelében: »A becses könyvészeti cikkét a »Buchhändler Correspondenz«-ben elolvastam, igen érdekelt és közöltem Fraknóival; nagy örömmel fogadná azt és hasonló értekezést; nem ártana, ha azon cikkben minden hazánkat érdeklő katalógust felvenne«. 1877 május 18-án pedig *Fraknói Vilmos* a következőket írja: »Igen örülök, hogy szíves levele alkalmat nyújt

Kegyednek örömeimet és elismerésemet fejezni ki afelett, hogy buzgalommal és kitartással fáradozik bibliográfiai irodalmunk terén.«

Petrik Géza könyvészeti munkásságával elévülhetetlen érdemeket szerzett, melyeket talán az utókor nem is tud kellően értékelni, mert hiszen ma, amikor a magyar könyvészet alapja már megteremtődött, sokkal könnyebb azt időnként kiegészíteni.

Hogy milyen munkát végzett *Petrik Géza*, azt csak mi tudjuk, akik ismerjük a könyvészet mibenlétét. Ennél a munkánál úgyszólván semmiféle forrásművek nem állottak rendelkezésére. A szellemi élet elárvult gyermekeit, a könyveket fel kellett kutatnia, születésük, megjelenésük éveit szerint csoportosítani és azután anyakönyvezni, illetve lajstromozni. Nem másoló munka, aminőnek talán látszik, hogy csak a könyv címlapjának szövegét lemásoljuk és megállapítjuk alakját és megnézzük, hány lapból áll! Ennél sokkal szélesebbkörű tudást, sőt univerzális képzettséget kíván meg, mert nem elég, hogy a lajstromozott könyveket betűrendbe szedjük, de a könyvészetet, és ez a legnagyobb értéke, tudományos tárgymutatóval is el kell látni: a könyveket tartalom szerint osztályozni és a helyes szakhoz besorolni. Ennek volt *Petrik Géza* nagy mestere.

Könyvészeti törekvéseinket igazolja egy külföldi szaktekin­tély elismerése is, aki szerint, »Magyarország büszke lehet arra, hogy egyikét bírja

a legteljesebb nemzeti könyvészetnek az összes országok között.

A könyvészet a szortimenternek felbecsülhetetlen és nélkülözhetetlen kézikönyve. Tanácsadója, útbaigazítója, a pálya kezdetén állónak pedig egyenesen tankönyve, melyet forgatnia kell mindaddig, míg az általános könyvészeti alapismereteket meg nem szerzi.

Patrik Géza után 1905 január 1-én *Wiesner J. Emil* vette át a *Corvina* szerkesztését és egészen 1919-ig viselte ezt a tisztséget. *Wiesner J. Emil* mint az egyesület főtitkára és a *Corvina* 15 éven át volt szerkesztője, maradandó érdemeket szerzett az egyesületi színvonal emelése körül különösen mindig magvas és érdekes titkári jelentéseivel. 1921-ben kartársainak hálás emlékeztetése kísérte sírjába.

Már a régebbi időben hangzottak el indítványok, hogy a *Corvina* hetenkint jelenjék meg. Azonban ezt csak a legutóbbi időben sikerült megvalósítani. A közműn idején a szellemi termékek tanácsa a *Corviná-t* is lefoglalta a maga számára és nemcsak a régi vezetőséget, hanem a szerkesztőséget is eltávolította. Mikor az Egyesület 1919 decemberében megint folytatta a maga rendes működését, a közbizalom *dr. Szántó Andor* emelte a szerkesztői székbe. *Dr. Szántó Andor*, a *Révai Testvérek Irodalmi Intézet* vezérigazgatója, különösen a kiadói szakosztályban fejt ki értékes tevékenységet. Midőn az egyesületi házvétellel kapcsolatban megalakult a társasélet fejlesztésére és a fiatal

generáció nevelésére oly fontos *Könyves Klub*, sikerült annak élére *dr. Szántó Andor* megnyerni, aki rendkívüli szervezőerejével és lekötelező modorával bizonyára hamarosan fel fogja virágoztatni a *Könyves Klubot*.

*Dr. Szántó Andor*nak és a *Révai Testvérek Irodalmi Intézet*-nek különös hálával tartozik egyébként az Egyesület azért, hogy hosszú éveken át otthont adtak a központi irodának és a *Corvina* szerkesztőségének és kiadóhivatalának.

»Csak szorosan«.

Az egyesület fennállásának első éveitől kezdve élénk érintkezést tartott fenn a fiatal generáció »*Csak szorosan*« nevű egyesületével, amelynek számos tagja lett később az egyesület ügyeinek lelkes és súlyos szavú harcosa. Az alkalmazottak egyesülete 1873-ban alakult és 1913-ban ülte meg fennállásának 40 éves évfordulóját. Az évforduló emlékére az egyesület történetét megírta *Kislingstein Gusztáv*, az akkori alelnök. Könyve nemcsak a »*Csak szorosan*« egyesület, hanem egyesületünk történetére vonatkozólag is alapvető forrásmunka, főképp az 1898-tól 1913-ig terjedő évekre, mert az egyesület történetének első 25 évét *Sennovitz Adolf* ismertette az egyesület 1898-iki évkönyvében. A »*Csak szorosan*« rendszerint a legszebb harmóniában dolgozott együtt egyesületünkkel, amely mindig jóakarattal támogatja a fiatalok törekvéseit. 1901-ben meg-

indul »Csak szorosan« címen lapjuk is, amelynek címe később »Magyar Könyvkereskedő«-re változott. Az egyesület működésének talán legkimagaslóbb eseménye a könyvkereskedő szakiskola megalapítása. Az anyaegyesület és főképp *Hoffmann Alfréd* támogatásával 1903 áprilisában csendes ünnepély keretében felavatták az iskolát. A fáradhatatlan szervezőnek, *Schäffer Jánosnak*, az akkori elnöknek, sikerült oly kiváló előadókat megnyernie, mint *Gaál Mózes*, *Rényi Károly*, *Wiesner J. Emil*, *Haraszti Károly* és *Führer Adolf*. Sajnos, ez az iskola, amely pedig komoly és érdemes munkát végzett, nem maradt fenn. A továbbképzés megkönnyítése céljából a *Csak szorosan* tagjai tankönyvet is szerkesztettek, melynek kinyomatására azonban nem került sor. Valószínűleg azon ok miatt, amely miatt az esti tanfolyamok is megszűntek: a fiatalság részvétlensége miatt.

A két egyesület közötti harmóniát egy időben teljesen megzavarta a *Csak szorosan* kebelében kialakult ellenzék, mely az egyesületnek szakszervezetté való átalakítására törekedett. A mozgalmat azonban a nagy egyesület akkori főtitkára, *Ranschburg Viktor*, mint ügyes diplomata, leszerelte.

1903-ban, a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete huszonöt-éves évfordulója alkalmából a *Csak szorosan* üdvözlő feliratot intézett az egyesülethez, amelyet elsőnek *Láng Lajos* kereskedelemügyi m. kir. miniszter a *Csak szorosan* dísznöke írt alá.

Az ifjú nemzedéknek ez az

egyesülete egészen az 1918. évi forradalomig működött. 1918-ban a könyvkereskedelmi alkalmazottak en bloc a szociáldemokrata párthoz tartozó Magyarországi Magántisztviselők Szövetsége grafikai csoportjához csatlakoztak, a régi szakegyesületet pedig megszüntették. Reméljük, hogy a most alapított *Könyves Klub*-nak sikerülni fog újra egyesületünk égisze alatt tömörítenie a fiatalságot és dolgoznia azokért az eszményi célokért, amelyekért a »Csak szorosan« több mint 40 évi fennállása alatt valóban oly sokat tett.

Az egyesület társadalmi munkája.

Egyesületünk mindig élénk figyelemmel kísérte a könyvkereskedői életnek s a magyar szellemi életnek kimagasló aktuális jelenségeit. Mindig ott volt, ahol az érdemet jutalmazni kellett, ahol valamely hazafias tüntetésben dokumentálni kellett a nemzeti és kulturális összetartozandóságot. Már az első évben megünnepli *Valentin Károly* jubileumát. 1893-ban komoly és lelkes előkészületeket tesz a millénium megünneplésére. *Révai Ödön* indítványára lelkesen részt vesz *Jókai Mór 50 éves jubileumán*, 1902-ben a nemzettel együtt ünnepli *Kossuth születésének 100 éves fordulóját*, 1904-ben együtt sír a magyar irodalommal *Jókai halálán*. 1896-ban fényesen szerepel az ezredéves könyvkiállításon, ahol különösen a *Franklin Társulat* és az *Athenaeum* kiállítása kelt megérdemelt fel-tűnést, amint a *Corvina* egyko-

rú lelkes cikkeiből megállapíthatjuk. 1899-ben résztvesz a *Petőfi halálának 50 éves fordulóján* rendezett emlékünnepelelyen, a következő évben *Munkácsy temetésén*, 1901-ben pedig az országos *Vörösmarty ünnepelelyen*. Képviselteti magát *Emich Gusztávval* a mainzi *Gutenberg-ünnepelelyen* 1900-ban és ugyanabban az évben egyes tagjai révén szerepel a párizsi világkiállításán, amelynek szervezése körül *dr. Gerő Lajos* szerzett maradandó érdemeket. Ennek a kiállításnak kimagasló eseménye, hogy a *Révai Testvérek Irodalmi Intézet* megnyerte a *Grand Prix-t* Jókai műveinek nemzeti díszkiadásáért, amilyennel, a bírálók szerint is, egyetlen nemzet sem dicsekedhetik. 1907-ben résztvesz az egyesület a bécsi *Österreichisch-Ungarischer Buchhändler Verein* 100 éves jubileumán. Később is állandóan figyelemmel kíséri a nevezetes irodalmi és társadalmi eseményeket s mint a nemzeti kultúra jelentékeny tényezője, minden alkalommal hallatja szavát. Ugyancsak a legutóbbi időkben is állandóan figyelemmel kíséri egyes tagjainak örömunnepeit s így 1923-ban bensőségesen ünnepelte a *Szent István Társulat* jubileumát, 1925-ben pedig részt vett egyik legtekintélyesebb vidéki könyvkereskedésnek: a *Klökner cég*nek jubileumán.

Az utolsó évek.

Ha az egyesület történetét az ötven esztendő távolából áttekintjük, észrevesszük, hogy

bizonyos problémák állandósága mellett, a haladó étellel folytonosan új és új problémák vetődnek fel és csak az egyesület életképességét dicséri, hogy mindig kiváló érzékkel tudott alkalmazkodni az új idők új szükségleteihez. Lehetetlen észre nem vennünk, hogy bizonyos problémák az évtizedek folyamán állandók maradnak s máig sem kerültek megoldásra, ennek oka azonban nem az egyesület tehetlenségében vagy a jóakarati hiányában, hanem inkább maguknak a problémáknak természetében keresendő. Vannak problémák, amelyeket sohasem oldhatók meg, és vannak problémák, amelyeket minden generáció megold valamiképpen a viszonyoknak, a maga szükségletének megfelelően. Viszont vannak olyan problémák, amelyeket előrelátó őseink már évtizedekkel ezelőtt felvetettek, amelyeknek azonban évtizedes éresre volt szükségük, míg kielégítő módon megoldhatta őket egy következő nemzedék.

Az örök problémák között szerepel hosszú ideig az a kérdés, hogy kik lehetnek az egyesület tagjai. Nagyjában már az első években kialakul az a gyakorlat, hogy a felvételnek két fő feltétele van: egyik a szakképzettség, a másik, hogy a felvételt kérőnek cége törvényszékiileg be legyen jegyezve. Évek hosszú során át folyik azután a vita arról, hogy ki tekinthető szakképzett könyvkereskedőnek. A legutóbbi időkben az a nézet volt túlsúlyban, hogy nem okvetlenül elengedhetetlen feltétel az inaskodás és a segédi működés.

dés, hanem, hogy a magas intelligencia ezekkel egyenlő értékű biztosítékot nyújt arra, hogy valaki a karnak használható tagjává válhasson. Ma az alapszabályok rendelkezései szerint az egyesület a könyvkereskedő tagoktól szigorúan megköveteli a szabályszerű szakmai kiképzést. 1893-ban, sőt 1917-ben is még komoly egyesületi tagok amellett kardoskodtak, hogy nem tanult könyvkereskedő is lehessen egyesületi tag.

Hosszú ideig égető kérdése volt az egyesületi életnek a *könyvkereskedői segélyalap* megteremtése. Először 1885-ben merül fel, a következő évben *Sennovitz Adolf* kardoskodik mellette. Az 1887. évi közgyűlésen a segélyegylet alapszabályait már előterjesztik és elfogadják. Egyúttal pedig megalakítják a segélyegylet tisztikarát. 1893-ban megalkotja az egyesület a segélypénztári szabályzatot s 1919-ben a segélyalapot »*Magyar könyvkereskedők Benkő Gyula segélypénztárának*« nevezik el.

Már régebben elhangzott egy indítvány az egyesületben kiadói szakosztály alapítása iránt; az indítvány abból a helyes meggondolásból indult ki, hogy a kiadói és szortimenter-érdekek bizonyos tekintetben ellentétesek, bár a két szakma szorosan kiegészíti és feltételezi egymást és egymás nélkül nem élhet meg. Ez az indítvány akkor nyomtalanul hangzik el. 1886-ban teszi meg *Révay Mór János* nagyjelentőségű indítványát, hogy az összes rokonszámák tömörítenek az egyesületben. Gyakorlati eredménye egyelőre ennek

sines. Csak 1895-ben jelentkeznek a zeneműkereskedők azzal a kérelemmel, hogy testületileg belépessenek az egyesületbe. Ezt a mozgalmat, amelyet akkoriban *Dunkel Norbert* kezdeményezett, az egyesület nem honorálta: a zeneműkereskedőket kérelmükkel elutasította. 1919-ben beléptek ugyan az egyesületbe, de 1927-ben újból kiváltak.

Itt emlékezünk meg *Révay Mór János* egy másik nagyjelentőségű indítványáról, amely a kolportázs-üzlet megrendszabályozására vonatkozik. Ennek az indítványnak sikere 1893-ban érlelődött meg, mikor a minisztérium éppen az egyesület által felvetett alapelvek értelmében részletes rendeletben szabályozta a kolportázs-ügyet.

Az egyesület kifelé, hatóságokkal és intézményekkel szemben mindig kellő súllyal igyekezett képviselni a kari érdekeket. Ez vezette akkor, midőn már 1881 óta foglalkozott azzal a gondolattal, hogy testületileg belép a németországi Börsevenvereinbe.

A német könyvkereskedelem, amely már a XV. században fejlődött ki, a XVIII. század közepén mégis csak alig száz olyan könyvkereskedőt számlált, aki a lipcei és frankfurti vásárokat rendszeresen látogatta. A zöme távortartotta magát és így a rendszeres könyvkereskedelem kiépítése és a kiadók és könyvkereskedők közötti viszony általános szabályozása lehetetlen volt. Sokan ezt az állapotot kihasználták és olyan működést fejtettek ki, amely a könyvkereskedelem fejlődésére kétségkívül hátrányos volt.

Egész működésük családságon alapult. A közönséget állandóan hangzatos, sokatigérő prospektusokkal megtévesztették, a kiadókat megkárosították, egyszóval: a szédelgések napirenden voltak és annyira elfajultak, hogy a könyvkereskedelem süllyedését idézték elő.

Ezt látva, egy hivatását szerető, lelkes lipcei könyvkereskedő, *Reich Jeromos*, szükségét érezte, hogy mozgalom indíttassék rendesebb, szolidabb állapotok megteremtésére. Sok küzdelem után sikerült egy általános könyvkereskedői egyesületet létrehozni, mely 1765-ben alakult meg, de fentartó lelkének 1787-ben bekövetkezett halálával feloszlott. A felélesztett eszme, az elkerülhetetlen önvédelem ösztöne azonban új egyesületnek adott létet, mely *Reich* nyomdokain haladva a német könyvkereskedelemnek gyökeres reformját tűzte ki céljául. E második egyesület: a *Börsenverein* 1825-ben alakult Lipcsében *Horváth Károly Keresztély* potsdami tekintélyes könyvkereskedő hatás közreműködésével, minek jutalmául őt választották meg a *Börsenverein* elnökévé. Az újjászervezés a német könyvkereskedelmet csakhamar felvirágoztatta és a *Börsenverein*, mint hatalmas intézmény, irányítója lett az ausztriai és magyar könyvkereskedelemnek is. 1835-ben már öt magyarországi tagja is volt a *Börsenverein*-nek, mely szám 1839-ben már kilencre szaporodott, de újabb szaporulatról a *Börsenverein* hivatalos közléseiben 1860-ig semmiféle feljegyzést nem találunk.

A *Börsenverein* által megal-

kotott szokásjog a magyar könyvkereskedelemben is éreztette hatását, de minthogy hiányzott a közvetlen irányító erő, csak kevesen respektálták, főleg azok a könyvkereskedők vetették magukat alá, akik Németországból vándoroltak be és itt telepedtek le.

A *Börsenverein*, megalakulásával egyidejűleg »*Börsenblatt für den deutschen Buchhandel*« címen hivatalos lapot is indított. Ezt a magyar könyvkereskedők is számtalan esetben igénybevétték ügyes-bajos dolgaik elpanaszolására és üzleti hírdetések közzétételére. Így a *Börsenblatt* 1840-iki évfolyamában találunk egy igen érdekes cikket *Benczur József eperjesi könyvkereskedőtől*. Ebben a cikkben a magyar tudós társaság és a magyar könyvkereskedelem közötti viszonyt ismerteti, a cikknek a konklúziója azonban az, hogy a társaság az általa kiadott kiadványokat nem szállítja a szokásos könyvkereskedői rabattal. Az 1842-iki évfolyamban ismét *Benczur József* száll síkra a magyar könyvkereskedelem védelmében. Az 1844-iki évfolyam a hivatalos részben *Emich Gusztáv* pesti könyvkereskedő harácsolási (Schleuderei) ügyével foglalkozik.

A *Börsenverein* 1847 május 2-án tartott választmányi ülésén a magyarországi könyvkereskedelmet is érintő határozatot hozott, a »Haftpflicht« egyezmény elfogadásával. Ennek az egyezménynek kötelezővé tétele hosszú polémiára adott alkalmat, pro és kontra vélemények hangzottak el, de egységes állásfoglalás még sem alakult ki. Mint kuriózumot

megemlíti, hogy az egyezményt a magyarországi könyvkereskedők közül egyedül *Hagen Károly kassai könyvkereskedő* írta alá, valószínűleg csak azért, mert nem volt tisztában az egyezmény intencióival.

1848-ban a magyarországi, de különösen a pesti könyvkereskedőket súlyos csapás érte. A pénz-kalamitás és a Kossuth-bankók elértéktelenedése következtében nem tudták kötelezettségeiket teljesíteni és emiatt a pesti könyvkereskedők május 15-én cirkulárisban fordultak a *Börsenverein*-hez, amelyben vázolták helyzetüket és moratóriumot kértek a H. V. egyenleg kiegyenlítésére, és a valuta-árfolyam mérsékelt kulcs szerint való számítására. Ez volt az a híres *pesti cirkuláris* (*Zur Messzahlung 1848*), amelyet *kilenc pesti cég* írt alá. Emiatt a cirkuláris miatt a magyarországi könyvkereskedők sok támadásnak voltak kitéve, a német kiadók nagy része, nem törődve a magyarországi helyzettel, rideg álláspontra helyezkedett, teljes mértékben elzárkózott a méltányos kérelem teljesítése elől, úgy, hogy a végén ezt az álláspontot a *Börsenverein* is magáévá tette és érelyes határozatban követelte a *cirkuláris visszavonását*.

1859-től kezdve a magyarországi könyvkereskedők egyre gyérebben keresték fel a *Börsenblatt*-ot hivatalos és nem hivatalos közleményeikkel, mert ebben az évben indult meg Bécsben az Ausztriai Könyvkereskedői Egyesület hivatalos lapja a *»Buchhändler Correspondenz«*, és a magyar könyvkereskedők

a bécsi egyesülettel léptek szorosabb viszonyba.

1904-ben *dr. Ranschburg Nándor* egyesületi ügyész részletes tervezetet dolgozott ki egyesületünknek a bécsi és lipcei egyletekhez való viszonyára vonatkozólag. Tudjuk, hogy a *Börsenverein*-nel való szorosabb együttműködés, illetőleg a szerves csatlakozás csak a legutóbbi években valósult meg.

1904-ben megalakul az *Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés* és egyesületünket is felszólítja a belépésre és arra, hogy az új tömörülésben képviseltesse magát. Egyesületünk eleget tesz a felszólításnak, mintahogy már addig is szorosan együttműködött a többi szakmai egyesülésekkel minden olyan kérdésben, amelyek az általános kereskedelmi forgalom szabályozására vonatkoztak. Így már 1900-ban halatja az egyesület súlyos szavát a *szerzői jogvédelemmel kapcsolatos kérdések* rendezése körül és ugyanabban az évben erőteljes mozgalmat indít a részletüzletekre vonatkozó miniszteri rendeletterv ügyében. Ugyancsak 1900-ban aratja az egyesület egyik legnagyobb sikerét akkor, amikor hivatalos felszólításra szakvéleményt ad a tisztességtelen versenyről szóló törvényjavaslat ügyében.

A háború az egyesületi életben is élénken éreztette hatását. Elegendő annyit emlétenünk, hogy 1913 november 23-ika óta 1918 július 21-ig nem volt közgyűlés, s így az egyesületi élet meglehetősen pangott. A tagokat részben a hártéri szolgálat, részben az álta-

lános megélhetési gondok gátolták az egyesületi működésben. Azonban a vezetőség annál lázasabban dolgozott. A háború folytán mérhetetlenül megnövekedett olvasásvágy roppant feladatokat rótt a könyvkereskedelemre. Az egyesület tagjai háborús adományokat gyűjtöttek, több mint 200.000 kötet könyvet juttattak a sebesülteknek s maga az egyesület mingyárt a háború második évében 10.000 korona hadikölcsönt jegyzett. Csakhamar érezte hatását a kiadásra és szortimentre egyaránt az olvasási láz, amely a forgalmat hihetetlenül megnövelte, bár meg kell állapítanunk, hogy a forgalom révén elért haszon korántsem volt olyan méretű, mint más kereskedelmi ágakban, mert a könyvnek az ára az inflációk folyamán állandóan a legkonzervatívabbnak mutatkozott. Mikor aztán a háború után, különösen pedig 1923-ban az infláció hullámai előtörték hazánkat, az egyesület emberfeletti munkát végzett a külfölddel való forgalom síma lebonyolítása és a deviza-kiutalások szabályozása körül. Itt mutatkozott meg legélelénkebben, hogy az egyesület valóban fontos, tagjainak létérdekeibe vágó missziót teljesít.

A kommun megszüntette az egyesületet, elvette a *Corviná-t*, azonban megelégedéssel említhetjük, hogy a Szellemi Termékek Bizottságának *Corviná-ja nem a mi Corvinánk volt*; szinte egyakarattal távoltartotta magát tőle mindenki, akinek súlya és szava volt az egyesületben és ha mégis szót emelt hasábjain

egy-egy tekintélyesebb karársunk, azt csak azért tette, hogy ellenvéleményét kifejtse. Szerencsére ez a lidércnyomás csak rövid ideig tartott. Utána az egyesület és a szaklap, megfogya bár, de töretlenül és fiatalos erővel állott újra talpra. Új emberek kerültek az egyesület vezetőségébe és kétszeres buzgalommal fáradoztak, hogy átmentsék a jövőbe a multnak ezt a jól bevált és nélkülözhetetlen intézményét. A vezetőség energiájának köszönhető, hogy hosszú huzavona után sikerült az egyesületnek elkobzott vagyonát visszaszerezni.

A lázas munka éveit kezdődnek most. Megalakulnak a szakosztályok, miután a fúzió megtörtént, csakhamar elkészül a választott bírósági eljárás szabályzata. 1922-ben az egyesület fontos munkát végez a póstatarifa megállapítása körül, 1923-ban újjászervezi az egyesületi adminisztrációt és hála a *Révai Testvérek Irodalmi Intézet* előzékenységének, központi irodája ideiglenes otthont nyer a nevezett intézet épületében, ahol egész 1927 novemberéig működött. 1925-ben fontos sikert könyvelhet el az egyesület, amennyiben *Klebsberg* kultuszminiszter elrendeli, még pedig kifejezetten egyesületünk könyvkereskedői szakosztályának kérésére, hogy a Gyűjtemény Egyetem kötelékébe tartozó intézetek könyvtarai könyvvásárlásait az Országos Bibliográfiai Központ kikapcsolásával közvetlenül könyvkereskedői úton eszközölhessék.

1926-ban megalakul a paritá-

sos ad-hoc bizottság a könyvkereskedői és könyvkiadói szakosztály egyenlő számú tagjaiból. Ez az intézmény kitűnően bevált és kiválóan alkalmas arra, hogy az időnkint mutakozó surlódásokat és ellentéteket letompítsa.

Az 1926-ik év szép napokat hozott egyesületünkre, midőn a német *Börsenverein* tagjai napokon át egyesületünk vendégei voltak. Ez alkalommal a német kartársak megismerték intézményeinket, egyesületünk és a magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem tiszteltreméltó munkáját és nyugodt önérzettel elmondhatjuk, hogy látogatásuk értékes propaganda volt szellemi életünk megismertetése és hírneve érdekében.

Az egyesületi ház

Egyike azoknak a problémáknak, amelyek már a legrégibb időkben felvetődtek: az *egyesületi otthon* ügye. Első ízben 1886-ban hangzik el a kívánság, hogy otthont teremtsenek az egyesületnek. Ez is egyike volt azoknak a kérdéseknek, amelyek évtizedekig lappangtak és érlelődtek, míg végre megvalósulhattak. *Németh Józsefnek* kellett az élre kerülnie, hogy férfias elszántsággal és akaraterevével kezébe vegye az ügyet és megvalósítsa. Abban a szózatban, amellyel az egyesület tagjaihoz fordul az egyesület otthonának megteremtése érdekében, benne izzik vérbeli könyvkereskedői lelke és egyuttal tüzes hazafisága. Hangoztatja, hogy ez a ház újabb bástyája

lesz a magyar kulturfölénynek, vára a magyar közéletben oly fontos és irányító szerepet betöltő magyar könyvkiadásnak és könyvkereskedelemnek, meleg otthona az egyesületi életnek, hajléka a szakkönyvtárnak és a magyar könyvmúzeumnak, székhelye az egyesületi irodának s egyuttal otthona a megalapítandó Könyves Klubnak. Feledhetetlen szakosztályi elnökünknek ezek a szavai nemcsak a jelen nemzedéket lelkesítik, hanem egyuttal ragyogó perspektívát nyitnak a jövőre is.

Eszméjét, amelyért egész lelkével égett és harcolt, halála után alig néhány hónapra valóra váltotta az egyesület. Megvette a Magyar ucca 50. számú egyemeletes házat, amelyet a korszerű igényeknek és céljainak megfelelően átalakított és amennyiben immár csakugyan otthonra lelt nemcsak a központi iroda és a szakkönyvtár, hanem az időközben megvalósult *Könyves Klub* is. Idézzük a *Corvina* szavait, melyekkel a házvétel bejelentésként: »Egyesületünk életében ezzel a házvétellel jelentős fordulat következett be. Mindaddig kénytelenek voltunk mások szívésségét igénybevenni; központi irodánk csak vendég volt, könyvtárunk, irattárunk becsomagolva hever, tagjaink kávéházakban kénytelenek barátságos összejöveteleiket megtartani. Nem volt otthonunk. Most mindez egy csapásra megváltozik.«

»Az anyagi nehézségeken vállalt munkával győzedelmeskedni fogunk. Ebben a magunkra vállalt kemény mun-

kában két gondolat lelkesít bennünket. Az egyik boldogult szakosztályi elnökünk, *Németh József* nemes emlékezete, az az eszme, amelyért oly lelkesen fáradozott s amelyet szent örökségül ránk hagyott. A fogadalmat, amelyet sírjánál tettünk, hogy a kezéből kihullott lobogót felemeljük és diadalra vesszük, íme, megtartottuk! Szenteljünk e fel-emelő pillanatban egy kegyes gondolatot nemes emlékének, fáradhatatlan és önzetlen munkában kilobbant életének, amelynek ércnél maradandóbb emléke lesz ez a ház.»

»De az a ház nemcsak emlékmű, hanem egyúttal szimbólum, — és ez a másik gondolat, amely továbbra is acélozza erőnket — szimbóluma a magyar könyvkiadás és könyvkereskedelem egységének s nagyrahivatottságának. Ez a ház összekötő kapocs, mely egyesít mindnyájunkat, kemény mag, amely köré törekvéseink, eszméink, terveink kristályosodnak, gyújtópont, amelyben lángra lobbanak majd a rejtett szikrák és e láng a magyar kultúra oltárán fog újabb és újabb tüzeket

éleszteni. A szakma fellelegvára ez a ház s egyúttal mindnyájunk otthona, amelyben egyrészt állandó eszmecserék során felvetődnek és tisztázódnak hivatásunk nagy kérdései, másrészt a személyes érintkezés, a családi és baráti összejövetelek révén számos sűrűlődségi felület lekopik s emberi, meleg vonzalom és baráti, igaz szolidaritás fakad százaknak lelkében.»

»És mindeme gondolatainknak ragyogó koronája az a fel-emelő és magasztos érzés, hogy ez a ház még nemzedékeknek lesz otthona, hosszú évtizedeken át lesz még a szakma fellelegvára. Valóban, mi javarészen a terheit fogjuk elsősorban érezni; a mi generációnkra ráillik a »Sic vos non vobis...«. De utódaink már ebben növekednek fel s élvezni fogják ezernyi áldását. Miniket pedig boldogít az az érzés, hogy ezzel a korszakos eseménnyel ünnepelhetjük egyesületünk 50 éves fennállását és mint honszerző hősök még egy pillantást vethetünk az ígért földjére a szebb jövő felé.»

»Álljon tehát a ház s éljen benne a szellem, amely megszerezte.»

(Tanulmányomhoz az adatokat részben a »*Corvina*« évfolyamaiból, részben az egyesület vezető tagjaitól és *Steinhof* Károly úrtól szereztem. Dr. R. J.)

A MAGYAR
KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVKERESKEDŐK
ORSZÁGOS EGYESÜLETE

TAGJAINAK NÉVSORA

1927 NOVEMBER 1-ÉN

I. A könyvkiadói szakosztály tagjai:

»Amicus« könyvkiadó.
Apolló könyvkiadó rt.
Athenaeum rt.
Béla irodalmi rt.
Csáthy Ferenc rt., Debrecen.
Dante könyvkiadó.
Dick Manó.
Eggenberger-féle könyvkiadó
(Rényi K.)
Eligius (dr. Miklós Elemérné).
Eisler G.
Fővárosi könyvkiadó rt.
Franklin Társulat rt.
Genius könyvkiadó rt.
Grill Károly könyvkiadó.
Hajnal könyvkiadó-vállalat.
Hegedüs és Sándor rt.
Kner Izidor, Gyoma.
Kókai Lajos.
Könyves Kálmán rt.
Központi Sajtóvállalat rt.
Kultúra könyvkiadó.
Kir. Magy. Egyetemi nyomda.
Lantos A. rt.
Légrády Testvérek.

Lingua könyvkiadó rt.
Magyar Földrajzi Intézet rt.
Mai Henrik és fia.
Natura könyvkiadó vállalat.
Németh József.
Nova irodalmi intézet rt.
»Nyugat« kiadó és irodalmi rt.
Pallas könyvkiadó rt.
Pantheon irodalmi intézet rt.
Pátria irodalmi és nyomdai rt.
Petőfi irodalmi vállalat.
Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek).
Révai Testvérek irodalmi intézet rt.
Rózsavölgyi és Társa.
Rozsnyai Károly.
Singer és Wolfner rt.
Stádium sajtóvállalat rt.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó Szent István Társulat rt.
Tevan nyomda és könyvkiadó-vállalat, Békéscsaba.
Világirodalom kiadó-vállalat.

II. A budapesti könyvkereskedői szakosztály tagjai:

Aczél Testvérek.
Adler Sándor.
Adler S. fiókja, Nagytétény.
Adorján Testvérek.
Adria könyvkereskedés.
Általános beszerzési és szállítási rt.
Angerbauer Rudolf (»Könyvmoly«).
»Apolló« könyvkereskedés.
»Az Est« lapkiadó rt.
»Az Est« fióközlet.
Balogh Béla, Pestújhely.
Balogh Nándor, Pesterzsébet.
Bányai Sándor.
Bartos könyvkereskedés.

Beeskő Zoltán.
Bergsmann Artúr Utóda.
Bethlen Gábor rt. könyvker.
Borosa Ferenc.
»Comptoir«.
Csáthy F. rt. fiók.
Cziffer János.
Danielis Ágoston.
Darvas Dezső, Kispest.
Darvas Lajos.
Dick Manó.
Dénes József, Sashalom.
Eggenberger-féle könyvkereskedés (Rényi Károly).
Ehrenfeld Miksa.
Faragó Zsigmond.

- Ferenczy Dezső, Pestújhely.
 Fischer Sándor.
 Fischhof Henrik, Kispest.
 Franklin-Társulat könyvkereskedése.
 Fray Ede.
 Friedler Valéria (Wiesinger A. utóda).
 Gabos Adolf.
 Galantai Gyula.
 Galantai Hermína.
 Gesmey István.
 Grill-féle könyvkereskedés.
 Győző Andor.
 Hamrák Károly.
 Hangya könyvosztálya.
 Harmos László és Társa.
 Havas Ferenc.
 Hungária Könyvnyomda (Thien-schmidt E.), Kispest.
 Huszár Aurélné.
 Jozsits Gyula, Pestszentlőrinc.
 Katz Gusztáv.
 Kaufmann Ábrahám és Társa.
 Kempfner Sándor.
 Kilián Frigyes utóda.
 Kiss Adolf »Könyvbarát«.
 Kir. Magy. Egyetemi Nyomda.
 Klein Henrik.
 Klein Sándor.
 Kohn Béla.
 Kohn Emil.
 Ifj. Kohn Testvérek.
 Kókai Lajos.
 Komáromy Károly.
 Komáromy Károly fiók.
 »Korda« ipari és keresk. rt.
 Koródi Mihály.
 Kovács József.
 Könyvkereskedő rt.
 Központi Antikvárium és könyvkereskedés.
 Kramer könyvkereskedés.
 Krucsay József.
 Kubin József.
 Kultúra könyvkereskedés.
 Kun Margit.
 Lampel R. Könyvkereskedő rt.
 Landau József.
 Dr. Langer Norbertné.
 Lantos rt.
 Lauffer Tivadar.
 Lengyel Hugó.
 Léderer István.
 Légrády Testvérek.
 Lipcsey Kálmán.
 Literaria rt.
 Löblovitz Andor.
 Löblovitz Zsigmond.
 Lukács kölcsönkönyvt. és könyvkereskedés.
 Luther Társaság.
 Magyar Gêniozst rt.
 Magyar Jenő.
 Magyar Köztisztviselők Fogy. Term. és Értékesítő Szöv. könyvosztálya.
 Mai Henrik és fia.
 Martos Adolf.
 Matkovich Aladár, Pesterzsébet.
 Matkovich Vilma, Pesterzsébet.
 »Mentor« könyvkereskedés.
 Minta-antikvárium (Székely Albert).
 Missziósbolt.
 Molnár Imre.
 Müller Dávid és Társa.
 Müller Izidor.
 Nádor Kálmán.
 Nágel Sándor.
 Németh József.
 Németh József fiókja.
 Nemzeti Antikvárium, Adler S. és Társa.
 »Népszava« könyvkereskedés.
 Neumann Benjámín.
 Novák Rudolf és Társa.
 Novák Rudolf és Társa fiókja.
 November Ignácné, Kispest.
 Palladis könyvker. rt.
 Paszternák F.
 Pestalozzi (Ferenc Dávid).
 Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek).
 Pfeifer Manó.
 Politzer Zsigmond és Fia.
 Ranschburg Gusztáv.
 Ráth Mór.
 Révai Testvérek »Universitas« könyvesbolt.

Rimmer Gyula.
Rónai Miksa.
Rosenfeld Farkas.
Rózsavölgyi és Társa.
Rózsavölgyi és Társa fióküzlet.
Rozsnyai Károly.
Ruzsicska Olga.
Schenk Ferenc.
Schimkó Gyula.
Schinkovits Lajos, Újpest.
Schlesinger József.
Scholtz Testvérek.
Sinnreich Zsigmond.
Singer és Wolfner rt.
Somló Béla.
Sonnenfeld Adolf.
Stádium Sajtóvállalat rt. könyv-
kereskedése.
»Standard« könyvterjesztő vál-
alat.
Steger János.
Steinitz Gábor.
Stemmer Ödön.
»Studium« könyvkereskedés.
Szent István Társulat rt.
»Széchenyi« könyvkereskedés.

»Széchenyi« könyvkereskedés, fiókja.
Dr. Székely Hugoné.
Szigeti József.
Színházi Élet.
Szórády Ferenc.
Szórády Ferenc fiókja.
Szöke Rezső, Kispeszt.
Szöllősi Zsigmond.
»Technika« könyvkereskedés rt.
Tisza Testvérek.
Tisztviselőtelepi könyvkereskedés.
Toldi Lajos.
Tolnai Flóra.
Tolnai Klára.
Tuba János, Rákosszentmihály.
Tuba János fiókja, Sashalom.
Vadász Lipót.
Dr. Vajna György és Társa.
Varga Ármán.
Vig Emil.
Virág Sándor.
Weisz Berthold, Újpest.
Weismayer Ella.
Wellisch Miksa.
Wellisch Miksa fióküzlete.
Wiesinger Jenő.

III. A vidéki könyvkereskedői szakosztály tagjai:

Abaujszántó. Forgács Lajos.
Abony. Bata Sándor, Járdány
Gyula, Poberay Istvánné.
Alsólendva. Balkányi Ernő.
Aszód. Löwy Andor, Töpfer Béla.
Baja. Csermák és Schwéger,
Kollár A., Új Élet nyomda rt.,
Ifj. Wagner Antal.
Balatonfüred. Balatonfüredi
nyomda rt.
Balassagyarmat. Deutsch Manó,
Kondor Sándor, Szent István Társu-
lat, Székely Samu, Wertheimer
Zsigmond.
Békés. Végh Lajos.
Békéscsaba. Belenta Albert, Ges-
mey Soma, dr. Gyöngyösi János,
Körösvidek rt., Szilágyi József
»Kultúra«.

Berettyóújfalu. Kéry és Tsa.
Bicske. Lichtenstein Mór.
Bonyhád. Raubitschek Izor.
Budafok. Klein Mór, Sugár Ist-
ván.
Cegléd. Sárik Gyula, Sebők Béla,
Szent István-Társulat.
Celldömölk. Szagán János.
Csongrád. Bozó és Jusztin.
Csorna. Martincsevics Károly,
Csornai nyomda (Neumann Mór).
Debrecen. Aczél Henrik, Alföldi
könyvkereskedés, Antalfy József,
Csáthy Ferenc rt., Csillag Artúr,
»Csokonay« könyvkereskedés, Gár-
dos József, Harmathy Pál, Hege-
düs és Sándor rt., Méliusz-könyv-
kereskedés, Springer József, Sza-
bó István.

Derecske. Perné Leoné.
Dombóvár. László Vilma, Moósz Alajos, Rechnitz Sándor.
Dorog. Dudás Ödön.
Eger. Egri ker. sajtószövetkezet, Engländer Adolf, Kultúra könyvkereskedés.
Esztergom. Buzárovits Gusztáv, Tatarek József, Tábor Sz. utóda.
Gödöllő. Heiszler Ferenc.
Gyoma. Nádudvary Mihály, Végh Béla.
Gyöngyös. Adler Zsigmond utóda, Gyöngyösi könyvnyomda rt., Várady Miklós, Szabó János, Szene Vilmos.
Győr. Braun J. Félix, Ehrenthal Lajos és Társa, Pohárnik Pál, Polgár Bertalan utódai Oven- den és Schaffer, Raáb István »Pannonia«, Rösler Károly, Szilágyi Sándor, Tóth János, Wolf Gyula.
Gyula. Dobay János, Kultúra rt.
Halas. Práger Ferenc.
Hatvan. Hoffmann M. L., Hon- foglалás rt.
Hódmezővásárhely. Dura Lajos, Nemes Ármin, Weisz László.
Jánoshalma. Schönberger Zsig- mond.
Jászapáti. Feuerer Lajos, Kocz- ka Andor.
Jászárokszállás. Bagi Lipót.
Jászberény. Novotha Andor.
Kalocsa. Árpád rt., Berkes Ignác.
Kaposvár. Fenyvesi Béla, So- mogymegyei nyomda és irod. rt., Steiner Ferenc, Szabó Lipót, Sza- lai Ferenc.
Karcag. Kertész József, Klein Mór, Nagy Lajos.
Kecskemét. Burián Lajos, Fe- kete Gyula, Fekete Soma, Gallia könyvkereskedés, Szél Nándor.
Keszthely. Mérei Ignác, Nádaí Ignác.
Kiskőrös. Szaboles Testvérek.

Kiskunfélegyháza. Roykó B., Vesszőssy Béla.
Kiskunhalas. Özv. Presburger Ferencné.
Kisújszállás. Platz Ferenc.
Kisvárd. Berger J. és Társa, Klein Gyula, Szent László könyv- kereskedés.
Kőszeg. »Emericum«, Róth Jenő.
Körmend. Molnár Rezső.
Kunszentmiklós. Schwartz Lipót.
Makó. Gaál László ifj., Horváth Ferenc, Vészi Dezső, Wébel Ferenc.
Mezőkövesd. Balázs Ferenc, Bol- váry Záhn Margit »A szív« könyvkereskedés, Körmendy Ist- ván.
Mezőtúr. Borbély Gyula, Török Ignác.
Miskolc. Balla Bertalan, Deésy Sándorné, Ferenczi B., Fodor Zoltán, Klein Lajos, Klein, Ludwig és Szelenyi rt., László Ervin, Vi- téz Litkey Györgyné, »Move« könyvkereskedés, Plank Antonia, Reggeli Hírlap könyvkereskedés, Schwartz Soma, Stamberger Bernát, Stamberger Márkus, Táltos könyvkereskedés.
Mohács. Fridrich Oszkár, Ro- senthal Márk és Fia.
Monor. Popper Ernő.
Moson. Mosonmegyei kvk.
Nagykanizsa. Fischel Fülöp Flai, Gutenberg nyomda, Mair József, Szerb Ernő, Wajdits József és Tsai utóda Sztranyovszky Ágost.
Nagykőrös. Bazsó Kálmán, Németh Sándor, Nagy Sándor.
Nagyatád. Benyák János.
Nyíregyháza. Borbély Béla, Fá- bián Pál, Ferenczi kvk., Glück Sándor, Szántó Ernő.
Oroszsz. Demarsik Ferenc, Pless Nina, Szabó Julia.
Pápa. Kis Tivadar, Wajdits K. utóda Gigler Béla.
Pásztó. Földes A. Andor.

Pécs. Blanz József, Dunántúl kvk. rt., Fischer Henrik, Günsberger Lajos, Havas Testvérek, Karl Artúr, Karpf Berta, Krausz Benő, Rózsa Testvérek, Szent István Társulat.

Putnok. Kultúra (Lefkovits E.), Roth Adolf.

Ráckeve. Minich Jenő.

Salgótarján. Özv. Németh Dezsőné.

Sárospatak. Fischer Lajos, Sárospataki ref. főisk. kvk.

Sárvár. Hesz Alfréd.

Sátoraljaújhely. Löwy Adolf utóda, Vértesi Zsigmond, Szabó Pál, Vajda József.

Somogyország. Mézes Dezső.

Sopron. Horváth Kálmán, Schwartz Károly, Thiering Gyula.

Soltvadkert. Szaboles testvérek, fiók.

Sümeg. Horváth Gábor.

Szarvas. Nagy Sándor.

Szécsény. Glattstein Adolf utóda, Schwartz Nándor.

Szeged. Alth Lajos, Bartos Lipót, Juhász István, Kovács Henrik, Lázár Lajos, Nagy Mihály, Nemzeti sajtóvállalat, Schwartz Jenő, Szegedvárosi nyomda rt., Szent István Társulat, Thália, Traub B. és Társa.

Szekszárd. Kaszás Sándor, Molnár nyomda rt.

Szentes. Szilágyi Dezső, Untermüller Ernő.

Szentgotthárd. Németh Vilmos.

Székesfehérvár. Horváthné és Rónainé, Klöckner Péter, Kubik Lőrinc.

Szolnok. Halász Géza, Roth Dezső, Varga József.

Szombathely. Donáth Gyula, Martineum kvk., Nagy Lajos, Ungar Izidor.

Tapolca. Gerő Adolf, Löwy B.

Tata. Engländer és Tsa, Nobel Adolf, Turul irod. és nyomdai rt.

Tiszaföldvár. György József.

Tokaj. Fränkl Dezső, Széchenyi rt. fiók.

Tolna. Weltmann Ignác.

Tóváros. Lindenberg Adolf.

Törökszentmiklós. Bors Cs. Dezső, Rubinstein Sándor.

Vasvár. Schrammel László.

Vác. Demjén Lajos, Schmidt Ferenc.

Vásárosnamény. Klein Lajos.

Veszprém. Egyházmegyei kvk., Fodor Ferenc, Pósa Endre.

Zalaegerszeg. Zrínyi nyomdaipar és kvk.

BESZÁMOLÓ
AZ EGYESÜLET TAGJAINAK
MULTJÁRÓL ÉS JELENÉRŐL

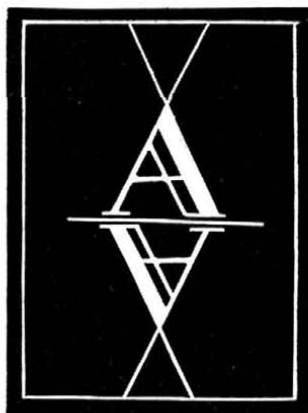

AMICUS

KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

BUDAPEST, V., WEKERLE SÁNDOR UCCA 21

1920. ÉVBEN REITER LÁSZLÓ ALAPÍTOTTA

„AZ 1927-IKI LIPCSEI NEMZETKÖZI KÖNYVMŰVÉSZETI
KIÁLLÍTÁSON AZ AMICUS-KIADVÁNYOK SZEREPLÉSE
ÉBRESZTETTE FEL A KÜLFÖLDI KÖZVÉLEMÉNY ÉRDEK-
LŐDÉSÉT A MAGYAR KÖNYV IRÁNT.” (PESTI NAPLÓ)

FONTOSABB KIADVÁNYAI:

ADY ENDRE HÁTRAHAGYOTT MŰVEINEK ELSŐ KIADÁSAI

ADY LAJOS: ADY ENDRE ÉLETRAJZA

PETROVITS ELEK MŰVÉSZETI TANULMÁNYAI

MŰVÉSZETI KÖNYVEK MUNKÁCSYRÓL, NAGY BALOGHRÓL,
GULÁCSYRÓL, VAN GOGHRÓL, STB.

ILLUSZTRÁLT SZÉPIRODALMI KÖNYVEK

Athenaeum

irodalmi és nyomdai részvénytársulat

(Alapítási éve 1868)

A mai hatalmas *Athenaeum* vállalat-komplexum története, nagy vonásaiban, hű tükörképét adja a magyar szellemi és gazdasági élet fejlődésének a múlt század negyvenes éveitől, tehát a nagy reformkorszaktól kezdve, a szabadságharcra, a Bach-korszakra keresztül, a kiegyezéstől a világháború és a forradalmak vérzivataros idejéig. Mai élete fotografikus hűséggel mutatja napjaink általános visszas tüneteit, csak úgy, mint ahogy az ó- és újvilág egyetlenegy intézménye sem vonhatja ki magát az egymással immár évtizedek óta nyílt vagy lappangó létküzdelemben álló gazdasági erők és világnézetek hatása alól.

1841-ben »*Emich Gusztáv magyar és külföldi könyvkereskedése Pesten*» céggel a pesti Kígyó téren (mai Apponyi tér) nyitott üzletet az *Athenaeum* későbbi megalapítója. A cég később »*Emich Gusztáv Nemzeti Könyvkereskedése*»-re változott. És a cég megváltozása akkor programot is jelentett, amennyiben 1847-ben már *17 magyar könyvet adott ki Emich Gusztáv*, megvéve alapját egy izzig-érig magyar kiadvállalatnak. A magyarság akkori küzdelmes éveiben ez úgy üzleti, mint hazafias szempontból merész cselekedet, bátor tett volt, mert Emich Gusztáv kiadói tevékenysége nemcsak a divatos írók vagy szakkönyvek

közrebocsátására szorítkozott, hanem 1847-ben *Petőfi összes költeményeit is megjelentette* és terjesztette először nyíltan, majd a szabadságharc leszerelése után titokban, ezer veszedelem között, olyankor, mikor még Petőfi nevének kiejtését is halálos bűnnek tekintette az elnyomó hatalom. Ma is Emich Gusztáv szerepel az utókor emlékezetében Petőfi kiadójaként, mint ahogy Emich Gusztáv kiadói működésének Petőfi kultiválása marad legértékesebb mozzanata.

Petőfi mellett *Jókai Mór* és *Madách Imre* neve fogja örökké hirdetni az *Athenaeum* megalapítójának emlékezetét, aki 663 kiadvánnyal építi a későbbi *Athenaeum* szellemi épületének ily nemes anyagból faragott pilléreit. *Madách Ember tragédiája* 1863-ban jelent meg; azóta számtalan kiadásban újra és újra kinyomatták, és Petőfi, Jókai, Madách millió és millió példányban forog a magyar nép kezén ma is. *Kiadói invenció, nemzeti büszkeség, kultúrfölény* mennyire egy és ugyanazt a célt szolgálja, mindennél szebben mutatja ez az immár kultúrhistoriai tény!

A kígyótéri bolt természetesen hamarosan szűk lett és így a fiatal, de annál életerősebb vállalat hatalmas szellemi kincseivel csakhamar átköltözött a szomszédos *Barátok terére*, hol gyarmathai Sándor Mihály palotája adott szállást

a gyermekeipőkből kikiváncszolt »Nemzeti Könyvkereskedés«-nek. A német eredetű és rendszerint németül is beszélő *Emich Gusztáv* rendkívüli tekintélyére jellemző, hogy őt, az egyszerű nyomdászt, bevásárolták a Nemzeti Kaszinóba. Igaz, hogy nem kisebb ember ajánlotta, mint *gróf Széchenyi István*. Az íróvilággal mindvégig a lehető legbizalmasabb viszonyban volt, *Jókai Mór*t és báró *Kemény Zsigmond*ot barátai közé számíthatta. Hát hogyisne lettek volna vele jóbarátságban, mikor »félhaszonra« alapított lapokat, de úgy, hogy csak a haszon feleződik, ám a veszteséget egészében viseli a kiadó! A legmerészebb vállalkozása azonban talán az volt, amikor saját kockázatára kiadta a *Magyar Tudományos Akadémia* könyveit.

Mindenesetre az ilyen altuisztikusnak mondható vállalkozásainak köszönhetette, hogy a Barátok tere 7. alatti könyvesbolt a magyar szellemi élet egyik jelentékeny központja lett. Hozzájárultak ehhez igen nagy mértékben *Emich Gusztáv* híres hírlapjai is: *A Hon*, *Fővárosi Lapok* és főképp a *Pesti Napló*, három történelmi veretű ujság a magyar nemzeti eszme szolgálatában, báró *Kemény Zsigmond*, *Deák Ferenc*, *Jókai Mór* és *Tóth Kálmán* lapjai. Nem túlozunk, ha megállapítjuk, hogy egy félszázaddal ezelőtt a magyar intelligencia kilencztizedrésze *Emich Gusztáv* szépirodalmi, tudományos és publicisztikai kiadványaiból merítette egész szellemi táplálékát.

A vállalat ilyen rohamos fej-

lődése azonban túlhaladta egy ember teljesítőképességét. A különben is betegeskedő *Emich Gusztáv* 1868 nyarán kezdett foglalkozni azzal a gondolattal, hogy cégét társulattá alakítja át. Olyan jó híre volt *Emich Gusztávnak* a pesti kereskedelmi világban, hogy a legelső cégek vállaltak részesedést a részvényaláíró iven és nem egészen négy hét alatt együtt volt a *félmillió forint*, ami az átalakuláshoz kellett.

1868 június 28-án az alapítók egybegyűlhettek, hogy az újszülöttet megkeresztelhessék. A névadás azonban június 30-án, illetve végérvényesen csak július 3-án történt meg, amikor az *Emich-családdal* megkötve a szerződést, az immár »*Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat*«-nak elnevezett új vállalat megkezdhetette működését, megszerezve egyrészt *Emich Gusztáv* összes kiadványait, másrészt nyomdai felszerelését és a *Sándorpalota* tulajdonát is. Az alapítási jegyzőkönyv aláírói között az elnöklő *Cséry Lajos*-on kívül ott találjuk *Jókai Mór*-t, báró *Kemény Zsigmond*-ot, *Fenyvessy Adolf*-ot (aki röviddel ezelőtt történt elhunytáig az igazgatóság tagja is maradt), *Lampel Róbert*-et és az akkori szellemi és közgazdasági élet legtekintélyesebb tagjait. A társulat első elnöke *Cséry Lajos*, igazgatója *Osterlamm Károly* lett.

Szeptember 10-én, az első igazgatósági ülésen, az elnök már bejelentette az első nagyobb szabású nyomdai üzletet: a pénzügyminisztérium 300.000 darab adókönyvet rendelt meg az *Athenaeum* nyomdájában.

Posta nem világos / hát: 1884.

Georg Jozsef Waldy
Könyv- és papírhirdető
Budaörs

Dr. Török György
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Dr. József László
Dr. József László

Az Emich-családnak és az Athenaeum alapítónak ajándéka, az adás-vételi szerződésen.

Az új társulat vezetősége a könyvkiadói — sokszor rengeteg kockázattal járó — üzlet mellett a nagy lendülettel megindult és sok kitűnő üzleti lehetőséget mutató *nyomdai üzemet* kívánta kifejleszteni. A nyomdaüzem munkabér-nehézségei azonban már akkor is jelent-

Chronica de Gestis Hungarorum»), mely még ma is tipográfiai remekműnek számít.

1869 április 3-án halt meg az alapító *idősb Emich Gusztáv*, így már nem érhetette meg az első közgyűlést (1869 június 25.), amely elé pedig igen kedvező mérleget terjeszthetett az

A régi Athenaeum-palota a Ferenciek terén.

keztek, amennyiben ugyanazon év szeptember 10-én 25%-os *munkabéremeléssel* sikerült csak egy már akkor jelentkezett *sztrájkmozgalmat* leszerelni.

Emich Gusztáv nyomdájának kitűnő berendezésére mutat a koronázás emlékére kiadott és Magyarország apostoli királyának ajánlott díszkiadványa, az úgynevezett »*Marci Chronica*» (»*Marci*

igazgatóság: 35.470 forint tiszta nyereséggel zárult az első mérleg és részvényenként 10 forint osztalékot fizetett, ami 12½% kamatozásnak felelt meg. Az elhunyt Emich Gusztáv helyére *Greguss Agoston*-t választották az igazgatóságba.

Az anyagi helyzet folytonos javulásának volt köszönhető, hogy az eredetileg 700.000 forintos alaptőke 1870-ben 630.000

forintra, néhány év múlva 520.000 forintba volt csökkenthető, visszavásárlás alapján, mely tranzakciók csak még jobban javították a társulat pénzügyi helyzetét.

Osterlamm Károly jó kereskedő volt, de nem volt kezdeményező tehetsége. Csak az ő halála után sikerült az igazgatóságnak Vérei József személyében azt a férfit — a társulatnak kezdettől fogva tisztviselőjét — megtalálni, aki az invenció erejében bízva, nem félve a nagy alkotásokhoz szükséges befektetések kockázatától, hatalmas léptekkel vitte előre a gondjára bízott intézetet.

1873-ban vették meg a Podmaniczky-hitbizományhoz tartozó, sokak előtt még ma is emlékeztető, finom stílusú, régi barokk-palotát a Ferenciek terén, amely egészen az új Athenaeum-palota felépítéséig hajlékot adott a gyors iramban fejlődő vállalatnak. Azóta a műemlékszerű régi egyemeletes palota a városrendezés molochjának esett áldozatul és helyén a Király-bazár téglavára dísztelenkedik.

Az állammal való összeköttetés bensőséges voltára mutat, hogy a kiegyezés után meginduló önálló magyar állami élet egyik új intézménye, a magyar hivatalos lap, a »Budapesti Közlöny« megindulásától fogva 1925 végéig az Athenaeum-ban készült.

A nyolcvanas években az Athenaeum részvényeinek jövedelmezősége 30% körül mozgott és így szabad részvény alig mutatkozott a piacon: mindenki tartotta a jó papírt.

Az 1880. év kiadói szempontból is jelentős. Egy olyan kiad-

vány lát az Athenaeum-nál napvilágot, amely magyar nemzeti szempontból, de nagyszabású voltánál fogva is országos figyelmet von magára: 1880-ban indítja meg az Athenaeum Kossuth Lajos iratainak kiadását és így a legnagyobb magyar államférfiú szellemi kincseinek kiapadhatatlan tárházát megnyitja a magyar olvasóközönség előtt. A csakhamar jelentkező kiadói siker más nagyszabású kiadványok megjelenésének vág utat: erre a korszakra esik Petőfi és Madách nagy bibliofil értékű farnagyszabású kiadásának közrebocsátása. Véreinek 1891-ben az Athenaeum szinte pótolhatatlan kárára bekövetkezett halála után az alapító fia, ifj. Emich Gusztáv állott az ügyvezető-igazgató felelősségteljes helyére. Három év alatt egész sor maradandó becsű nagyszabású kiadvány jelzi működését. Így többek között ekkor jelent meg első kiadásában a »Nagy-Beöthy« név alatt ma is ismert, Beöthy Zolt szerkesztette »Nagy Képes Magyar Irodalomtörténet«. A következő évek a milléniumi idők boldog, békés korszakába vezetnek. A milléniumot az Athenaeum egy hasonlíthatatlan értékű kiadvánnyal ünnepli: Szilágyi Sándor szerkesztésében a magyar történetírás művelőinek, a magyar rajzolóművészek hatalmas gárdájának közreműködésével megindítja a 10 kötetes Milleniumi Magyar Történet örökbecsű sorozatát. Közel 10.000 nagyalakú oldalon, 5000 kép kíséretében olvasható a magyar történelem. E hatalmas mű előszavát Vaszary Kolos bíboros hercegprímás, utószavát pedig a leg-

nagyobb magyar regényíró: *Jókai Mór* írta.

A nagyközönség nehezen kifejlődő olvasási vágyának serkentése ebben az időben is már sok gondot adott a modern alapokra helyezkedő vezetőségnek. Sok tervezgetés után az első *olcsó könyv-akció* csakhamar megszületett: megindul az »*Athenaeum Olvasótára*«. Merész kísérlet volt a magyar és világirodalom remekműveit 50 krajcáros vászonkötetekben a közönség közé szórni, valóságos forradalmi újítás. De a közönség megértette az intenciót. 288 kötet jelent meg ebben a sorozatban és a főcél is sikerült elérni, amennyiben a nehezen megmozdítható szélesebb néprétegek közé is elkerült a magyar könyv.

Közben különböző pénzügyi tranzakciók is szükségessé váltak. Az *Athenaeumnak* új, modern berendezésű nyomdára, épületre lett szüksége. Az építkezés, telekvásárlás, ingatlaneladás és a könyvkiadás modern irányú fejlesztése tizenhárompróbás szakembereket kívánt. Ifj. Emich Gusztáv már 1891-ben a könyvkiadó-osztályhoz szerződtette *Ranschburg Viktort*, 1893-ban az igazgatóságba beválasztatta *Hoffmann Alfréd* könyvkereskedőt, az *Eggenberger* cég hírneves főnökét, 1898-ban pedig igazgatósági tag lett *Schwarz Félix* (ma is az *Athenaeum* vezérigazgatója), aki már 1897-ben, mint a Magyar Kereskedelmi és Ipar-

bank igazgatója, az *Athenaeum* nagy alaptőkeemelését lehetővé tette. A Rákóczi (akkor még Kerepesi) úti és Miksa ucai ingatlanok megszerzése és a Ferenciek terén lévő régi ingatlanok eladása, a nagy építkezések és nyomdai beruházások, az *Eggenberger-féle* tan-

A Magyar Nemzet Története bekötési táblája.

könyvüzem megszerzése pénzügyileg igen nehéz feladat elé állították a vállalat vezetőit. A részvényvisszavásárlások útján 240.000 forintra leszállított alaptőkéket 1897-ben 400.000 forintra emelték, majd 1900-ban 1.600.000 koronára. 1901-ben az új alaptőke után is 12½% osztalékot fizetett az *Athenaeum*. Átmene-tilig ugyan szükségessé vált a nagy átalakulások következményeképpen multhatatlanul fel-

Az Athenaeum Rákóczi uti új palotája.

lépett pénzügyi nehézségek kiegyensúlyozása céljából a részvényeket 50%-kal lebélyegezve, a részvénytőkéket 800.000 koronára leszállítani, de ugyanakkor új részvények kibocsátásával a leszállított alaptőkéket

újból 1,600.000 koronára emelték és ezzel be is fejeződött a »Sturm und Drang« periodus, mert 1910-ben már újra 9%-os osztalékot tudott az *Athenaeum* részvényeseinek juttatni.

A nagyobb szerepet játszott

új elnökök között a legtöbb érdemet szereztek ifj. Emich Gusztáv után *Lánczy Leó* v. b. t. t., a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elnöke, aki alatt az alaptőke 3,000.000 koronára emelkedett, majd utána *Miklós Andor*, »Az Est« főszerkesztője, aki 1917 óta elnöke az *Athenaeum*-nak. Az igazgatóság tagok között elsősorban *Ranschburg Viktor* volt ügyvezető-igazgató említendő, aki 1891-től 1919-ig az *Athenaeum* könyvkiadó tevékenységét európai színvonalra emelte, továbbá *Sebestyén Arnold*, Az Est-lapok ügyvezető-igazgatója, aki páratlan szervezőtehetséggel modernizálta a konszerné nőtt vállalat-komplexumot.

1911-ben a »*Grafikai intézet és számlakönyvek gyára*« (ezelőtt Czettel és Deutsch) nagy litografiai és nyomdaüzeme került az *Athenaeum* tulajdonába, 1913-ban a »*Rigler József Ede Papírneműgyár Rt.*« is az *Athenaeum* birtokába jutott, később sorra következett az *Újságüzem* nyomda megvétele, majd kisebb nyomdáknak (így a *Thália*, *Kultúra*, *Községi Nyomda*) az *Athenaeum* érdekkörébe való bevonása. A háború után az *Athenaeum* érdekkeire *Belgrádig*, *Milanóig*, *Prágáig* és *Rómáig* terjedt: a kigyótéri kis boltból európai jelentőségű világcég lett.

A magyar könyv problémája

A régi nagy magyar kiadókat, így elsősorban az *Athenaeum*-ot jellemzi, hogy a kiadott könyvek tartalmát tekintve, nincs határozott speciális iránya, mint például a németeknél, ahol az egyik csak

olcsó, a másik csak szép kiállítású könyveket, az egyik kizárólag orvosi, a másik technikai, vagy gazdasági, vagy népies könyveket termel. A nagy magyar kiadók a legváltozatosabb tartalmú, irányú, kiállítású könyveket bocsátják közre.

Az *Athenaeum* szinte mindig egyik irányban az élen halad.

Ami az *olcsó könyv* terjesztésének áldozatos kultúr feladatát illeti, a fentebb már említett *Athenaeum Olvasótára* után 1912-ben megindítja az »*Athenaeum Könyvtárát*«. 400—500 oldalas gyönyörű regényeket, finom papíron, egésvászonkötésben, 1 korona 90 fillérért bocsát forgalomba. Ha volt könyvsiker Magyarországon, akkor ez a kiadói gondolat bizonyára ilyen frontátörésszerű eredménnyel járt. A tetszetős kiállítású kötetek milliói terjedtek el mindenfelé, egy-egy kötetből 25.000—35.000-es példányszámok voltak a normálisak, de volt 50.000-es is.

A »*Modern Könyvtár*« kis filléres füzetait számonként 20—30.000 példányban sikerült szétszórni. A háború alatt 1916-ban megindul a 60-filléres *Olcsó Regény* 100.000-en felüli példányszámmal. Az első kötetből, *Heltai Jenő*: »Az utolsó bohém« című regényének 110.000 példányából a megjelenés napján egyetlen példány se maradt.

Vagy vegyük a nagyobb szabású kiadványokat: 1904-ben egy enciklopedikus irányú, tudományszakok szerint csoportosított könyvsorozat: a »*Műveltség Könyvtára*« lát napvilágot. Első kötete a »*Technika Vívmányai*«, második kötete

»Az ember testi és lelki élete, egyéni és faji sajátosságai« több, tízezeres kiadásban fogynak el és új kiadásaikban ma is a legnagyobb kereslet tárgyai, noha kötetenként (12 kötet) 24 korona a vételáruk. Igaz, hogy ezek a 7—800 oldalas hatalmas kötetek úgy tartalomban, mint illusztrációban a legtöbbet, a legjobbat, a legtökéletesebbet adják.

Az Athenaeum Könyvtára
bekötési táblája.

Vagy az ifjúsági irodalom terén! Az Athenaeum adta ki *Benedek Eleknek* ma már 10 kötetre terjedő magyar népmese-gyűjteményét, ismét egy olyan könyvsorozatot, amelylyel a magyar kultúrfölény minden dokumentumnál hatásosabban bizonyítható. Az ifjúsági irodalom színe-java, a mese- és ifjúsági-iratok legsebb alkotásai jelentek meg az Athenaeumban.

A művészeti kiadványok között ott szerepelnek a *Zichy Mihály*, *Markó Károly*, *Izso Miklós*, *Fadrusz János* művé-

szetét méltató díszmunkák, *Reinach*, *Szana Tamás*, *Lázár Béla*, *Ligeti Pál* munkái; a költők között *Kisfaludy Sándor*, *Vörösmarty*, *Petőfi*, *Madách*, *Vajda János*, *Endrődi Sándor*, *Reviczky Gyula*, *Arany László*, *Dalmady Győző*, *Bartók Lajos*, *Kiss József*, *Gyóni Géza*, *Ady Endre*, *Babits Mihály*, *Tóth Árpád* (hogy csak a legnagyobbakat említsük) és a fiatalok, a jövő nagy reményességének egész gárdája: *Erdeyi József*, *Fodor József*, *Sárközi György*, *Szabó Lőrinc*, stb.

De a magyar regény- és dráma-irodalom is mindig a legjobbjával emelte az Athenaeum kiadói súlyát és jelentőségét. *Jókai Mór* leghíresebb regényei első kiadásukban az Athenaeum-nál jelentek meg. A halott magyar írók gárdájából *Abonyi Árpád*, *Abonyi Lajos*, *Apáthy István*, *Abrányi Emil*, ifj. *Abrányi Kornél*, *Agai Adolf*, *Bartók Lajos*, *Beniczky-né Bajza Lenke*, *Beöthy Zsolt*, *Bródy Miksa*, *Bródy Sándor*, *Cholnoky Viktor*, *Csáth Géza*, *Csiky Gergely*, *Fáy András*, *Gyarmathy Zsigáné*, *Justh Zsigmond*, báró *Kaas Ivor*, *Kabos Ede*, *Kaffka Margit*, *Kanizsay Ferenc*, *Kecskeméti Lipót*, *Lauka Gusztáv*, *Malonyay Dezső*, *Papp Dániel*, *Petelei István*, *Sebők Zsigmond*, *Szabóné Nogáll Janka*, *Thüry Zoltán*, *Tolnay Lajos*, *Tóth Béla*, gróf *Vay Sándor*, *Váradi Antal*, *Vértesi Arnold*, *Vértessy Gyula*, *Werner Gyula*, *Wohl Janka* és *Wohl Stefánia* műveit adta ki az Athenaeum.

A ma nagyjai és legnépszerűbb írói: *Ambrus Zoltán*, *Babits Mihály*, *Bárony Ist-*

ván, *Benedek Elek*, *Bethlen Margit*, *Kárpáti Aurél*, *Bíró Lajos*, ifj. *Bókay János*, *Cholnoky László*, *Erdős Renée*, *Földi Mihály*, *Gaal Mózes*, *Harsányi Zsolt*, *Heltai Jenő*, *Karinthy Frigyes*, *Kosztolányi Dezső*, *Kodolányi János*, *Kóbor Tamás*, *Kosáryné Réz Lola*, *Krúdy Gyula*, *Laczkó Géza*, *Lakatos László*, *Lengyel Menyhért*, *Méray-Horváth Károly*, *Molnár Ferenc*, *Móricz Zsigmond*, *Pásztor Árpád*, *Rákosi Jenő*, *Révész Béla*, *Szederkényi Anna*, *Szabó Dezső*, *Szemere György*, *Szép Ernő*, *Szini Gyula*, *Szomaházy István*, *Szomorú Dezső*, *Szöllősi Zsigmond*, *Tersánszky J. Jenő*, *Tormay Cecil*, *Zilahy Lajos*, szóval a mai élő irodalomnak egyszerűen minden számottevő tagja, öregek és fiatalok egyaránt otthon érzik magukat a »*Nemzeti Könyvkereskedés*« utódjánál.

Imakönyveinek (köztük a háború előtt a leghíresebb *Hock Jánosé* volt) gazdag és értékes gyűjteménye is kitűnő nevet szerzett a kiadónak. A szerzők, *Bangha Béla S. J.*, *Halász Pál*, *Filó Károly*, *Jandik József*, *Poós Rezső*, *Szentimrey Pál* a magyar római katolikus imaköltészet izmos tehetségei. De a művészi kivitelű, *Orczy Thekla* rajzaival díszített *Lévay Mihály-féle* imakönyvről, valamint *Tóth Pál* református imakönyvéről sem felejtkezhetünk el.

Az összeomlás és a gazdasági élet átszerveződése, az emberek nagy »átképzése« és a többtermelés nagy gazdasági gondolata új és új kiadói célkitűzéseket vetett felszínre. A praktikus életpályákra való

özönlés nagy szükségletet teremtetett jó magyar szakkönyvekben. Az *Athenaeum* azért — mindezt előre látva, — már 1918-ban megindította *mezőgazdasági, ipari és technikai* könyvsorozatait, a szakemberek vezető sorba emelkedett értékes képviselőit nyerve meg szerzőikül. Százat meghalad ilyen irányú kiadványainak száma és a folyton növekedő kereslet igazolja a kiadói gondolat helyességét. Ide tartozik az a nagy áldozatokat igénylő, nemrég megindított műszaki és technikai könyvsorozat is, amely »*Természet és Technika*« címen, *Beke Manó*, az európai hírnű matematikus, szerkesztésében a külföldi tudományos irodalom kiszorítását tűzte ki céljául.

Az ismeretterjesztés nagy nemzeti feladatát szolgálja az »*Élet és Tudomány*« és a »*Gondolat és Írás*« című két könyvsorozat is. Az első a modern tudományos kutatások nagy eredményeit, a másik a mai kor forrongó eszmevilágának egy-egy érdekesebb mozzanatát dolgozza fel a nagyközönség számára.

A technika népszerű vívmányait, az automobil és rádió, stb. ismertetését egész sor könyvvel szolgálja az *Athenaeum*, ép így a mind nagyobb jelentőségre emelkedő sportot, az *Athenaeum Sportkönyvtára* népszerű füzetek révén.

Az elszakadt *Erdély* magyar irodalmának istápolására egymásután adta ki az *Athenaeum* erdélyi írók műveit. Így a közelmúltban jelentek meg *Berde Mária*, *Talbéry Géza* regényei, *Áprily Lajos* versei és egy kis anto-

lógia *Benedek Elek* szerkesztésében.

A magyar közönség főleg a háború és a forradalmak után, amikor a fronthatárok elzáró hatása megszűnt, a kiéhezettek mohóságával vetette magát a külföldi írók műveire. Magyar írók így kissé kedvezőtlenebb helyzetbe kerültek. Ma már azonban újra ott tartunk, hogy a magyar írók nagy regénysorozatait igen nagy példányszámban lehet elhelyezni, például *Heltai Jenő*, *Karinthy Frigyes* és *Móricz Zsigmond* sorozatos munkáit. Ez újból és újból igazolja, hogy az igazi nagy értékek előtt nincs akadály, a magyar olvasóközönség megérti és megbecsüli szellemi vezéreit műveikben is.

1918 óta *Heltai Jenő*, a legnépszerűbb magyar írók egyike, vette át az *Athenaeum* irodalmi vezetését. Új kapcsolatokat jelentett ez nemcsak a magyar írókkal, akik egyik vezérüket tisztelik Heltaiban, hanem a külföld irodalmával, főleg a franciákkal is. Habár az *Athenaeum* régebbi kiadványai között a francia irodalom legjava szerepel, így *Pierre Loti*, *Anatole France*, *Alphonse Daudet*, *Octave Feuillet*, *Dumas*, *Marcel Prévost*, *Paul Bourget*, *Emile Zola*, a szerzői jogok védelmére létesült *berni egyezmény* törvénybeiktatása óta (1921) fokozottabb mértékben vált szükségessé közvetlen kapcsolatok létesítése a francia írókkal és kiadókkal. Ennek a tevékenységnek köszönhető, hogy ma már az *Athenaeum* kizárólagos birtokosa *Maupassant* és *Anatole France* összes ma-

gyar jogainak, *Romain Rolland* *Jean Cristophe* sorozata kiadási jogának, ezenkívül egész sorát szerezte meg az újabb francia irodalom legértékesebb alkotásainak.

Az angol és amerikai irodalmat a *Shakespeare*-fordításokon, *Dickens* és *Mark Twain* művein kívül az angol elbeszélők legjobbjai képviselik. Újabb szerzemények többek között *Bernard Shaw* és *Jack London* összes magyar jogosítványai. Mindkettő, de különösen *Jack London* nálunk is hihetetlen népszerűségnek örvend.

Különös gonddal törekedett az *Athenaeum* az olasz irodalom legértékesebb alkotásainak átültetésére. A régebbi kiadványok között találjuk *D'Annunzio*, *Marco Praga*, *De Amicis*, *Grazia Deledda* neveit, újabban azonban a mai olasz irodalomnak úgyszólván minden számottevő tagja az *Athenaeum*-ra ruházta át magyar fordítási jogosítványait. Az impozáns névsor a következő: *Guido da Verona*, *Giovanni Papini*, *Luigi Pirandello*, *Mario Puccini*, *Virgilio Brocchi* és *Luciano Zuccolli*. Ezek között a *Verona* színes regényei igen nagy példányszámokban kelnek el. *Papini* világhírű könyve: *Krisztus története* pedig egyike lett a legnagyobb magyar könyvsikereknek.

A modern spanyol irodalomból *V. Blasco Ibanez*-t, a leghíresebb mai spanyol író említjük az északiak közül *Knut Hamsun*, *Peter Nansen*, *Geierstam*-ot, és főképpen *Ibsen*-t, akinek teljes magyar kiadási jogát az *Athenaeum* szerezte meg. A legutolsó szerzemény a norvég *Johan Bojer*.

A hollandokat *Laurids Bruun* és *Heyermans* képviseli, míg az oroszok közül *Tolsztoj*-t és *Mereskovszkij*-t, továbbá *Csekov*-ot és *Gorkij*-t említjük. *Mereskovszkij* világhírű *«Leonardo de Vinci»* című történelmi regényéből kerekszám 50.000 példány kelt el. A legújabb orosz irodalom képviselői: *Ivan Bunin*, *Smeljev*, stb.

A nagy német irodalom is természetesen minden ágazatában nagy számmal szerepel az *Athenaeum* kiadói jegyzékeiben.

Átterve a tudományosan ismeretterjesztő munkákra, az irodalomtörténeti irányból a már fentebb említett *Beöthy*, illetve új kiadásaiiban *Beöthy-Badics*-féle nagy irodalomtörténeten kívül (amely az 1863-ban megjelent *Toldy Ferenc*-féle híres irodalomtörténet utódja volt), az ugyancsak *Beöthy Zolt* szerkesztette *«A magyar irodalom kistükre»* című munkát emeljük ki, továbbá *Endrődi Sándor* két hatalmas munkáját, a *«Századunk magyar irodalma képekben»* és a *«Magyar Költészet Kincsháza»* címűeket, végül *Horváth Cyril*: *«A régi magyar irodalom története»* című, 44 éves hatalmas munkáját. A magyar irodalom külföldön való népszerűsítésére az 1900. évi párizsi világkiállításra az *Athenaeum* Párizsban a *Felix Alcan* céggel francia nyelven kiadatta a *«Histoire de la Littérature Hongroise»* című gyönyörűen kiállított díszmunkát, amelyet *Kont Ignác* fordított franciára.

A történettudományban a reprezentáns kiadvány természetesen a már említett *Szilágyi Sándor*-féle milléniumi ma-

gyar történet. De e mellett nem kevésbé értékesek a következők: *Marczali Henrik*: *A magyar történet kútfoínak kézikönyve*, *Acsády Ignác* kétkötetes *«A Magyar Birodalom Története»*, *Zsilinszky Mihály* protestáns *Egyháztörténete* és *Pauler Gyula* *«A magyar nemzet története az Árpádházi királyok korában»*, végül *Schvarcz Gyula*: *A görögök történelme* című munkája. *Vámbery Ármin*: *«A magyarság bölcsőjénél»* és *Beöthy Akos*: *«A magyar államiság története»* szintén az *Athenaeum* kiadása, épúgy *Salamon Ferenc*: *A honfoglalás története* is. Se szeri, se száma a memoár-irodalom képviselőinek is.

A magyar jogtudomány irodalmának az *Athenaeumban* megjelent reprezentáns termékeiből mint legkiemelkedőbbeket említjük meg *Dárday Sándor* hatalmas terjedelmű *Igazságügyi és Közigazgatási Törvénytárait*, *Nagy Ferenc* és *Klupathy Antal*, *Zsögöd-Grossschmidt*, *Nagy Ernő* és *Angyal Pál* munkáit. Az *Athenaeum* adta ki a *Jogi Ismétlőkönyvtárat*, a *Magyar Jogászegylet Kiadványait*, az érvényes törvények zsebalakú kiadásait és egy egész sereg jogi monografiát.

De a neveléstudomány, a politika, a szociológia, s a természettudomány és az útleírások énűgy megtalálták útjukat az *Athenaeum*-hoz. A *Természettudományi Könyvtár* és a *Szociológiai Könyvtár* című két pompás gyűjteményes vállalat igen népszerű kiadvány. nemkülönben *May Károly* kalandos utazási regényei, *Déchy Mór*,

Bánó Jenő és Vámbéry Armin útleírásai. A pedagógiai kiadványok közül főképpen Kármán Mór Paedagógiai Encyclopaediája és Váry Rezső: *A classica-philológia encyclopaediája* érdemel említést.

Az orvosi irányú könyvek közül kiemeljük Ranschburg Pál: *»A gyermeki elme működése«* és Sarbó Artúr: *»A beszéd«* című gyógypedagógiai műveket, míg a földrajziak közül Hunfalvy János Egyetemes földrajzát és a Ballagi-Király-féle 3 kötetes egyetemes földrajzot, végül Strausz Adolf *»Bosznia és Hercegovina történeti és néprajzi leírását«*.

A természetleíró és vadászati munkák sorában Bársony István, Fónagy József- és a Diezel-Mika-féle nagyszabású munkák mellett ott látjuk az Abafi-Aigner-féle lepkekönyvet, a Matthes-Vangel-féle nagy képes természetrajzot és a Hoffmann-Wagner-féle híres *»Magyarország virágos növényeit«*.

Végül nem hagyhatjuk megemlíteni nélkül a szótárkiadványokat sem. A Kelemen Béla szerkesztette magyar-német és német-magyar, Újváry Béla francia-magyar és magyar-francia, Schmidt József latin-

magyar és magyar-latin, Margalits Ede horvát, Balassa József és Honti Rezső angol zseb-szótárai mellett a legértékesebb szótárkiadvány Kelemen Béla *Német-magyar és magyar-német nagy kézi szótára*, amely két hatalmas kötetben az egész magyar- és német frazeológiát is felöleli.

Néhány szót kell szólnunk az Athenaeum tankönyveiről is. Az Eggenberger-féle tankönyvek átvétele alapozta meg ezt az üzletágat, később a Révai-Stampfel-féle tankönyvüzem átvétele erősen kiterjesztette az Athenaeum tankönyvérdekelt-ségét. Ma a második legnagyobb tankönyvkiadó, és az utolsó években a szakkörök által is elismerten kitűnő kiállítási, elsőrangú tartalmú pompás, modern könyvekkel fejleszt tan- és segédkönyveinek többszázra rúgó sorozatát.

Az Athenaeum nyomdai üzemei.

Az Athenaeum nyomdai üzemeinek történetét nagy vonásokban vázoltuk már. Nemi fogalmat nyújthat a technikai üzemeknek a háború kitöréséig tartó rohamos fejlődéséről a következő kis táblázat:

Év	Nyomdai		Félfő-öntődei gépek	Könyvnyomdai gépek	Könyv-köté-szeti gépek	Üzleti könyv-gyártó gépek	Gépek összesen	Betűanyag kilogramokban
	gépek	segéd-gépek						
1900	29	22	7	19	28	—	105	227.341
1905	51	24	9	27	42	—	153	326.374
1910	64	41	17	30	55	—	207	335.191
1915	86	77	21	49	60	40	333	344.594

A háború kitörésekor a munkáslétszám 650 körül mozgott. A nyomógépek 1914-ben 91 millió nyomást végeztek.

A technikai berendezést az *Athenaeum* hosszú, fáradságos, céltudatos munkával olyannyira tökéletesítette és kiépítette, hogy egész Európában talán egyedül állott *kompletségek* tekintetében. Az *Athenaeum* és az érdekkörébe vont vállalatok a papírgyártást kivéve, a nyomdászat és könyvvar minden fázisát saját üzemekben végezhetők el és minden műszaki osztály a legmodernebb, tehát a legolcsóbb üzemű gépekkel volt felszerelve.

Ha végighaladunk az *Athenaeum* gyáráépületeinek labirintusán, még a laikus előtt is az egyes termek feliratait meggyőző erővel bizonyítják, hogy mennyire szétágazó és mennyire komplet az *Athenaeum* nyomdaüzeme. Kéziszedőtermek egész sora után a *gép-szedők*, az *öntők* helyiségei következnek, hogy utánuk a hatalmas *kliséraktárakra*, a betűk tonnáit rejtegető raktárakra kerüljön a sor. A *nyomó-osztály* végeláthatatlan gépkolosszusai mellett ott látjuk a nyomtatványraktárakban tornyosodó *készárutömegeket*, a pincékben a *nyomatlan fehér papír* hegyekben magasodik fel. Az egyik teremből a *mélynyomógép* zúgása hallatszik, egy másik osztályban az *offset-gépek* lármás kattogása figyelmezteti a nézőt arra, hogy a modern technika legújabb vívmányaival áll szemben. Az egyik folyosón *litográfkövek* hosszú sora sárgállik, a másikon végighaladva pedig a *kőcsiszológymunka* zaja hallatszik.

Ha az udvar kövezete alá szállunk le, már a lépcsőnél megüti fülünket az *öt rotációs-gép* dübörgő lármája, a mellette lévő helyiségekben pedig félmeztelen, izzadó, izmos munkások sora ügyeskedik a *villamos öntőgépek* körül, hogy ne késsen *Az Est*. Az összeépített házkomplexum másik részében a *litográfgepek* öntik magukból a szebbnél-szebb *plakátokat*, másutt pedig egy modernül felszerelt *fényképező-műterem* jellegzetes felszereléseit látjuk. De tegyünk egy kirándulást a *könyrkötészet* helyiségeibe is, ahol a munkásleányok egész hadserege a modern gépek katonás sorai között dolgozza fel a nyomdagépek termékeit.

A sokszorosító eljárások között legelső helyre került *mélynyomás* terén azáltal biztosította magának az intézet a túlsúlyt, hogy megszerezte a világhírű *Mertens-féle Roto-gravur-szabadalmat* (rotációs mélynyomás). Mélynyomású technikájának tökéletességét a *Pesti Napló* vasárnapi mellékletei bizonyítják. Az úgynevezett *offset-nyomás* terén is úttörő szerepe volt az intézetnek, amikor ezt a legmodernebb (gumi-hengerekről való) szöveg- és képnyomást meghonosította. Az offset-gép munkája legalább négyszer olyan gyors, mint a legjobb gyorsajtóé és így főképp nagy tömegekben való nyomásnál szinte megbecsülhetetlen előnyöket nyújt.

Az *Athenaeum* volt az első nyomda a monarchiában, amely *Monotype-szedőgépeket* alkalmazott. Ez a szedőgép *egyes betűket* szed. Ez a szedés könnyen korrigálható és így a

könyvszedéshez is kényelmesen felhasználható. Ezzel szemben az újságszedéshez az úgynevezett *Linotype*, vagyis *sorszedő* gépek szükségesek, amelyek azaz, hogy a kiszedett matricabetűkről egy-egy sort ki is öntenek, hasonlíthatatlan gyorsaságot érnek el. Az *Athenaeum* mindkét fajta szedőgéppel bőségesen fel van szerelve.

Újságszedésről lévén szó, fel-
említjük az *Athenaeum* *rotációs*
gép-parkját, amely teljesítő-
képesség dolgában legelső az
egész országban. Az *Est*, *Pesti*
Napló és *Magyarország* millió
és millió példánya született
ezeken a gépeken.

Egyáltalában a gépeknek fo-
kozatosan újabbakkal való ki-
cserélése, új találmányoknak
meghonosítása, az új anyagok-
kal és új eljárásokkal való
állandó kísérletezés volt az
Athenaeum nyomdájának vezér-
elve. Sok nagy pénzügyi siker
találta magyarázatát a telje-
sítőképeség ily módon történt
magnövekedésében. Az *Athe-
naeum* kísérletezéseinek egyik
fontos eredménye volt elsősor-
ban az úgynevezett *duplex*-
nyomás, amely tulajdonképpen
egyszínű nyomás, de a papír
megszáradása után kétszínű
nyomás hatását kelti. Egyéb-
ként az *Athenaeum* művészi
többszínnyomatai méltán hire-
sek.

De épily elsőrendű felszere-
lése van az *Athenaeum* *könyv-
kötészetének*, amely a legmo-
dernebb hajtogató-, fűző- és
vágógépekkel, présekkel, stb.
rendelkezik. A nagy teljesítő-
képességet feltételező tömeg-
munkáktól kezdve a legművé-
szibb kivitelű bibliofil-kötése-
kig a könyvkötőipar minden
termékét képes előállítani.

Az *Athenaeum* technikai ve-
zetőségének ambíciója mindig
az volt, hogy a legszebb és
legprecízebb kivitelű, a lehető
legjobb minőségű munkát szál-
lítsa. Ennek a célnak az érde-
kében csakis jóliskolázott sze-
mélyzettel dolgoztatott. Még a
háború legsötétebb korszaká-
ban is a legelsőrangút nyuj-
totta. Ennek köszönhető az
Athenaeum nyomdájának ki-
tűnő híre úgy a bel-, mint a
külföldön.

A forradalmak és a román
megszállás nagyon súlyos mér-
téken érezte hatását az
Athenaeum-mal is. Már a há-
ború alatt jelentékeny mérv-
ben kellett rendelkezésre állni
az intézetnek olyan irányban,
hogy betűanyagának, sőt kli-
séinek nagyon jelentékeny ré-
szét bocsátotta a hadvezetőség
rendelkezésre municiógyártás
céljából, ugyanakkor, amikor
a katonai nyomtatványok mil-
lió és millió példányát kellett
a leggyorsabb idő alatt gé-
pein előállítani. Az összeom-
lás után a kommun elsősorban
papírányagát kezdte ki, nemis
beszélve a 133 napos tökéletes
üzleti üzemszünetről, mert hi-
szen a kommun ideje alatt
csak állami nyomtatványok
készültek, például hamis bank-
jegyek, viszont az üzleti élet
teljes szünetelése következte-
ben az üzleti nyomtatványok
és irodalmi művek nyomtatása
teljesen megakadt. A kommünt
követő román megszállás vi-
szont az *Athenaeum* gépi fel-
szerelésére volt súlyos hatás-
sal és csak a vezetőség éber-
ségén és ügyességén mult,
hogy a megszállás nem lett
katasztrofálissá a tervezett
géprablás következtében.

Trianon után a magyar nyom-

dászat problémája az lett, hogy a húszmillió országára méretezett magyar nyomdaipar hogyan éljen meg az elszegényedett, nyolcmillió országban. Az *Athenaeum*, a maga hatalmas gépi berendezésével szintén érezni kezdte, hogy a nagyszabású megrendelések nem kötik le üzemét oly mértékben, mint a multban. Az álló gépek csendje a leghangosabb jajkiáltás, ami egy iparvállalat vezetését a legfokozottabb munkára ösztönözheti. Az *Athenaeum* is egész erővel rávetette magát a merkantil-munkákra és erőteljes, céltudatos aktivitásának eredménye ma az, hogy a nappali munkaidőn kívül éjjeli kiegészítő munkát is igénybe kell vennie.

Az összeomlás utáni idők, különösen az infláció és a szanalás Szeillája és Karibdisze alapjaiban megreszkettették volna a hatalmas vállalatot, ha a vezetés nem olyan kipróbált kézben nyugodott volna, mint *Schwarz Félix* vezérigazgatóé, aki *Fejes Sándor és Török Sándor*, a két ügyvezető igazgató fáradszaktalan támogatásával biztos kézzel kormányozta át az intézet a veszedelmek tengerén, a gazdasági konszolidáció mindjobban közeledő révpártja felé.

Mielőtt befejeznék ismertetésünket az *Athenaeum* egyik megszerzett vállalatáról a

Grafikai Intézet és Számlakönyvek Gyára r. t.-ről

is megemlékezünk. Amikor az *Athenaeum* 1911-ben a Kereskedelmi Bankkal került szoro-

sabb összeköttetésbe, a Bank átadta az *Athenaeum*-nak a tárcájában levő *Grafikai Intézet*i részvényeket. Ezt a vállalatot a 60-as években *Deutsch Mór* »*Deutsch M.-féle műintézet*« cég alatt alapította. Kezdetben csak könyvnyomtatással foglalkozott a vállalat és csak később egészült ki könyvnyomdával, vonalozóintézzel és könyvkötéssel. A »*Neues Pester Journal*« és »*Borsszem Jankó*« itt született meg. A vállalat azután *Czettel Gyulának* társulása következtében »*Czettel és Deutsch*« cég alatt folytatta mindjobban kiterjeszkedő tevékenységét a Bálvány ucca 12. szám alatti, megnagyobbított telepén. A rohamos fejlődés következtében *Grafikai Intézet és számlakönyvek gyára r. t.* néven részvénytársasággá alakult és megvásárolta a Nagydiófa ucca 14 szám alatti gyárpéületet.

Az *Athenaeum*-mal történt egyesítése óta, az anyaintézzel egy fedél alatt végzi hivatását.

Pompás gépi felszerelése az ország vezető litográfiájává fejlesztette ezt az intézetet, amelynek különlegességei plakátokon és reklám- és üzleti nyomtatványokon kívül értékpapírok (részvények, kötvények, csekkfüzetek) előállítására. *Braun Vilmosnak* a Grafikai Intézet rt. vezérigazgatójának, szakavatott, friss kereskedelmi szellemű vezetése alatt a pompásan fejlődő intézet nagyszerű teljesítőképességére mutat, hogy a legutolsó *bolgár államkölcsön* kötvényeinek előállítását a *Grafikai Intézet* végezte a rendelő kormányhatóság legteljesebb megalégedésére.

Csáthy Ferenc

egyetemi könyvkereskedés és irodalmi vállalat rt.

zenemű-, papír- és írószerkereskedés, Debrecen

Ferenc József út 8. — Tel. 2—96. — Póstatakp. csekkasz. 30.409.

Alapítási év 1805.

Fióközllet: Budapest, I., Krisztina körút 133.

Tel. J. 325—26. — Póstatakp. csekkasz. 44.431.

A Csáthy-cég alapítója, nemes marási *Csáthy György*, szül. 1772-ben Debrecenben. Miután otthon kitanulta a nyomtató-mesterséget, 1797-től 1804-ig Pesten Trattner könyvnyomdájában és a Kilián-féle könyvkereskedésben, Pozsonyban pedig a híres Landerer nyomdában képezte ki magát, honnan a debreceni városi tanács 1804-ben meghívta őt a városi nyomda élére. A Csáthy-féle könyvesboltot az 1805. évben tulajdonképpen *Pápai Kiss István* (19 kiadvány) pesti könyvkötő és könyv-árus nyitotta meg, de annak vezetését azonnal vejére, *Csáthy György*-re, illetve annak feleségére bízta (16 kiadvány), ki később Csáthy Györgynek 1817-ben bekövetkezett hirtelen halála után 1831-ig vezette az üzletet. Halála után fia, *Csáthy Lajos* (15 kiadvány) vette át az üzlet irányítását, ki 1848-ban *Kossuth Lajossal* és *Jókai Mórral* is összeköttetésben állott, amennyiben az utóbbi által szerkesztett *Esti Lapok* kiadását vállalta, 1859-ben társul vette *Hügel Ottót*, ki 1865-ig benmaradt a cégben. Csáthy Lajos 1866 jan. 1-én unokaöccsének, ifj. *Csáthy Károly*-nak adta át a céget (172 kiadvány), ki kiválóan felkarolta a könyvkiadói üzletet, különösen a protestáns irodalmi kellékeket s megindítója volt a ma már közkedveltségű tárcanaptáraknak. Tőle 1890-ben fia, *Csáthy Ferenc* (24 kiadvány) vette át az üzletet, míg az 1922. évben részvénytársasággá nem alakult át és 1925. évben (11 kiadvány) felállítja *budapesti fióközlletét*. A részvénytársulat alaptőkéje 50.000 pengő, 1926. évi áruforgalma pedig 260.480 pengő volt.

Legújabb kiadványai:

<i>A Sajtó</i> . Tud. folyóirat. Szerk. dr. <i>Wünscher Frigyes</i> , évi . . .	10—	P
<i>Bakoss</i> : Gazdasági baromfityényszítés	12—	„
<i>Bárd</i> : Újabb költeményei	8-40	„
<i>Bucsányi dr.</i> : Az érelneszedés	1-20	„
<i>Kirchner</i> : Rádió	4-80	„
<i>Közgazdasági és Technológiai Közlemények</i> — folyóirat, szerk. <i>Mojzer László</i>	8—	„
<i>Sághy Ferenc dr.</i> : Egészségtan keresk. iskolák számára I—II.	4—	„
<i>Turgenyev J. Sz.</i> : Faust. Első szerelem	5—	„
<i>Mitrovics Gyula</i> : A magyar esztétikai irodalom története (sajtó alatt)	12—	„

GÁRDONYI GÉZA

MUNKÁI

8 SOROZATBAN.

40 KÖTETBEN.

Gárdonyi műveit mindenki egyforma élvezettel olvashatja. Halhatatlan művészete nem ismer körülménységet. — Művei egyenlő vonzóerővel hatnak öregre, ifjúra, férfira s nőre. Mert Gárdonyi a legértékesebb író, aki a legeszeményibb és legkölteibb nőalakokkal ajándékozta meg a magyar irodalmat. Mestere a magyar

gondolatnak, mestere a magyar érzésnek és páratlan művésze a magyar nyelvnek. A magyar élet kincsesházát jelentik ezek a kötetek. — Nem hiányozhatnak tehát

egyetlen magyar ember otthonából sem. És ne is hiányozzanak, mert gazdaggá és napsugarassá teszik azt a hajlékot, ahova Gárdonyi Géza művei bevonulnak.

AZ ORSZÁGOS GÁRDONYI GÉZA IRODALMI TÁRSASÁG megbízásából a

DANTE KÖNYVKIADÓ ünnepi kiadásban bocsátja közre

GÁRDONYI GÉZA

56 művét 40 kötetben.

Külső kiállítás tekintetében a sorozat kiadói a legjobbat nyújtják. Tiszta famentes papírra, jól olvasható szép betűkkel nyomva, Végh Gusztáv magyar stílusú tervei után készült, dúsán aranyozott egésvászon táblába kötve, minden magyar könyvtár ékessége lesz ez a Gárdonyi-sorozat.

A 40 kötetes sorozat ára 320 pengő.

Megrendelhető 10 pengős havi részletre is.

DANTE KÖNYVKIADÓ

Budapest, VI., Ó ucca 27.

Dick Manó könyvkiadó

Budapest, VII., Erzsébet körút 14.

Telefon : J. 429—62.

A *Dick Manó* könyvkiadó-céget jelenlegi tulajdonosa, *Dick Manó*, alapította 1911-ben. A cég kezdetől fogva programjába vette a könyvkereskedés mellett a könyvkiadást is. Alapítója gondos előkészület után fogott terveit megvalósításához. Miután Magyarországon kitanulta a könyvkereskedelmet és nyomdászatot, külföldre ment, a könyvkiadás és könyvkereskedelem tanulmányozására. *Nyolc évet töltött Párizs, London, Darmstadt, Berlin legelőkelőbb cégeinél*, s ezalatt nemcsak a külföldi szortiment technikáját sajátította el, hanem a könyvkiadás minden ágában és kérdésében is alapos jártasságot szerzett.

Igy alapította meg cégét, elméleti és gyakorlati ismeretekkel és tapasztalatokkal gazdagon felszerelve. Célja volt olyan modern könyvkereskedést nyitni, amely a külföldi irodalmak minden jelentős ujdonságát számon tartja és kezébe juttatja a magyar közönségnek. A Dick-cég főtörekvése az volt, hogy különösen a modern tudományok új termékeit terjessze: ötletes kirakataival felkeltette a közönség érdeklődését és frissességével, a *Nelson*-kiadványok és az *Everymans Library* propagálásával egészen új rétegekbe vitte bele a könyv szeretetét. Ugyancsak tudott közönséget toborozni *Ostwald*, *Jodl*, *Haeckel* könyvei számára, amelyeket addig

nem is remélt példányszámban sikerült forgalomba hoznia.

Kiadói tevékenységét is elsősorban

a közönség tudásvágyának

ez a felébredése indította el. A ma már tudományban és irodalomban oly számottevő *Freud*-iskola könyveit a *Dick*-cég adta magyarul a közönség kezébe, és ezzel számos hívet szerzett a pszichoanalízis fiatal tudományának. Egyik fő iránya volt tevékenységének a *természettudományi irodalom népszerűsítése*. A közönség soha nem tapasztalt érdeklődést mutatott a cég modern népszerű természettudományi kiadványai iránt, amelyek közül kiemelkednek: *Svante Arrhenius*: Világok keletkezése, *Bölsche*: Az Ősember, Az ősvilág, *Ostwald*: Bevezetés a természetfilozófiába, *Weininger*: Nem és jellem, *Fabre*: A skorpió öngyilkossága, továbbá *Haeckel*, *Maeterlinck* (A természetek élete), *Mende* s mások művei. A természettudományok népszerűsítését szolgálja a kiadásában megjelent *Természettudományi Műszótár* is, amelyet *Fülöp Zsigmond* szerkesztett. Tevékenységének ebbe az irányába tartozik a hiánytpótló és értékes *Technikus Szótár*, amelyet két hatalmas kötetben adott ki, *Révész Samu* szerkesztésében, a műegyetem tanári karának közremű-

ködésével. Kimagasló állomás tudományos kiadói munkásságában *Bálint Rezső* egyetemi tanár nagyjelentőségű könyvének (*A cukorbetegség és az insulin*) kiadása.

Szépirodalmi kiadványai

eleinte a közönség ízlését és könyvnyűszórakoztatását szolgálták. Ebbe a korszakba tartoznak *Gábor Andor* kabarétréfái, *Karinthy Frigyes* humoros és szatirikus írásai. Hamarosan programjába veszi a fővárosi színházak egy-egy sikerült újdonságának kiadását, fiatal magyar költők verses köteteit s végül a modern magyar és külföldi irodalom javatermését. A modern külföldiek közül *Anatole France*, *Rider Haggard*, *Thomas Mann* (*A Buddenbrook-ház I—II*), *Pontoppidan* egy-egy jellemző könyvének magyar kiadásával szolgáltatta a komoly irodalom ügyét, s a legújabb külföldi regényirodalom szenzációs alkotásainak friss magyar kiadásával jelentékeny sikereket aratott, ilyenek voltak: *Benoit*: *Atlantis*, *Dekobra* regényei s *V. Marguerite* óriási példányszámban elkelt regényei (*Lerbier* kisasszony *legényélete*; *Az élettárs*).

A magyar szerzők

közül különösen *Komáromi János*, *Pásztor Árpád*, *Karinthy Frigyes* és főképp *Erdős Renée* regényeinek kiadásával tett komoly szolgálatokat az olvasóközönségnek.

Egyik legjelentékenyebb vállalkozása

Strindberg

műveinek kiadása. Ebből eddig megjelent az *»Egy lélek fejlődése«* című ciklusnak mind a 9 kötete, továbbá 4 színmű és egy elbeszélő kötet, valamennyi *Mikes Lajos* kitűnő fordításában.

*Dick Manó*t mint könyvkiadót jellemzi a mozgékony, a frissesség, az aktualitások iránti eleven érzék. Ez vezette akkor, midőn a világháború idején néhány egészen kiváló haditudósító könyvét kiadta, ez indította egész sor aktuális politikai és társadalomtudományi mű kiadására (*Vészi Margit*: Az égő Európa; *Ujlaky József*: Az új adótörvény; *Vértes István*: A pártabszolutizmus; *Gratz*: Ungarisches Wirtschaftsjahrbuch, 1925; *Halasi*: A láncereskedelem; *Neuhaus*: Társadalmi kérdés stb.). Ezek közt is kimagasló *dr. Szabó László* pompás könyve: *A modern újságírás*.

Kiadói tevékenységének koronája

E. Renan

gyönyörű munkájának (*A kereszténység eredetének története*) kiadása. A hétkötetes hatalmas mű most karácsonyra jelent meg, őszinte öröme azoknak, akik ma is élvezik és bámulják a magyar francia stilisztá szinte utolérhetetlen művészetét. Ez a hét pompás magyar Renan-kötet irodalmi és kiadói szempontból egyaránt egyik legnagyobb eseménye s egyúttal sikere volt az 1927. évi karácsonyi könyvpiacnak.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

1927. ÉVI

ŐSZI ÉS KARÁCSONYI ÚJDONSÁGAI

AMATŐR KIADÁSOK

Arany János balladái

Zichy Mihály illusztrációival

Zichy Mihály, a legnagyobb magyar illusztráló művész centenáriuma alkalmából jelennek meg új kiadásban, Arany János összes balladáinak mesteri illusztrációi. Arany balladáinak e remek kiadása már hosszabb idő óta nem volt kapható, ez az új, pompás amatőrkiadás régóta érzett és sokfelől sürgetett szükségletet pótol.

Arany János:

A nagyidai cigányok

Fáy Dezső fametszeteivel

Arany János humorának remekművét, A NAGYIDAI CIGÁNYOK-at Fáy Dezső díszítette fel olyan fametszetekkel, amelyek szenzációt fognak kelteni mindenütt, ahol a szép könyvet szeretik. — A gyönyörű könyvből 300 számozott példány készült.

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

MAGYAR ÍRÓK MŰVEI

Bartóky József:

Egyedül

A rendkívül népszerű író nemes ízlésű és tisztult felfogású elbeszéléseinek új kötete.

Jókai Mór:

Egy magyar nábob

I–II. kötet

Törökvilág Magyarországon

I–II. kötet

Nagy regényírónk legnépszerűbb művei új kiadásban.

Kóbor Noémi:

Elmult világok

A nagyműveltségű és kiválóan tehetséges fiatal írónőnek új könyve.

Schöpflin Aladár:

Balatoni tragédia

»A pirosruhács nő« és a »Mossóczy Pál szép nyara« kitűnő szerzője ebben a regényében egy egészen újszerű nőalak történetét mondja el az asszonyi szerelemnek elragadó ábrázolásával.

Vas Gereben:

Egy alispán

A még mindig népszerű magyar elbeszélőnek, a dunántúli magyarság jóízű ábrázolójának műve, új kiadásban.

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

A XX. század leghatalmasabb regénye

Galsworthy:

A Forsyte Saga

(Három kötet.) Fordította: Kiss Dezső

I. A vagyon ura

II. Vénasszonyok nyara. — Biró előtt

III. Ébredés. — Ez a ház kiadó

„Ebben a regényciklusban az európai irodalom a tetőpontját érte el“

Gróf Keyserling

Gazdag előkelő londoni polgárok, kitudó üzletemberek, a vagyonszerzői és megtartói, akik az üzletért és társadalmi pozícióért eldobják az élet boldogságát, a szépséget és szerelmet. A nyomukba lépő új nemzedék, mely fellázad az apák sivársága ellen, s új, szebb utakon keresi a jobb és szebb élet feltételeit. A modern középosztály tükrében az egész modern társadalom mesteri képe, a modern regényírás legnagyobb világsikere.

GALSWORTHY-tól még megjelent:

A sötét virág

(Új kiadás)

A férfiszerelem bűbájos képe az élet négy szakán, tavaszon, nyáron, őszön és télen át.

A szigeti képmutatók

A modern társadalom főbűnének, a képmutatásnak, a kétféle erkölcsnek megragadó erejű képe fordultatos cselekvényben.

LAGERLÖF ZELMA MŰVEI

Jeruzsálem

I–II. kötet

Lagerlöf Zelma, az egyedüli nő, aki az irodalmi Nobel-díjat megkapta, a modern ember vallási vágyainak a kifejezője. — E nagy regény az egyszerű embernek a krisztusi élethez való kívánságát fejezi ki: egy csapat szegény svéd paraszt e kívánságtól hajtva, Jeruzsálembe vándorol ki, ott az őskereszténység mintájára kolóniát alapít, szenvedéseik, üldöztetésük, elragadtatásuk, egész megható sorsuk feltárul a történet során.

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

Az Antikrisztus csodája

(Új kiadás)

A kereszténység és a szocializmus, a mennyei boldogság és a földi boldogság ellentétének nagyszerű képe, Szicília napfényes tájképeibe beállítva.

A Lövensköld leány

A legszebb nőalak, akit Lagerlöf megteremtett, ellenállhatatlan szépségű szerelmi történetbe beállítva. — Egy nagy és nemes szív jósága sugározza be e regények alakjait és eseményeit.

LAGERLÖF műveiből eddig megjelentek:

A császár

Gösta Berling (I–II. kötet)

Helga—Marianna

Krisztus-legendák

Liljecrona otthona

MINDNYÁJUNK KÖNYVTÁRA

Alfred Neumann:

A sátán

Két kötet

Az »Oroszország« nagysikerű szerzője A SÁTÁN-nal alapította meg világhírét. — Egy különös kalandor története ez a könyv, akinek démonikus hatalmát egy kor nyögte és csodálta. Izgalmas renesszansz-regény, amely XI. Lajos francia királynak és titokzatos tanácsosának, Oliver Neckernek fantasztikus viszonyát írja meg. A német könyvpiac idei legnagyobb sikere

Stacpoole:

A szabadulás

Az angol olvasóközönség egyik dédelgetett kedvencének legjobb regénye

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

Lesage:

A sánta ördög

A francia életbölcsesség klasszikus műve ez a könyv, melyet el kell olvasni mindenkinek, aki gyönyörködve akarja megismerni az emberi természetet.

A MINDNYÁJUNK KÖNYVTÁRÁ-ban
eddig megjelent kötetek:

Aragon :	Kaland az óceán fenekén
Boyleve :	Cloque kisasszony
Brjuszov :	A tüzes angyal
Chateaubriand :	Napoleon élete
Gobineau :	A renaissance
Hoffmann :	Éjféli mesék
Molnár :	Az éhes város
Prévost :	Őszi alkony

Ossendowski:

A sötét Kelet árnyéka

Ázsia rejtelmes világát még senki sem mutatta be olyan izgatón érdekes módon, mint Ossendowski. Ő a modern, háború utáni kor írója, aki azt írja, ami a mai olvasót legjobban érdekli és úgy írja, ahogy legjobban lehet az embereket lebilincselni.

OSSENDOWSKI-től továbbá megjelent:

Állatok, emberek és Istenek

Ázsiai titkok, ázsiai emberek

Véres napok, cári rabok

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

A történelem nagy rejtélye.

Az egész világot felizgatta Tut-Ankh-Amen sírjának felfedezése, az a sok titokzatosság, amellyel az ásatások jártak s a meglepő eredmények, amelyekre a kutatók jutottak:

Ezelőtt két évvel jelent meg kiadásunkban

Carter—Mace:

Tut-Ankh-Amen sírja

nagyszabású műve, mely az ásatások lefolyásának izgalmas történetét tartalmazza 63 műmelléklettel.

Karácsony előtt jelent meg

az angol kiadással egyidőben a befejező második kötet

Tut-Ankh-Amen koporsója és mumiája

mely a sírban talált műtárgyak, koporsók, mumiák leírásán kívül az egyiptomi balzsamozás titkát fejti meg.

Az angol kiadás 75 eredeti műmellékletével.

VILÁGJÁROK

Ez az új sorozat hírneves utazók, felfedezők kalandos utazásait adja élvezetes kis kötetekben. Nem kitalált kalandok ezek, hanem valósággal átélt dolgok, melyek azonban oly érdekfeszítők, mint a legjobb kalandregények.

Az első négy kötet:

G. Nachtigal:

Szahara és Szudán

Nachtigal a német császár ajándékait vitte egy néger uralkodónak s öt évi bolyongás után jutott csak rendeltetési helyére. Ennek az öt évnek az élményei Afrika felkutatásának legérdekesebb fejezetei közé tartoznak.

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

W. H. Gilder :

A Jeanette pusztulása. A hajótöröttek felkutatása és utazás Szibérián keresztül

Gilder, a New-York Herald hírneves sarkutazó riportere valósággal tűzön-vízen át jut el a dráma színhelyére : hajója kigyullad és elsüllyed Szibéria partjainál.

Georg Schweinfurt :

Afrika szívében

A németek nemrég elhunyt világhírű utazójának ez a korszakos munkája öt nyelven jelent meg egyszerre, magyar fordítása élénken érzett hiányt pótol.

Phillip :

Száműzöttek sorsa Ausztráliában

Phillip tengernagy volt az első ausztráliai fegyenc-szállítmány parancsnoka, Ausztrália tulajdonképeni honalapítója, mert az általa kiszállított fegyenc-gyarmat volt az addig csaknem lakatlan földrészt mai lakosságának magva. Hogy lettek a fegyencekből szorgalmas, derék gyarmatosok, azt mondja el ez a könyv.

Kittenberger Kálmán :

Keletafrikai vadászutam

Kittenberger Kálmán, a hírneves magyar vadász, a háború előtt évekig élt Afrikában. A háború kitörése ott találta Afrikában, az angolok fogságába került, akik internálták Kelet-Indiában s ott tartották a háború végéig ; afrikai tapasztalatait írta meg könyvében, melyet a magával hozott teljesen eredeti képanyaggal tett még érdekesebbé.

A FRANKLIN-TÁRSULAT ÚJDONSÁGAI

A KULTÚRA ÉS TUDOMÁNY ÚJ KÖTETEI

- Kárpáti Aurél :** **A kételkedő kritikus**
A finomtollú esztéta tanulmányai a kritikáról.
- Kundt Ernő :** **Az angol regény mesterei.**
I—II. kötet. — Az angol irodalom kiváló magyar ismerője az angol regényírásról.
- Mester János :** **Keleti gondolkodók**
Ázsia népeinek, a kínaiaknak, japánoknak, hinduknak, stb. bölcsesége, világnézete és filozófiai eszméi.

A MAGYAR KÖNYVTÁR ÚJ SOROZATA

- Ambrus Zoltán :** **Berzsenyi báró és családja**
Két részben
- Mikszáth Kálmán :** **Beszterce ostroma**
- Harsányi Zsolt :** **Elvira**
- Ibsen :** **Peer Gynt**

OLCSÓ KÖNYVTÁR ÚJ SOROZAT

- Ifj. Dumas Sándor :** **Kean.** Tragédia
- Macaulay :** **Macchiavelli**
- Gyulai Pál :** **A vén színész**
- Boccaccio :** **Fiametta**
- Rousseau :** **Kisebb művei**

Genius

könyvkiadó részvénytársaság
Budapest, VII., Ilka ucca 31.
Telefon: J. 393—17.
Alapítási éve 1920.

Az a cél, amelyet a *Genius* megalapításakor maga elé tűzött s amelyhez fennállásának hét éve alatt mindenkor igazodott, nem volt egyéb, mint másodrendűvé fokozni az üzleti érdeket és a lehető legteljesebben megfelelni az újkor irodalmi feladatainak: hidat építeni mult és jelen, magyar és európai kultúra között.

Az elsőnek úgy iparkodott megfelelni, hogy működésének mingyárt az elején kiadta annak

a két magyar klasszikusnak

munkáit, akik az időbeli távolság ellenére is egyenes ősei, szinte közvetlen megindítói, életető forrásai voltak az Adyval bekövetkezett nagy magyar irodalmi fellendülésnek: a *Genius* tette hozzáférhetővé a magyar közönség számára

Balassa Bálint

és

Csokonai Vitéz Mihály

költészetének szépségeit.

Második feladatát úgy igyekezett megvalósítani, hogy megszólaltatta a *külföld* figyelmreméltó, de nálunk még kevésbé ismert *klasszikusait*. Az európai irodalmak népszerű nagyságait szinte már mind megszólaltatták magyar nyelven, de a *Genius* volt az első, amely merte magyarul megszólaltatni *Georges Meredith*-et, *Charles Read*-et, akik feltétlenül elmélyedést igényelnek s ezért csak kisebb olvasóközönséghez szólnak, és a *Genius* merte magyarra fordíttatni egy *Flaubert*-nek, egy *Dosztojevszkij*-nek olyan kevésbé ismert és kevésbé népszerű remekeit, mint a *Bouvard és Péchuchet*, vagy a *Siheder*.

Csonka-Magyarországnak ez az akkoriban legfiatalabb könyvkiadóvállalata e bátor kezdeményezése mellett első peretől fogva követte azt az elvet, hogy a világirodalom legnagyobbjait nyelvünkön

napjaink legnagyobb stilsztái

szólaltassák meg. *Babits Mihály* (Baudelaire), *Tóth Árpád*

(Meredith), *Király György* és *Mikes Lajos* (Reade), *Kosztolányi Dezső* (Goethe, Wilde), *Szabó Lőrinc* (Shakespeare), *Révay József* (Apuleius), *Hevesi Sándor* (Andersen), *Bálint Lajos* (Wilde), *Gyergyai Albert* (Flaubert), *Hajdu Henrik* (Ibsen) tartoznak már ekkor a *Genius* fordítói gárdájába. Aki tudja, hogy azokban a kaotikus időkben micsoda anarchia uralkodott a magyar műfordítói irodalom terén, az teljes erejében tudja méltányolni, mit jelentett ennek a fiatal kiadványnak az a komoly akarattal megvalósított elve, hogy minden idegen író

új és kiváló fordításban

és csak teljes kiadásban adott s minden s még oly exotikus író is eredetiből fordított.

E törekvései mellett a *Genius* minden erejét latba vetette

a modern magyar és modern külföldi irodalom népszerűsítése

érdekében. Éber figyelemmel kísérte a külföld minden jelentős irodalmi eseményét és nem riadt vissza áldozatoktól, hogy lehetőleg az eredetivel

egyidejűleg jelentessen meg magyarul olyan rendkívüli értékű műveket, mint például *Thomas Mann Varázshegye*, *Wells Nagy Világtörténete*, *Gorkij Artamonovok* című regénye. Elsőnek s az eredetinek megjelenésével csaknem egyidejűleg ismertette meg a magyar közönséget *André Baillon*, *Francis Carco*, *Jean Couteau*, *Joseph Conrad*, *Claude Farrère*, *Paul Géraldy*, *Elsa Lindberg-Dovlette* stb. műveivel, elsőnek irányította rá a figyelmet a háborúutáni magyar irodalom új nevei közül *Miklós Jenő*, *Rab Gusztáv*, *Zsolt Béla* és *Kőrös Andor* neveire.

Mindezek mellett a *Genius* vállalta

a legnagyobb feladatot: az élő magyar irodalom

legnagyobb tehetségeinek egy táborba gyűjtését. Sajnos, azok az írók, akik már a *Genius* elindulásakor jelentékeny nevei voltak az új magyar irodalomnak, már régebben és hosszú időre le voltak kötve más kiadóknál. A *Genius*-nak tehát úgyszólván fel kellett fedeznie azokat a nagy tehetségeket, akiknek még nem volt állandó kiadójuk. Végre fennállásának hatodik esztendejében e tekintetben is elérte a régóta sóvár-

gott sikert s ebben a pillanatban a *Genius* egyéb teljesítményeihez immár *Földi Mihály* egy regényének (*Mámorosak*), *Hatvany Lajos* egy regényciklusának (*Urak és emberek*), *Kosztolányi Dezső* két remekbe írt regényének (*Véres költő*, *Édes Anna*) és *Szabó Dezső* összes műveinek kiadása sorakozik.

Kiadványainak belső tartalma mellett épilyen gondot fordított a *Genius* mindig arra, hogy

szép könyvet

is adjon a közönség kezébe. Az anyagok megválasztásában mindenre kiterjedő gondosság, ízlés és áldozatkészség jellemzi legegyszerűbb kiadványait is, a bibliofilek számára korlátozott példányszámban készült amatorkiadványai pedig (*Puskin*, *Anyegin*, *Goethe*) nemesak itthoni, hanem londoni és párizsi könyvművészeti kiállításokon is elismerést arattak.

A *Genius* legújabb terve a komoly

memoár-irodalom

legjelesebb termékeinek megszólaltatása magyar nyelven amit eddig a magyar könyvkiadás úgyszólván teljesen ki-

kapcsolt munkásságából. Eddig megjelent

Paléologue: A cárok országa

című páratlan sikerű remekműve, amelyet hamarosan követni fog egyebek közt

Szaszonov: Hat nehéz esztendő

címen megjelent kiváló érdekességű emlékirata.

A legutóbbi karácsonyi szónban több nagy meglepetéssel szolgált a *Genius*. Ezek közt kimagaslik *Hatvany Lajos* és *Ady Endre* levelezésének szenzációs kötete: *Ady a kortársak közt*, továbbá a klaszikus irodalom elévülhetetlen szépségű alkotása: *Goethe: Dichtung und Wahrheit* című önéletrajzának mesteri magyar fordítása. Feltűnést keltettek még következő kiadványai: *Takáts Sándor: a török hódoltság korából*; *Komáromi János, Pütkösti Andor, Hollós István, Zsolt Béla* új regényei.

A *Genius* lelkes és céltudatos munkája, valamint már eddig is elért gyönyörű sikerei elválaszthatatlannak a magyar szellemi élet utolsó decenniumának történetétől.

A GENIUS

karácsonyi nagy könyvsikerei

Makkai Sándor: Ördögszekér

Makkai Sándor *Ördögszekér* című történelmi regényének hőse Báthory Anna, Bethlen Gábor korának egyik legkalandosabb életű alakja. A régi Erdély nagyhírű alakjai: Bethlen Gábor, Báthory Gábor, Károlyi Zsuzsanna és mások eleven hűsből való emberekként lépnek a regényben az olvasó elé. Közöttük Pál a nemes, tiszta lelkű férfi, aki a megváltás útját jelentette a szerencsétlen asszony számára. Ezt az utat a szegény, megrontott és meghurcolt nő csak akkor találja meg — a téboly rettenetes extázisában — amikor már késő.

Makkai Sándor könyvében a legenda életté tisztul és az élet legendává színesedik. Erdély multja, amelyet Makkai Sándor olyan káprázatos erővel idéz fel, tündöklő mitológia és egyúttal kézzelfogható valóság. Akárcsak regényének hőse, a tragikus sorsú Báthory Anna, aki csakugyan boszorkány volt, — nem mintha nem lett volna ember, hanem éppen mert nagyon is ember volt: tele örvénylő bűnökkel, végzetes gyengeségekkel, szájalomraméltó szenvedélyekkel. Ára 12 pengő.

Ferrero: A harmadik Róma

A modern Olaszország kialakulásának lázas és izgalmas éveibe, a 19-ik század utolsó évtizedébe viszi olvasóit ennek a regénynek lenyűgöző lapjain a szerző, akit eddig publicisztikai és történetírói műveiből ismert és becsült az egész művelt világ olvasóközönsége.

Kétkötetes hatalmas regénye (I. A két igazság, II. A fiú lázadása), amelyben bemutatja annak a kornak egész lihegő és vajdúdo életét, egyúttal az igazi jóságot, s az ártatlanul szenvedő tisztaság magasztos apologiáját. Ferrero regényének hőse egy egész korszak, az olasz *rinascimento*, amelynek túlfutott és izgalmas légkörébe helyezi cselekményét. *A hanyatló pápai uralom, az uralkodó liberalizmus, a távolban sötétben felbukkanó szocializmus*, a három gyújtópontja a regény társadalmi rajzának. Ferrero előadásában csodálatos relifet kap ez a kor, amely sok-sok vonásában híven hasonlít a mi lázasan vívódó korunkhoz. Ezért a ma könyve ez a könyv, a modern kor, a modern ember, a modern lélek vergődésének aranykönyve.

Ez a monumentális alkotás a tartalomhoz méltó külsőben Révay Józsefnek az eredeti minden szépségét híven tükröző művészi fordításában került a magyar olvasóközönség kezébe. Ára 22— pengő.

Kner Izidor

Könyvnyomdája és könyvkiadóvállalata Gyomán

A gyomai *Kner-nyomda* 1882-ben kezdte meg működését igen szerény keretek között. Egyéb nyomdai munkái mellett már korán több jelentős irodalmi munka kiadásával bízták meg, amelyekhez azonban mint kiadónak még nem volt köze. A kilencvenes években már mellékesen foglalkozott a nyomda könyvek kiadásával is, de ezt a tevékenységét csak ötletszerűen folytatta. A század elején azonban több olyan kiadványa jelent meg, amelyek sikert értek el (*Thury Zoltán* összegyűjtött munkái hat kötetben, *Hervay Frigyes* »Magyar Kabaret« című antológiája két kötetben, *Csicseri Bors: Mokány Berci, Szécsi Ferenc* összegyűjtött munkái, *Antal Sándor* két munkája) s e sikerek hatása alatt 1916-ban megszervezte a nyomda modern kiadóvállalatát. Az 1916 óta megjelent kiadványok már határozott kiadói program alapján jelentek meg, amely az olvasó tömegsikeret tudatos mellőzésével komoly és mély, a kor szellemi mozgalmait szempontjából aktuális, amellet a tartalomhoz méltó művészi kiállítású könyvek kiadását tűzte ki célul. Ezek az új kiadványok nagy feltűnést is keltettek. Közöttük *Balázs Béla* műveinek sorozatos teljes kiadását, *Kosztolányi Dezső*, *Lesznai Anna*, *Szabó Dezső*, *Moly Tamás*, *Lányi Sarolta*, *Jászay-Horváth Elemér* könyveit kell elsősorban megemlíteni, amelyekhez még több kitűnő műfordítás és antológia is járult.

A kiadóvállalat e modern könyvei mellé azonban egy olyan kiadványsorozatot akart állítani, amely hivatva volt arra, hogy megmutassa a magyar kultúra szerves és összefüggő fejlődését a régi időktől a jelenig és megmutassa a tradíció fontosságát és értékét a jelen és a jövő számára. Abban az időben, társadalmunk rettentő hanyattatásainak előérzetében különösen érezhető volt, hogy mennyire hiányzik a magyar életből a tradíció, s hogy, habár sűrűn emlegetjük, milyen kevésbé ismerjük, értjük és szeretjük a múltat. A kor iparművészetének kaotikus jelenségei is a tradíció folytonosságának helyreállítását sürgették és a kiadóvállalat azt is célul tűzte ki, hogy ennek a sorozatnak a kiállításánál visszanyúl a magyar könyvnyomtatás régi nagy értékeiig és megkísérli a magyar könyvművészeti tradíció folytonosságának helyreállítását is. Ezeknek a szempontoknak alapján dolgozta ki a kiadóvállalat azt az irodalmi és könyvművészeti programot, amelynek széles keretek és olvasó bolti árak alapján való megvalósítását az összeomlás

lehetetlenné tette, de néhány 1918. évi kiadvány és a kiadvállalat 1919-re készült almanachja már mutatják ezeknek az új törekvéseknek jeleit.

Az összeomlás utáni első idők a megszálló csapatok által kifosztott üzem helyreállításával és a program megvalósításának előkészületeivel teltek el, de a megvalósításra már csak gyökeresen megváltozott viszonyok között kerülhetett sor. *Király György* dr. volt a program végrehajtásának irodalmi, *Kozma Lajos* pedig művészi segítője, akik a maguk lelkes ügyszeretetét és kivételes képességeit állították annak szolgálatába. E vállalkozás első könyvei, amelyek a maguk nemében teljesen új kísérletet jelentettek a könyvesinálás terén, *Király György kis régi krónikás könyvei voltak, Kozma Lajos fametszetű könyvdíszzeivel és illusztrációival*. Ezek 1920 végén hagyták el a sajtót s külföldi szakkörökben még sokkal nagyobb feltűnést keltettek, mint itthon. 1921-ben következett azután a *Kner-klasszikusok* című 12 kötetes sorozat, majd 1921- és 1922-ben a *Monumenta Literarum* 24 könyve két sorozatban, amelyekben a kiadvállalat irodalmi és könyvművészeti programja már teljességgel kibontakozik. E vállalkozás teljes irodalmi és könyvművészeti sikerét a kritika egyhangúan és fentartás nélkül elismerte. A Kner-nyomda ezekben a könyvekben meg akarta mutatni azokat az irodalmi értékeket, amelyek mai életünknek is eleven értékei és meg akarta mutatni, hogy lehetséges a modern technika összes követelményeinek respektálásával is olyan könyvstílust alkotni, amely a régi szép magyar könyvek művészi értékeit új szellemmel telítve tudja átmenteni a mai géppel készített könyvekbe.

A Kner-nyomda alapítójának minden őse, ameddig megíratlan történetük felderíthető volt, mint a magyar könyvek terjesztője, vásárokon áruló, faluzó könyvárus és könyvkötő kereste meg kenyerét és a Kner név is így lett a tót »knihár«-ból. A Kner-nyomda ezeknek a névtelen ősöknek képét illeszti kiadói jelvény gyanánt könyveire, s az ő munkájukat óhajtja folytatni és reméli, hogy a viszonyok javulásával szélesebb körben szerezhet híveket törekvéseinek s a magyar könyvművészet nemes és nagy tradíciójára támaszkodva, a régi magyar könyvek szellemében sikerülni fog neki megalkotni a géppel előállított modern magyar tömegkönyv stílusát.

KÓKAI LAJOS

KÖNYVKERESKEDÉSE
ÉS KIADÓHIVATALA

**BUDAPEST, IV., KAMERMAYER KÁROLY U. 3.
A KÖZP.VÁROSHÁZA ÉPÜLETÉBEN. TEL. TERÉZ 274-94**

HAZÁNK EGYIK LEGRÉGIBB
KÖNYVKERESKEDÉSE

*ALAPÍTOTTA: KÓKAI LAJOS
1873-BAN*

A CÉGNEK KÖNYVKERESKEDÉSE, KI-
ADÓI ÉS TÉRKÉPÉSZETI OSZTÁLYA VAN

A M.K.ÁLLAMI TÉRKÉPÉSZET
ÉS A M. KIR. KÖZPONTI
STATISZTIKAI HIVATAL

KIADVÁNYAINAK BIZOMÁNYOSA

JELENLÉGI CÉGTULAJDONOS KÓKAI REZSŐ

Stádium Sajtóvállalat R. T.

könyvkiadó osztálya

Budapest, VI., Rózsa ucca 111. szám

Vezérigazgató: Zsilinszky Gábor

Igazgató: Dr. Hüttner János

A *Stádium Sajtóvállalat r. t.* 1921-ben alakult. Az alakulása utáni második évben (1923) már megszervezte könyvkiadó osztályát, mellyel a nagyon nehéz könyvkiadási viszonyok között arra vállalkozott, hogy a magyar íróknak kénytelen-ségből fiókban heverő szellemi kincseit — erejéhez mérten — a közönség közé vigye s a méltatlanul mellőzött magyar könyvnek megbecsültetést szerezzen.

A könyvkiadó osztály megszervezésekor szerény munkával igyekezett létjogosultságot nyerni a könyv elismert és gazdag nagy piacán. Kiadványait lassanként megismerték és megszerették, úgyhogy ma, — rövid négy év után, — a magyar közönség szép céljai elérésében meleg pártolással támogatja a vállalatot. A vállalat szigorú programja, hogy *kizárólag magyar írók műveit viszi a közönség közé.* Külföldi (idegen) könyvet csak akkor ad ki, ha annak tartalma érinti a magyar társadalmi, vagy kulturális életet. Így magyarázható hogy a cég négy-éves multja alatt megjelent

kerekszámban 100 könyvkiadványából mindössze csak 6 kiadvány nem magyar szerző munkája.

A vállalat legkeresettebb kiadványai:

Bársony István: Az én világom. *Bodor Aladár:* Töredelem. *Förster Aurél:* Anekdoták I. II. *Hevesy Andor:* Beethoven intim élete. *Kenedy Géza:* A Hodsa meséi. Az élet könyve. Vándorlások Délen. *Kiszely Gyula:* Gentlemanfarm. *Komáromi János:* Hé, Kozákok. Pataki diákok. Az idegen leány. Vidróczki s még néhány ágrulszakadt. *Leidenfrost Gyula:* Kalandozások a tengeren. *Maderspach Viktor:* Menekülésem Erdélyből. *Moss Geoffrey:* Édes paprika I. II. *Orbók Attila:* Párizs élete. *Papp Viktor:* Arcképek a külföldi zenevilágból. Arcképek a magyar zenevilágból. Arcképek az Operaházból. *Pröhle Vilmos:* Napkeletről. *Rodionov Iván:* Kornilov hadjárata. *Sarolea:* Szovjetország. *Surányi Miklós:* Eliziumi mezőkön. *Tóth Zoltán:* Mátyás királyidegen zsoldosserege. *Néhai Zsilinszky E. és Treitz Péter:* A szikestalajok javítása.

A »Lantos rt.« vállalatai

Nyomda, könyvkötészet, kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Stáhly ucca 13.

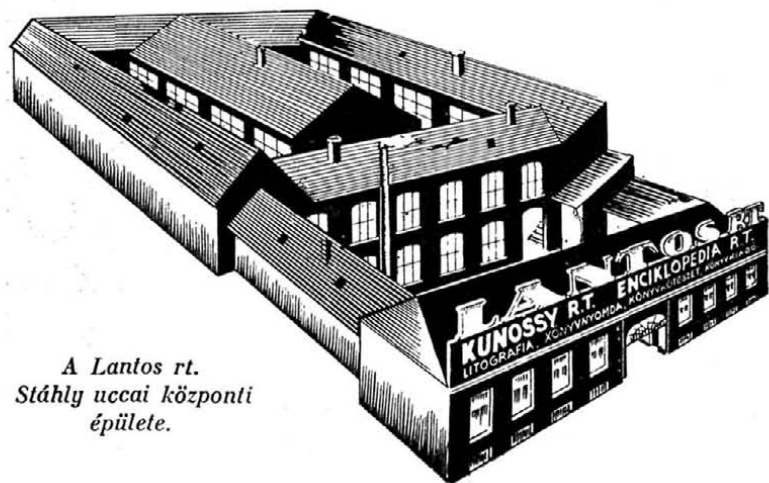
Könyvesbolt, tudományos antikvárium és a Literatura szerkesztősége: Budapest, IV., Múzeum körút 3.

A Lantos rt. vállalatai

a könyvkiadás, nyomdászat, könyvkötés és könyvkereskedés összes ágaira kiterjednek. A *Lantos rt.* nyomdait, könyvkötészetét és könyv-

Lantos rt. könyvesboltja

Budapest egyik legforgalmasabb és egyik legjobban felszerelt könyvkereskedése, amelynek gyakran változó kirakata legáttekinthetőb-

A *Lantos rt.*
Stáhly uccai központi
épülete.

terjesztő-szervezetét, amelyek többfelé voltak elszórva, egy helyre koncentrálták. Ez a hely Budapest legforgalmasabb helyének, a Nemzeti Színháznak, közvetlen szomszédságában van, VIII., Stáhly ucca 13. szám alatt, ahol a Könyvesbolt és Antikvárium kivételével a *Lantos rt.* összes vállalatai elhelyezkedtek.

ben és leggyorsabban tájékoztatja Budapest könyvvásárlóit a magyar és külföldi irodalom újdonságairól. Állandóan, nagy raktárt tart magyar, francia, német, angol és olasz könyvekből és kívánatra póstafordultával bármiféle külföldi könyvet meghozhat. A könyvesbolt egyik legbecsesebb segédeszköze a *Lantos rt.* kiadásá-

ban megjelent *Általános Magyar Könyvjegyzék*, amelynek új kiadása 1927-ben jelent meg. Ez a 806 oldal terjedelmű kötet valóságos leltára a magyar szellemi életnek, mert a legrészletesebb tudományos szakbeosztásban mintegy 20.000 magyar könyveimet közöl, évszámmal, lapszámmal és árral, bő név- és tárgymutatóval, úgyhogy bátran mondható, hogy ily tökéletes könyvjegyzékkel egy nemzet irodalma sem dicsekedhetik. Szoros összefüggésben van a *Lantos-féle Könyvesbolttal* a

Lantos rt. tudományos antikvárium

a ritka és értékes művek leggazdagabb raktára Budapesten, amelynek méltó keretet ad az első emeleten lévő gyönyörű *aukciós terem*, amelyhez foghatóval alig büszkélkedhetik külföldi antikvárium. Ami pedig az anyag rendezettségét illeti, ebben fölülmúl minden létező antikváriumot. Három katalógusa: alfabetikus szerzős, tárgyi és földrajzi katalógusa segítségével azonnal megállapítható, hogy valamely szerzőtől, vagy egy bizonyos tárgykörből való, vagy egy országra vagy városra vonatkozólag mi-féle irodalom van raktáron. A hatóságilag engedélyezett *könyvés metszetaukciók* események a gyűjtők világában, úgy itthon, mint külföldön.

Lantos rt. könyvkiadóhivatala

fokozott tevékenysége első jeléül *Móra Ferenc Összegyűjtött Műveinek* hat kötetével lépett a nyilvánosság elé. Első lépése ez a vállalatnak az élő magyar írók kiadása felé. A vállalkozás újdonságát nyomatékosan emeli ki a

kötetek új formátuma, a teljesen új tetszetős és modern betűtípus és a művészi teljesen modern kötés. Ez a kiadás első példája együtt a *Lantos-vállalatok* céltudatos együttműködésének, mert a nyomást a *Kunossy-nyomda*, a kötetet pedig a *Lantos-féle könyvkötészet* végezte.

Enciklopédia R. T.

kiad enciklopédikus, közhasznú és közérdekű könyveket. Eddigi kiadványai kivétel nélkül nagy

A Lantos rt. könyvesboltja és tudományos antikváriuma.

viszshangra találtak a magyar olvasóközönség körében. Ezek a kiadványok: 1. *Világlexikon*, II. új kiadás. 2. *Pethő Sándor: Világostól Trianonig*. 3. *Az Egészség Enciklopédiája*. 4. *A Világ képekben*. Ebből három kötet jelent meg: A) *Bárczy István: Budapest*, B) *Lambrecht Kálmán: Emberek, Nép-pek, Nemzetek*, C) *Supka Géza: Nagy Napoleon*.

Kunossy Grafikai Intézet R. T.

Alapított 1847-ben. Budapest legrégibb nyomdái közé való,

amely azonban mindig értette a módját annak, hogy lépést tartson a korrall. Plakátjai, művészeti nyomtatványai, vignette-jei a legkiválóbb magyar grafikusok alkotásai, ha pedig üzleti nyomtatványai rendelőinek névsorát nézzük végig, a budapesti nagy cégek száma-javán kívül benne találjuk nem egy nagy külföldi cég nevét, kivált a szomszéd államok progresszívebb cégei közül. A *Kunossy-nyomda* újabban jelentékenyen gyarapította fölszerelését, hogy a könyv- és hírlapnyomdászat terén is oly vezető pozícióra tegyen szert, mint a könyvnyomdászatban.

Kellner és Morlüder

1872-ben alapították és teljesen egybeolvadt a *Kunossy rt.*-gal.

Lantos rt. könyvkötészete

A legrégibb és leghíresebb magyar könyvkötészetnek, a debreceni *Dávidházy-cégnek* műtörténeti értékkel bíró teljes fölszerelését foglalja magában, amely a

könyvkötőmesterség legnemesebb magyar hagyományainak eleven gyűjteménye. Ezt a fölszerelést a *Lantos rt.* a legmodernebb gépekkel és munkaeszközökkel szerelte föl, úgyhogy könyvkötészete a legkifinomultabb iparművészetet a legtökéletesebb gyári nagyüzemmel egyesíti.

Ugyancsak a *Lantos rt.* körébe tartozik a

Literatura.

Beszámoló a szellemi életéről. A szépirodalom, tudomány, művészet és zenei élet eseményeit regisztráló, bőségesen illusztrált, érdekes riport-újság, amely évente tizenkétzer, havonként jelenik meg. Hozza minden számában a megjelent összes magyar és fontosabb külföldi könyvek jegyzékét. Ez a sokezer előfizetővel bíró és mindenütt kolportált folyóirat ma a könyvszakma legolvasottabb orgánuma és a *Lantos rt.* az egész könyvszakmának tett szolgálatot, amikor az író, könyvkiadó, könyvkereskedő és a magyar olvasóközönség közt ezt a fontos összekötő szövet létesítette.

A *Lantos rt.* könyvesboltjának belseje.

Schenk Ferenc

könyvkereskedő

Budapest, IV., Semmelweis u. 15

A cég 1879-ben mint kolportázs-üzem kezdte meg működését a »Wiener Illustrierte Zeitung« terjesztésével. Ezt követte az azidőtájt közkedvelt főleg német folyóiratok és füzetek s gyűjteményes sorozatok és szépirodalmi művek, majd később már főleg magyar füzetes vállalatok és folyóiratok terjesztése kolportázs útján. Az »Ország-Világ« és a »Vasárnapi Újság« félhavi kiadására, majd később az »Új Idők« képes folyóiratra sikerült a cégnek akkoriban példátlan számú füzetenként vásárló előfizetőt gyűjteni. Idővel ismeretterjesztő művek, szépirodalmi és gyűjteményes sorozatok, főleg teljes kötetes kiadásainak részletfizetés mellett való terjesztésére tért át a cég.

Ezzel egyidőben a vidéki könyvárusok és kolportázs-cégek összes könyv- és folyóiratszükségletének szállítására is berendezkedett a cég, ily módon fokozatosan a vidék budapesti bizományosa lett, nagyban könyvkereskedéssé fejlődött és jelentékeny számú vidéki terjesztési szervet kapcsolt üzletkörébe.

1905-ben kezdte meg a cég a Schidlof levélszerinti »1000 szó« módszerű nyelvtanok kiadását. Nyelvészeti könyvkiadó vállalatát azonban 1923-ban a Schenk Ferenc közreműködésével létesült Lingua kiadó és könyvkereskedelmi rt. vállalatnak adta át. A cég újabb időben egyik főüzletágává fejlődött divatlapoknak külföldről való importálása és újabban a két legelterjedtebb havi divatlap a »Legújabb divat« és a »Record« magyar nyelvű kiadását is saját kiadól üzletkörébe vonta.

Lingua

kiadó és könyvkereskedelmi rt.

Budapest. Alakult 1923-ban

a Schenk Ferenc cég kiadásában Schidlof, Lingua és Schenk gyűjtő név alatt kiadott sorozatok átvételével s célja az összes világ- és nemzetiségi nyelvek elsajátítására szolgáló egyöntetű nyelvkönyveket és szótárakat a legmodernebb kiadásban hozzáférhetővé tenni.

Eddig megjelent nyelvtan és szótársorozatai:

Schidlof B. dr. Az »1000 szó« levélszerinti gyakorlati módszere. Angol, francia, német olasz. Vázon dobozban à P 6—

Lingua nyelvkönyvek 8°. Nyelvtanfolyamok és magántanulók számára. Angol, francia, német, olasz. Félvázon kötésben à P 4-80.

Schenk zsebnyelvtanok magántanulásra. 16° fv. à 1-50, angol, francia, német, olasz, orosz, román, szerb, horvát, szlovák, eszperantó.

Hasznos Társalgó könyvek. Angol, francia, német, olasz. Kötetenként füzve à P 1-50.

Schidlof liliputi szótárak 32°. Angol, francia, latin, német, olasz. Két rész egybekötve à P 1-50.

Lingua liliputi zsebszótárak. Egy kötetes részes kiadás. 32° alak. Angol, francia, német, olasz. Részenként 1/1 vázonba kötve à P 2-50.

Schenk kézi szótár kiadványok. 16°. Angol, francia, német, olasz. Két rész egészvázon kötésben egybekötve à P 4—.

Schenk egykötetes, mindkét részt tartalmazó zsebszótárak. 16° füzve à P 1-50. Idegen szavak, latin, horvát, szlovák, román.

Németh József

könyv-, papír- és zeneműkereskedése

I. Horthy Miklós út 15.

Telefón: József 388—23.

Az üzletet 1910. évben alapította Németh József a budai Lágymányoson, mely vidék fejlődése építészeti és kulturális szempontból akkortájt vett erősebb lendületet. Az üzlet-alapítás után tevékeny részt vett az Élet nyomda rt. létrehozásának munkálataiban. A műegyetem közelsége adta az eszmét, hogy a magyar műszaki irodalom fejlesztését tűzte ki céljául.

Sűrű egymásutánban jelent meg a cég kiadásában a műszaki irodalom

termékeinek javarésze. 1916-ban a Magyar Mérnök- és Építészegylet megbízta a céget Közlönyé-nek kiadásával 1922-ig. 1919-ben megalapította és kiadta a Technikus, később a Technika című folyóiratot, mely a Hungária Magyar Technikusok Egyesületé-nek hivatalos lapja lett. 1922-ben a Műegyetem szomszédságában megalapította a Technika rt-ot, mely altruisztikus célt szolgálva működik a Műegyetem Segélyegyletével kapcsolatban.

Tisza Testvérek

könyv- és zeneműkereskedés, papír-, író- és rajzszerzők raktára, az »Országos Törvénytár« kiadványainak főbizománya, a m. kir. Földművelésügyi Minisztérium kiadványainak bizománya

Budapest, II. Fő ucca 12.

Telefón: 239—13.

Postatakarékpénztári szála 11764.

A Tisza Testvérek céget 1903 augusztus 1-én Tisza Antal és Tisza Béla alapította. A cég 1905. évben Tisza Béla egyedüli tulajdonába ment át. Ez évben tölti be 25 éves fennállását a cég, mely negyed század alatt ország-zerte ismert nevet szerzett magának. A cég 1912 óta a m. kir. Belügy-minisztérium, »Országos Törvénytár« című kiadványainak főbizománya, s mint ilyen úgy az összes bíróságokkal, mint a jog-

kereső közönséggel élénk összeköttetésben áll. Egyébként mint jól felszerelt könyvkereskedés az irodalom minden ágából jól megválogatott raktárt tart fenn.

Az új idők kívánalmainak megfelelően a cég részletüzletet is folytat, amelynek keretében nemcsak erre a célra készült könyveket, hanem minden kívánt művek, sőt külföldi irodalmat is szállít a lehetőség határain belül.

Pallas

irodalmi és nyomdai rt.

(Budapest, V. Honvéd ucca 10.)

A régi Wilkens-féle nyomdából alakult 1884 április 1-én. Első elnöke *Kerkápoly* Károly volt. A Keeskeméti uccai kis nyomdából rövid tíz év alatt az ország egyik legnagyobb műintézete lett s amikor 1895-ben megépíttette mostani palotáját, a *Pallas* volt a főváros legmodernebb nyomdavállalata.

Az új igazgatóság mingyárt kezdettől fogva (1888—1904) nagy ambícióval fogott hozzá a grafikai műipar és ízlés fejlesztéséhez és kiadta az első magyar nyomdászati szaklapot, a *Magyar Nyomdászati*-t, melyet *Pusztai* Ferenc szerkesztett. Oriási érdeme a kultúra és tudomány szolgálatában, hogy nagy anyagi áldozattal és kockázattal vállalkozott az első magyar teljes lexikon a

Pallas Nagy Lexikona

kiadására, melyet a legkiválóbb magyar írók és tudósok közreműködésével dr. *Bokor* József egyetemi tanár szerkesztett. Ennek az értékes vállalkozásnak sikerén felbátorodva, kiadta a »*Jogi*«, majd a »*Közgazdasági Lexikont*« s egyidejűleg jeles fordításokban a legkiválóbb nemzetgazdasági írók (*Smith* Ádám, *Ricardo*, *Gide*, *Owen*, *Malthus*, *Jevons* stb.) könyveit is.

Itt nyomták az első szedőgépen szedett könyvet (*May* Károly: *ACsendes óceánon*), rotációsain számos napilap készült s ma is a *Pallas* nyomja a *Nemzeti Újság*, az *Új Nemzedék*, az *Új lap* és a *Friss Újság* napilapokat. Saját kiadásában jelenik meg a magasszínvonalú és művésziesen kiállított *Képes Krónika* című illusztrált hetilap, továbbá az egyetlen, hetenként megjelenő, színesen nyomott képes gyermeklap, a *Tündérvásár*.

Újabbban a modern külföldi (legkivált angol, francia és amerikai) irodalom világhírű regényeinek gyűjteményes fordításait adja ki, de e mellett a magyar irodalom kiváló képviselőinek írásait is, régi jó hírnevéhez méltóan, díszes, modern technikai kiállításban bocsátja közre. Különös ambícióval foglalkozik a gyermek- és ifjúsági irodalommal, melyet magas nívóra emelt olvasó és szép kiadványaival.

A *Pallas* nyomda ma is Magyarország egyik legjobban felszerelt, modern műintézete, mely a legújabb rendszerű és legnagyobb teljesítőképességű szedőgépekkel dolgozik, de nagyszámú személyzetet foglalkoztat a művészies (akcidenc stb.) kéziszedéssel is. Számos rotációsgepe és gyorsajtója mellett van saját kemigrafiai és mélynyomó műintézete, litográfiaja és offset-üzeme, nagyszabású könyvkötészete, betű- és tömöntődéje.

A PANTHEONRÓL kiadványai beszélnek.

A Regény Mesterei
Magyar Írások
Színe-Java
Wells reprezentatív regény-
sorozata
Remekírók Pantheonja
A Pantheon Ismerettára
Művészeti Pantheon
Zenei Pantheon
Gyakorlati Gazdalexikon
Tagore Művei

Apponyi Albert: Emlékirataim
Amundsen: Az Északi Sark
meghódítása
Kozma Andor: Faust fordítása
*Kozma Andor három nemzeti
éposza*:
— Honfoglalás
— Turán
— Petőfi
G. Dávid Margit: A divat
története
Goethe-Benedek: Csalavári

A Fővárosi Könyvkiadó r. t. kiadványaiból:

Knut Hamsun regényei,
10 kötet
Lesueur: Kálvária sorozata,
4 kötet

Borroughs: Tarzan regényei,
5 kötet
Borroughs: Mars regényei,
4 kötet

Hanstein regényei, 2 kötet

És számtalan egyéb kiadvány
a szépirodalom, művészet, tudomány,
sport, stb. köréből.

Kiváncra részletes jegyzéket küld a

PANTHEON IRODALMI INTÉZET R. T.
BUDAPEST, V. VILMOS CSÁSZÁR ÚT 28.

TELEFÓN: 134—99.

Pátria

Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság
Budapest, IX. Üllői út 25. (Köztelek.)

Alakult 1894 január 1. Telefonszámok: J. 399—31., J. 399—32.

Sürgőnycím: »Pátria Nyomda Budapest, Köztelek«.

Igazgatósági tagok: Jeszenszky Pál elnök, Elek Emil vezérigazgató alelnök, dr. Horánszky Dezső alelnök, Balogh Elemér, Buday Barna, dr. Hutya Ferenc, Ipolyi-Keller Gyula, dr. Koós Zoltán, Láng József, Maurer Vilmos, Meskó Pál, dr. Miklauzics Adolf, dr. Rubinek István, Szelezsky Iván, Szilassy Zoltán, dr. Ilsvay Lajos.

Ügyvezetőség: Vezérigazgató: Elek Emil, ügyvezetőigazgató: Szelezsky Iván. Igazgatók: Neuhold József, Dapsy Károly.

A könyvkereskedői osztály vezetője: Szainmüller Károly cégvezető.

Alaptőke 225.000 pengő, mely 4500 darab 50 pengő névértékű részvényre oszlik.

E vállalat az Országos Magyar Gazdasági Egyesület kebeléből alakult néhai Baross Károlynak, az OMGE volt titkárnak buzdítására s annak megteremtésében az OMGE tagjai, valamint az újabb tőkeemelések alkalmával a különböző gazdasági társadalmi intézmények tevékenyen részt vettek. A nyomdai vállalat összpontosítja mindazon szellemi termékek kiadását, melyek a gazdaközönség érdekeit szolgálják. A Pátria tehát nemcsak nyomdai munkák, illetve különböző szaklapok előállításával foglalkozik, hanem az Országos Magyar Gazdasági Egyesület könyvkiadóvállalatának és az annak keretében megjelenő Köztelek Gazdasági Könyvtár című füzetes vállalatnak is kiadója, valamint az OMGE tulajdonát képező és hetenként kétszer megjelenő Köztelek című köz- és mezőgazdasági lapnak kezelője. Kiadja továbbá mindazokat a gazdasági, számviteli és kezelési nyomtatványokat, melyek ma minden gazdaságban nélkülözhetetlenek. Gazdasági szakkönyvkereskedése lehetővé teszi, hogy a magyar gazdaközönség irodalmi szükségletét egy helyről szerezhesse be.

Könyvkiadóvállalata kiadásában újabban a következő szakkönyvek jelentek meg: Héjas Endre: Sikeres méhészkedés (20.—), Bernát István: Tanulmányok (12.—), Mattyasovszky Miklós: A földművelés közgazdaságtana (18.—), Czapáry B.: Virágtenyésztés (8.—), Thaisz L.: Magyar talaj gyepesítése (3.—), báró Jeszenszky Ödön: Jövedelemfokozás a mezőgazdasági üzemből (3.—), Reichenbach B.: Dámia mezőgazdasága (2.—), dr. Wellmann O.: Szarvasmarhák bírálata és törzskönyvelése (4.—), Reichenbach B.: A munka eredményének fokozása a mezőgazdaságban (2'80), dr. Hérics-Tóth J.: Gyümölcsök és főzelékek konzerválásának kézikönyve (10.—), Angyal Dezső kertészeti munkái I—IV. (60.—), Gubányi K.: Itthon és a nagy világban (4.—). stb.

Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek)

nemzeti könyvkereskedése

Budapest, IV. Kossuth Lajos ucca 5.

Budapest egyik legrégibb könyvesboltja, amelyet *Emich* Gusztáv alapított 1841-ben. A márciusi idők előjele volt, hogy az új könyvesbolt a »Nemzeti Könyvkereskedés« nevet vette föl, de igaz fellendülése csak a szabadságharc után, a szomorú Bach-korszakban kezdődött, amikor 1856-ban *Pfeifer* Ferdinánd, egy pesti patricius pökmester kiválóan művelt, évekig külföldön tanult fia, vette át az *Emich*-féle könyvesboltot. Az európai látókörrrel hazaérkezett fiatal *Pfeifer*, mint életrajzírója, *Tetty* írja az *Annales*-ben, az egész országban elágazó összeköttetéseinél fogva a magyar irodalom középpontjává tette a Nemzeti Könyvkereskedést. Rövid idő múlva úgyszólván az egész ország értelmisége a *Pfeifer*-féle könyvesboltban sereglett össze. *Pfeifer* Ferdinánd kezdettől fogva egészen 1879-ben bekövetkezett haláláig, a legelső egyike volt a piacon. Halála után a céget *Pfeifer* István vezette 1909-ig az elhunyt szellemében.

A nagymúltú, patinás könyvesbolt, amely hosszú évtizedekig a Szervita téren, majd a Hatvani uccában, s az ebből később lett Kossuth Lajos uccában virágzott, illetve virágzik, 1927-ben a 7. számú házból átköltözött az 5. szám alá, a *Nemzeti Casino* palotájába, amelynek földszintjén most európai színvonalon álló, előkelő ízléssel berendezett, kitűnő felszereltségű helyiségei vannak. Az újdonságok gazdag tömege mellett hatalmas, a szépuccai részt is elfoglaló raktár biztosítja, hogy a

Nemzeti Könyvkereskedés lépést tartva a korrallal, ma is el tudja látni szellemi táplálékkal az olvasóközönség legszélesebb rétegeit. A teljesen modern, művészi ízlésű berendezés finom enteriőrjében egy kopott bársonyszék vonja magára a figyelmet: a magyar irodalom igazi régi nagyjai ültek valaha ezen a széken, amelyet kegyelettel őriz a *Pfeifer*-féle könyvesbolt mai vezetője, *Zeidler Imre*, aki a Nemzeti Könyvkereskedés egykori tulajdonosának szellemében fejleszti tovább az előkelő belvárosi üzletet.

A Nemzeti Könyvkereskedésben kaszinóztak valamikor *Petőfi*, *Jókai*, *Deák*, *Kemény* Zsigmond, *Szilágyi* Sándor, *Gyulai* Pál, és *Pfeifer* Ferdinánd nem egy nagy írónk előtt nyitotta meg mint kiadó a széles nyilvánosság útját. A cég régi kiadványai között szerepelnek *Gyulai* Pál, a három *Beöthy*, *Jókai*, *Kemény* Zsigmond, *Matlakovics* Sándor, *Petőfi*, *Szigligeti*, *Thaly*, *Tóth* Kálmán, *Vass* Gereben művei. Komoly, értékes kiadói tevékenységet folytat most is a cég.

A Nemzeti Casino közelsége mindig megérzett a *Pfeifer*-féle könyvesboltban: a történelmi osztály tagjai alapítása óta ebben a könyvkereskedésben vásárolták és vásárolják könyveiket. A cég vevőkre természetesen az olvasás demokratizálódásával tetemesen kiszélesült azóta: ma a legmagasabb köröktől a társadalom minden osztályáig terjed. A belvárosi uccán sétáló elegáns úriasszonyok éppoly szívesen betérnek a *Pfeifer*-

boltba, mint ahogyan bejárnak a Casino előkelő látogatói, az egyetemi tanárok, a különböző intézetekben dolgozó tudósok, a Budapesten megforduló külföldiek, politikusok és az egész pesti lateiner társadalom. Mindenki megtalálja azt, amit keres, mert ma a Pfeifer-féle könyvkereskedés egyike a legjobban, leggazdagabban felszerelt könyvesboltoknak és a magyar irodalom legfrissebb termékei éppúgy megtalálhatók kötetektől roskadozó polcain, mint a francia, angol, német, olasz és spanyol irodalom termékei.

Különösen kedvelté, népszerűvé teszi az előkelő budapesti közönség körében a régi Pfeifer-féle könyvesboltot az a körülmény, hogy finom tónusú helyiségében nem is éri az ember, hogy kereskedésben van, ahol portéka várja,

amíg vevőre talál. A mai Nemzeti Könyvkereskedés teljesen megőrizte a nemes mult hagyományait. Olyan ez a könyvesbolt, mint valami finom irodalmi szalón és az a kaszinós, amelyet történeti nevek viselői folytattak a polcok között valaha, nem szűnt meg ma sem. Irodalmi tanácsokért, fölvilágosításokért, útbaigazításokért sűrűn járnak be ma is kicsinyek és nagyok és egyformán kedves, közvetlen előzékenységgel honorálja mindig azt a bizalmat, amellyel idefordulnak. Az európai értelemben vett könyvesboltnak mintaképe a Pfeifer-féle Nemzeti Könyvkereskedés, amely közel kilenc évtizedes fennállása után most ismét lelkes bizakodással tekint egykori alapítójának és nagynevű tulajdonosának eszménye, a magyar könyv reneszánsza felé.

Laufer Tivadar

könyvkereskedés és antikvárium

Budapest, IV. Váci ucca 11.

Telefon: T. 115—56.

A céget a két Laufer-testvér, Vilmos és Tivadar, alapította 1835-ben. Vilmos később kivált az üzletből és külön nagy kiadóvállalatot alapított, míg Tivadar új társat vett maga mellé s cége hosszabb időn át mint Laufer és Stolp könyvkereskedése és kölcsönkönyvtára működött a Váci ucca 19. számú ház udvari helyiségében, ahol a népszerű kölcsönkönyvtár még ma is virágzik Laufer Tivadar kölcsönkönyvtára címmel, mert Stolp időközben kivált a cégből. Laufer és Stolp érdekes alakját Porzó (Agai Adolf) annak idején Futó és Botlik néven örököltette meg a Borsszem Jankó-ban.

1922 óta a Laufer-féle könyvkereskedés külön uccai üzletben rendezkedett be a Váci ucca 11. szám alatt, ahol a felső nyílt üzlethez tágas, érdekes szuterénhelyiség csatlakozik, amely a maga modern felszerelésével igazi látványosság. A cégnek dús raktára van tudományos antikvár anyagból és válogatott szép modern könyvekből egyaránt. A cég mai tulajdonosa nagy agilitással gyarapítja hatalmas raktárkészletét s külföldi üzleti útjairól minduntalan szebbnél szebb könyvkínésekkel tér haza, amelyek állandóan érdekessé teszik élénk forgalmú üzletének kirakatát.

Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. az 1834-ben alapított Ben-
czur József-féle eperjesi könyvke-
reskedésből iudult ki.

A budapesti könyv-
kereskedés 1869-ben
alakult. Itt a rend-
szeres könyvkereske-
désen, szorimenten
kívül tudományos an-
tikváriumot is meg-

bonosított, amely akkor még jófor-
mán ismeretleu fogalom volt nálunk.
A kiadói üzlet nagyobb lendületet
csak a *Regényvilág* című folyóirat
megalapításával nyert. Ezután adta
ki a cég Jókai Mór és Mikszáth Kál-
mán munkáit, majd megindította a
»*Világhírű utazások könyvtára*«
című vállalatot. Kiadta az első
nagyszabású magyar képzőművé-
szeti munkát, a »*Magyar művészet*«
című díszművet Szana Tamás szer-
kesztésében, Marczali Henrik: »*A
legújabb kor története*« című nagy
művét, megállapodásra lépett a
Magyar Tudományos Akadémiával,
hogy annak könyvkiadó vállalatát
egyes kötetekben hozzáférhetővé

tegye a művelt közönségnek. Meg-
kísérelte a cég Jókai olcsó kiadás-
ban való terjesztését, megindította
a »*Magyar Ifjúság*« című folyó-
iratot és ennek kapcsán számos
jeles ifjúsági iratot bocsátott közre,
végül »*Jó Könyvek*« című szépiro-
dalmi vállalatával kísérletet tett
arra, hogy megnyerje az igazi iro-
dalomnak az eddig csak ponyva-
regényeket olvasó falusi népet.

1885-ben a cégre ruházták át a
Rudolf trónörökös védnöksége alatt
megindult »*Az osztrák-magyar
monarchia írásban és képben*« című
nagy népszerű műnek terjesztését,
ennek sikere érdekében országos
nagy kolportázs-intézményt létesít-
tett. További kezdeményezése volt
a *részletűzlet bevezetése*. Ez újszerű
terjesztési eszköz segítségével sok
értékes termék sikerét bitosította.
(*Pallas Nagy Lexikona, a Magyar
Nemzet Millenniumi Története, a
Műveltség Könyvtára, Nagy Képes
Világtörténet, Teljes Magyar Tör-
vénytár, Magyar Remekírók,
Bréhm: Állatok világa, stb.*)

1894-ben kiadta Jókai Mór összes műveinek nemzeti díszkiadását száz kötetben

1895-ben a cég részvénytársasággá
alakult át. 1896-ban, miután már
előzőleg megvette az *Aigner Lajos-
féle kiadványok* nagyobb részét,

beolvasztotta a *Lauffer Vilmos-féle
könyvkiadóvállalatot*, 1904-ben a
pozsonyi *Stampfel Károly könyv-
kiadóvállalatát* és azt áttelepítette

Budapestre és visszaváltotta az eredetileg általa megalapított *Dobrovsky és Franke-féle kiadó* kiadványait.

1889-ben kiadta *Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkáit*, 1900-ban 24 kötetben *Eötvös* műveit, 1901-ben báró *Eötvös József* összes munkáinak első teljes kritikai kiadását *Voinovich Géza* szerkesztésében, 1902-ben 20 kötetben *Rákosi Viktor* munkáit, 1905-ben 20 kötetben *Abonyi Lajos* munkáit, *Endrődy Sándor* szerkesztésében, 1906-ban 16 kötetben *Ambrus Zoltán* műveit, 1926-tól *Erdős Renée* összegyűjtött munkáit, a külföldi írók közül *Zola: Rougon-Macquart* ciklusának teljes sorozatát, *Dosztojevszkij* műveinek, majd 1928-tól *Tolsztoj* regényeinek és elbeszélésének teljes magyar kiadását.

1910-ben bocsátotta közre 51 kötetben jubilaris Mikszáth kiadását Rubinyi Mózes szerkesztésében

A *Pallas Nagy Lexikona* végleges elfogytával kiadta a

Révai Nagy Lexikonát 20 kötetben,

jóformán az egész magyar tudományos világ, mintegy 500 munkatárs közreműködésével. Az intézet ezenkívül többrendbeli népszerűsítő gyűjteményt indított meg, a *Mes-*

1904-ben kezdte meg a

Klasszikus Regénytár

című vállalatot, amely magában egyesítette a külföldi irodalmak legjesebb regényeit, 1911-ben indította meg a külföldi legkiválóbb tudományos műveket tartalmazó

Világkönyvtár

című sorozatot.

A vállalat esetről-esetre más kiadókkal is társult egyes nagyobb feladatok megoldására, a *Franklin Társulattal* (*Corpus Juris Hungarici*, *Nagy Képes Világtörténet*, *Jókai műveinek centenáriumi kiadása*), az *Élet* kiadóvállalattal (*Az Élet könyvei*). Egyik nagyfontosságú kiadványa volt az intézetnek a *Magyar Kereskedők Könyve* című négykötetes nagy enciklopédikus munka (1906–1911).

terművek, Politika és Társadalom, Új Könyvek című sorozatait. Megemlítendő még az *Universitás* kiadványai, amelyek orvostudományi tankönyveket ölelnek fel.

Rozsnyai Károly

könyv- és zenemű-kereskedés, Gramofon osztály
Budapest, IV. Múzeum körút 15.

A céget néhai *Rozsnyai Károly* alapította 1889-ben. A cég alapítója eredetileg orvos-növendék volt, de a könyvek iránt való szeretete és rajongása a könyvszakmába vitte.

Az első években a cég kizárólag használt könyvek vételével és eladásával foglalkozott s mint antikvárius rövidesen oly tekintélyt vívott ki magának, hogy *Rozsnyai Károlyt* az antikváriusok egyesülete elnökévé választotta.

A cég ezen első időszakában már foglalkozott litografált technikai jegyzetek kiadásával, melyekből körülbelül huszonöt-féle jelent meg az akkori neves egyetemi tanároktól. Ugyanakkor jelent meg az úgynevezett *Rozsnyai Györgs nyelvemlékterek*, amelyek hamarosan annyira népszerűekké váltak, hogy rajtuk keresztül a cég neve köztudatba ment át és országszerte közismertté lett.

Később az új könyvek eladását is beillesztette a cég tevékenysége körébe, valamint zeneműveket is. A kottákkal való foglalkozás a cég munkálkodását mindinkább e felé a szakma felé irányította és csakhamar megjelennek a cég első népszerű *kottakiadványai*.

Rozsnyai Károly azonban nem elégedett meg az akkori divatos könnyű fajsúlyú kottakiadványokkal, hanem felszólította az akkori legkiválóbb zeneakadémiai tanárokat, hogy a használatos külföldi tanul-

mányanyagot fordítsák le magyar nyelvre és lássák el oly instruktív magyarázatokkal is, amelyek a vidéken tanuló, de később a zeneakadémián vizsgázó növendékek számára nélkülözhetetlenné teszik majd a magyar kottákat.

E kottakiadványok megjelenése valósággal forradalmat támasztott az egész zeneműszakmában. Eleinte a szakmabeliek erős ellenállást fejtettek ki egy nem zeneműegyesületi tag működése ellen.

A Rozsnyai-cég kottakiadványai azonban pár hét alatt oly népszerűekké lettek, hogy csakhamar maguk a tiltakozó kollégák voltak azok, akik felszólították a céget a zeneműegyesületbe való belépésre, hogy így módjuk legyen nekik is a nélkülözhetetlenné vált kiadványokat beszerezni és árúsítani.

E kiadványok rendszeres kiépítésével a cég idővel nemcsak itthon, hanem külföldön is általános tekintélyt szerzett magának. A komoly zenei munkára való felhívás eredménye ugyanis egész sor jelentős és maradandó alkotás lett. *Bloch* József, *Bartók* Béla, *Chován* Kálmán, *Siklós* Albert, *Szendy* Árpád munkái, amelyek a cég felhívásának köszönhetik megszületésüket, ma már az egész világon méltó helyet foglalnak el a külföldi kiadók elsőrangú kiadványai mellett.

Bartók Bélának a kompozíciói abban az időben jelentek meg a cégnél, mikor még forradalmat jelentettek a zenében és *Rozsnyai Károly* dicsőségére válik, hogy Bartók Béla örökbecsű munkáinak már a kezdet kezdetén úttörő terjesztőjévé szegődött. Fanatikus lelkesedéssel és önzetlenséggel fejlesztette ki *Rozsnyai Károly* következetesen zeneirodalmi kiadványait, sokszor még az üzleti szempont elhanyagolásával is, csak hogy egy-egy zenei ágnak csekély számú érdeklődője is megtalálja *a maga magyar könyvét* és ne legyen rántalva a drága külföldi forrásmunkákra.

1918 elején Rozsnyai Károly fia, Béla és Róbert, akik külföldi tanulmányaik befejezése óta már éveken át aktív részt vettek az üzlet vezetésében, a cég bejegyzett tagjaivá lettek.

1923-ban a cég alapítója és szenior főnöke, meghalt. A céget azóta két fia vezeti.

A trianoni határok lehetlenné tették, hogy a zeneműkiadványok fejlesztése oly arányban történjék, mint aho-

gyan Nagy-Magyarország határai közt szükséges lett volna. Ezért a cég más üzletágakat is bekapcsolt működési körébe. Nagyarányú *részletosztályt* létesített mely lehetővé tette, hogy a nehéz gazdasági viszonyokkal küzdők is hozzájuthassanak könyv- és zenemű-szükségletük kielégítéséhez.

Modern gramofon-üzletet is szervezett régi üzlete keretein belül.

A cég részlet-osztályába kapcsolódik a vászonra festett művészi képek reprodukciójának, valamint a neves magyar mesterek eredeti rézkarcainak *a terjesztése* is, úgy hogy vidéken a cég neve, mint *képkereskedő* is, általánosan ismertté vált.

Ma a cég *saját székházában* működik a *Múzeum körúton*, kép-osztálya részére pedig *magyaruccai házában* épített modern műhelyeket és kiállítási termeket.

A cég fix alkalmazottainak száma több mint negyven s ezeken kívül még hatalmas ügynöki gárdája is van a cégnek.

Singer és Wolfner irodalmi intézet rt.

1885 február végén három fiatal ember, *Singer Sándor*, *Wolfner József* és id. *Wolfner József*, akik közül kettő egyetemet végzett, a harmadik pedig tanult könyvkereskedő volt, a mostani VI. Andrássy út 10. szám alatt könyvesboltot nyitott. Csakhamar áttértek könyvek kiadására is.

Már 1896-ban megindították az *Egyetemes Regénytár* (»Piros könyvek«), amely a magyar és külföldi regényirodalom színe-javát hozta és olvasóinak fogva (egészvászonnakötésben 50 krajcár volt) gyorsan óriási népszerűségnek örvendett. Az Egyetemes Regénytár sorozatban jelentek meg évenként a híres *Mikszáth-Almanachok*.

A cég különösen agilitásával és ízlésével nagy tért hódított. 1895-től 1910-ig, vagyis a cég életének első 15 évében alig volt magyar író, aki ne törekedett volna szép irodalmi műveit a *Singer és Wolfner* cég útján a nyilvánosság elé vinni, s több százra megy azoknak az íróknak a száma, akiknek első művét a cég adta ki, amelynek az első perctől kezdve a mai napig mindig az lebegett a szeme előtt, hogy minden kiadványa *magyar nemzeti* szellemű legyen. Ezt a szempontot folyóirataival is szolgálta.

Igy 1889-ben felhozta *Pósa Lajos* Szegedről és vele megalapította az első, igazi magyar gyermeklapot, az *Az Én Újságom*-at, *Pósa Lajos* és *Benedek Elek* szerkesztésében. A hamar népszerűvé lett gyermeklap minden sorát magyar írók írták és — ami akkor újdonság számba ment — minden sorát honorálták. A lap révén

egész gárdáját nevelte a cég a gyermekirodalom művelőinek.

1894-ben alapította meg a cég a *Magyar Lányok*-at *Tutsek Anna* szerkesztésével és ezzel egyidejűleg az *Új Idők*-et *Herczeg Ferenc* szerkesztésével. Az *Új Idők* mai napig is a magyar úri családok legkedveltebb lapja s igen nagy elterjedésnek örvend. Nincs magyar író, aki ebbe a lapba ne írt volna. Benne jelentek meg *Herczeg Ferenc* összes regényei és elbeszélései, *Gárdonyi Géza*, *Bródy Sándor*, *Szomaházy István*, *Heltai Jenő*, *Bárony István*, stb. legtöbb regénye.

1902-ben alapította meg a cég a *Művészet* című lapot *Lyka Károly* szerkesztésével és a *Magyar Figyelő* című lapot *gróf Tisza István* és *Herczeg Ferenc* szerkesztésével. Ez utóbbi két lap a kommun alatt szűnt meg.

A cég a következő íróknak összes munkáit adta ki: *Herczeg Ferenc*, *Gárdonyi Géza*, *Bródy Sándor*, *Szomaházy István*, *Farkas Pál*, *Lőrinczy György*, *Biró Lajos*, *Krúdy Gyula*, *Malonyai Dezső*, *Beniczky-né*, stb., továbbá megindította a *Milliók Könyve* című regényvállalatot, amely nagyon olcsó áránál fogva óriási népszerűségre tett szert.

Az utolsó tíz évben is több magyar író karolt fel a cég, akiknek minden művét kiadta, ilyenek *Csathó Kálmán*, *Surányi Miklós* és legújabbán *P. Gulácsy Irén*.

A cég 1924 óta részvénytársaság alakjában folytatja működését. A három alapító közül csak *Wolfner József* van életben, aki a részvénytársaság elnöke és vezérigazgatója.

Tevan

Nyomda és Könyvkiadóvállalat
Békéscsabán

Tevan Adolf a Békéscsabáról Kolozsvárra távozó *Lepage La-jostól* vette át 1903-ban könyv-üzletét, amelynek hátsó sötét zugában egy lábbal hajtós kis nyomógép állott, néhány betűfiók társaságában. Ez a kis primitív nyomógép és sovány betűkészlet látta el az akkori kisváros nyomtatványszükségletét, mely éppen hogy megfelelt holmi esküvői és bál meghívó, levélpapír, boríték és más igénytelen apró nyomtatvány előállításához. Ez a régi kis nyomógép ma kegyeletes emlék abban az európai nivójú, nagyarányú grafikai műintézetben, melyre *Tevan Adolf*, majd 1909-től kezdve fia, *Tevan Andor* fejlesztette az egykori kis törpe vidéki nyomdát.

Tevan Andor 1912-ben megalapította a

Tevan-könyvtár

című gyűjteményes vállalatot s e vállalkozásával a kultúra terén igen jelentős érdemeket szerzett. Az akkori írógárda legjelesebbjei: *Karinthy*, *Kosztolányi*, *Ady*, *Juhász*, *Krúdy*, stb. állottak nevükkel a könyvsorozat élére, mely csakhamar erős gyökerekkel helyezkedett az irodalmi életbe. Sok kitűnő magyar és külföldi író művét közölte s nem egy fiatal tehetségnek nyitott utat az érvényesülésre.

A *Tevan-cég* legfőbb érdeme, hogy a kisvárosok helyi jelentőségű, igénytelen kiadványai helyett nekibátorodott a fő-

városnak s ezen keresztül az egész országot meghódította magának. A *Tevan-cégnek* vidéki cég létére sikerült elérnie azt a nagy és súlyos eredményt, hogy a *Tevan* név a könyvekben márkát jelent, amely garancia az igazi, megalkuvás nélküli, tiszta művészetért.

A *Tevan-cég* volt az első kiadó, mely a szép magyar bibliofil könyveket megteremtette. Az

»Amatőr Tevan-kiadás«

című sorozat a magyar irodalom klasszikus remekeit hozza tökéletes, művészi kiállításban, nagy gondnal és lelkiismeretességgel szedve, az elképzelhető legnemesebb kivitelben, gyönyörű illusztrációkkal díszítve. Ez amatőr-kiadványok nagy felkészültségről, művészi ízlésről és igazi kultúráról tesznek tanúbizonyságot. Mi sem bizonyítja e könyvek értékét jobban, mint az, hogy a kiadónál már nem kapható egy-némely *Amatőr Tevan-könyvnek* a könyvárusi forgalomban már szinte megfizethetetlen ára van.

A *Tevan* kiadóvállalat írógárdája a legelsőrangú magyar és külföldi írókból rekrutálódott. Megjelentek *Tevannál*, többek között *Ady*, *Karinthy*, *Kosztolányi*, *Krúdy*, *Szép Ernő*, *Anatole France*, *Hauptmann*, *Thomas Mann*, *Andrejev*, *Leonid*, *Schnitzler*, *Wedekind* stb. művei.

Szent István Társulat

(Budapest, VIII. Szentkirályi ucca 28—30.)

Magyarország legrégebbi kultúrintézménye — számításon kívül hagyva a *Magyar Tudományos Akadémiát*, már csak azért is, mert ennek hivatása nem kimondottan könyvkiadás és könyvterjesztés — a *Szent István Társulat*.

A Szent István Társulat nagykonceptiójú gondolata *Fogarasy Mihály* nagyváradi kanonok agyában, a maga bevétele szerint (Religio, 1844 dec. 1.) 1842 karácsony éjszakáján fogant meg, de az akkori politikai viszonyok és egyéb előre nem látott nehézségek miatt ez a gondolat csak Fogarasy Mihály Pestre való költözésével, 1847-ben jutott a sikerrel biztató evolúció útjára. Ebben az évben állandó tanácskozással folytatólag megalkotandó *Jó és olcsó könyvkiadó társulatról*, de — bár az alakuló ülést 1847 június 4-én megtartották — nyilvános működését nem kezdhette meg, mert a fennálló cenzúra szabályai szerint a jóvá nem hagyott egyesületek alapszabályait nem volt szabad kinyomatni. Végre az 1848. évi nagy események után, az április 11-iki törvények szentesítése meghozta a

sajtószabadságot s ezzel együtt a *Jó és olcsó könyvkiadó társulat* működési lehetőségét is. Azonban alig indult el hivatása útján, 1849-ben a háború miatt az ügykezelést már félbe kellett szakítani s az első év gyümölcse, a szinte hihetetlenül hangzó 4846 forint vagyon többlet elértéktelenedett, illetve a magyar Kossuth-bankó megsemmisítésével elveszett. A nagynevű alapító azonban nem jött zavarba s a következő, 1850-es év júniusában tartott választmányi ülésen már arról tesz jelentést, hogy a külsőségeket nem is számítva, legalább 5000 forinttal rendelkezik. A pénzügyi nehézségek megszűntével bár csendes, de munkában és irodalmi eseményekben annál gazdagabb esztendő következnek. Erről a korszakról *Ipolyi Arnold*, a Társulatnak hét éven keresztül kiváló országos nevű alelnöke, az 1872-iki közgyűlésen a következőket mondotta:

»Lapja — tudniillik a Társulat lapja — egy napon az egyetlen magyar lap volt. Gyűlésein, mint a nemzeti és irodalmi közélet majdnem egyedüli mani-

fesztárciói helyén, találkoztak szellemi bajnokaink. Míg azok egy időben korszakias, epochális eseményekké lettek nemzeti irodalmi életünkben, melyeken éppen úgy elsőrendű államférfiaink, valamint íróink, egy *Deák, Lonovics, Eötvös, Toldy*, stb. megjelentek. Társulatunk munkálkodásában pedig az ország első tudósai és publicistái nagyobbára már résztvettek, kik könyveket írtak és értekezéseket dolgoztak publikációi számára.

Mai nevét a Társulat 1852-ben kapta, mert az augusztus 2-án tartott közgyűlés alapszabályváltozás keretében a Jó és olcsó könyvkiadótársulat nevét *Szent István Társulatra* változtatta.

A Szent István Társulat alapítója, *Fogarasy Mihály*, a rákövetkező második évben megvált a Társulattól, mert hivatása visszaszólította Nagyváradra, de az alelnökségben utódai éppen olyan szívvel-lélekkel, éppen olyan nagy felkészültséggel és ideális szeretettel szolgálták a Társulat érdekeit, mint nagy elődjük. Általában úgy a világi elnökök, mint a programot adó egyházi alelnökök és a programot kiépítő igazgatók anynyit dolgoztak és olyan értékes munkát végeztek, hogy nekünk a Társulat történetével

valósággal összeforrott s mind-egyikük egy-egy nagyobb eseményt, korszakalkotó programot, nagyszerű organizációt vezet be a Társulat működésébe.

Az elnökök sorában gróf *Károlyi István*, gróf *Cziráky János*, gróf *Mailáth György* országbíró, gróf *Apponyi Albert*, gróf *Károlyi Sándor*, gróf *Zichy Nándor*, gróf *Esterházy Miklós Mór*ic, gróf *Mailáth György*, gróf *Zichy Aladár*, az alelnökök és igazgatók sorában: *Danielik János*, *Somogyi Károly*, *Pollák János*, *Ipolyi Arnold*, *Tárkányi Béla*, *Steiner Fülöp*, *Kisfaludy A. Béla*, *Giesswein Sándor*, *Mihályfi Ákos*, *Túri Béla*, *Erdösi Károly* eredményes és együttes munkája emelte a Társulatot a nemzeti kultúrának abba a fontos, jól betöltött állásába, amelyben ma, erejének és virágzásának legteljében áll.

Hogy mit jelent ez a munka a keresztény magyar kultúra számára, azt csak akkor fogjuk megérteni, ha legalább nagyjából és csak a legjelentősebb mozzanatokat említjük fel a Szent István Társulat könyvkiadói tevékenységéből.

Ha gyjuk számításán kívül a kezdet legkezdetéig visszanyúló rendes tagsági intézményt,

amelynek keretén belül olyan sok és értékes olvasni valóhoz jutott a művelt középosztály s ne legyünk tekintettel sem arra az akciójára, amellyel a népművelés eszméjét szolgálta első éveiben a magyar, német és tót, sőt ruszin nyelven kiadott katolikus néplapokkal, később pedig egészen a szerencsétlen háborút követő *vörös forradalomig* a pártolótágilletményekkel, sem pedig tankönyvkiadói tevékenységére, amely téren már az alakulás második esztendejében kezdte meg működését s 1868 óta a *katolikus elemi iskolák kizárólagos jogú kiadója lett*, — ehelyett inkább tartsunk szemlét azok fölött a nagy programok fölött, amelyek valósággal korszakalkotó jelentőséggel bírnak a keresztény magyar kultúra szolgálatában.

A vallásirodalom

terén fennállása óta igen sok kiadványa jelent meg, amelyek között monumentálisabb munka számba mennek a teljes *Szentírás* immáron negyedik kiadása, a *Szettek Élete* nagy kiadása négy foliókötetben, a *Vogel-féle Szettek élete* kisebb négy kötetes kiadása és sok más értékes kötet a hazai és külföldi írók legjavának tollából.

Száznegyvenféle imakönyve

összesen háromszázötven kiadást ért, de más vallásirodalmi kiadványa is jelent meg több kiadásban.

A tudományos irodalom

terén a Társulat adta ki az első *nagyobbszabású magyar Encyclopediát*, az első *nagyobbszabású Világtörténelmet* (*Cantu Caesar*), de a nagyobb gondolatköröket átfogó sorozatos kiadványok terén is első helyen járt a *Házi Könyvtárral* (55 kötet), a *Hítvédő füzetekkel* (26 szám) és a jelenleg is megjelenő *Szent István Könyvek és Szentek Ország*a sorozatokkal, a sorozatokon kívül pedig igen sok alapos és nagyterjedelmű egyes művek is szerepelnek, mint az újabbak között dr. *Mihályfi Akos* egyetemi előadásai a lekipásztorkodástan köréből, dr. *Schütz Antal* latin és magyar nyelvű dogmatikája, dr. *Balanyi György* Assisi szent Ference stb.

A szépirodalom

művelése is az első évekre nyúlik vissza s ebben a csoportban a sort *Manzoni: A jegyesek* című regényének a fordítása nyitja meg. Röviddel utána (1852-ben) megindítja a *Családi Lapok* című szépirodalmi folyóiratot, amely hat éven

keresztül jelent meg. A későbbi években már csak ritkábban jelenik meg szépirodalmi kiadványa s intenzívebb művelése csak a *Családi Regénytár* megindításával, 1912-ben veszi kezdetét. A sorozatban, amely a proletárdiktatúra idejével megszűnik, kereken 100 szám jelent meg. Azóta bár mindig nagyobb számú könyvvel szerepel a piacon, már nem sorozatban, hanem inkább a külső forma és kiállítás tekintetében egységesíti a szépirodalmi kiadványokat.

Az ifjúsági irodalomra

mindig nagy súlyt vetett a Társulat, de — bár már 1853-ban jelent meg e téren kiadványa — intenzívebb művelés alá tulajdonképpen 1887-ben vette, az *Ifjúság Öröme* című sorozattal s azóta, különösen az 1900-as évektől kezdve mindig nagyobb tömeggel szerepel minden karácsonyi könyvpiacon.

Általában a Társulatnak nemcsak imakönyvei, hanem mindennemű más kiadványai is országszerte nagy népszerűségnek örvendenek, a katolikus elemi és polgári iskolákban egyedül az ő tankönyvei használhatók, a középiskolákban pedig szintén első helyen állanak tankönyvei, így könnyen érthető, hogy a *Szent István-Társulat* üzemi szerve, a

»Stephaneum nyomda és könyvkiadó, a Szent István-Társulat egyesített üzemei rt.«

cég egyike a legjobban megalapozott és legszilárdabban álló könyvkiadóknak, amely részvényeinek névértéke után ebben az évben (1927) például 15%-os, vagyis egy 10 pengős részvény után 1 pengő 50 fillér osztalékot fizet, de a közelmúlt években is átlag mindig tíz százaléknál nagyobb osztalékot tudott fizetni.

Világirodalom könyvkiadóvállalat Weiler és Társa cég Budapest, IV. Magyar ucca 40.

A cég 1919 januárjában alakult azzal a céllal, hogy szépirodalmi könyveket adjon ki. Ebben az időben az általános kereseti viszonyok és a közönség életszükséglete közötti viszony rendkívüli módon kedvezett a könyvkiadói vállalkozásnak. Ebben az időben mindenki megengedhette magának, hogy szellemi szükségletét jó könyvekkel elégíthesse ki. Bár az utódállamok területére úgyszólván lehetetlen volt kivinni a magyar betűt, a belföld oly fogyasztóképes volt, hogy a kiadó-vállalat egymásután kiadhatta különösen külföldi íróknak szebbnél-szebb műveit. Ebben az évben megjelent *D'Annunzio: Gyönyör* című kötete két kiadásban, *Schnitzler, Dosztojevszkij, Maeterlinck* egy-egy munkája, két *Pierre Louys* kötet, két *Peladan* kötet és öt egyéb szépirodalmi mű. Ez évben a vállalat 15 kötetet lépett a nyilvánosság elé, ma — sajnos — e kötetekből *egy sem kapható*.

A következő 1920-as évben a vállalat már jobban megtalálta azt az irányt, amelyben haladnia kell és működése még eredmé-

nyesebb volt. Ez évben jelent meg a cég kiadásában *Jerome K. Jerome* egy kötete, *Ewers: India és Én, Tagore: A kertész, Kipling: Kim, Gourmont: Tanulmányok, Tagore: Gitanjali, Schopenhauer: Az olvasásról, Pierre Loti: A három kasbahi nő, D'Annunzio: A Gyönyör* harmadik kiadása, *Kipling: Történetek, mesék, Schopenhauer: Forgácsok, Regnier: Éjféli nász, Balzac: A Nucingen-ház, Daudet: Tartarin az Alpokon, Zola: Madeleine Ferat, Baskircsev Mária Naplója, Dosztojevszkij: Az örök férj, Tagore: Mashi, Pierre Loti: Yves Testvérem*. A felsorolt kötetekből látható, hogy a vállalat ebben az esztendőben már tiszta irodalmat adott olvasóközönségének. A 19 kötet mind kivétel nélkül oly nívón állott, hogy az olvasóközönség világosan láthatta a magasabb célok felé való törekvést.

Ebben az évben a közönség vásárló képessége kezdett csökkenni, viszont kárpótlásul megnyílt Csehszlovákia. Csehszlovákiában akkor már két év óta nagy ritkaság lett a magyar könyv és az odaküldött mennyiségek kezdet-

ben nagyon hamar fölszívódtak. Talán éppen az ottani jó üzletmenet tévesztette meg a kereskedőket azzal, hogy nagy nyereségvágyukban a magyar könyveket oly lehetetlen magas áron árúsították, hogy ez majdnem a magyar könyv halálát jelentette Csehszlovákiában. Csak igen fáradságos munkával lehetett meggyőzni őket arról, hogy elégedjenek meg kevesebb polgári haszonnal, mert így nagyobb forgalmat fognak lebonyolítani. Itthon a közönség vásárló erejének csökkenése arra késztette a vállalatot, hogy az egészen könnyű literatúrára is figyelmet fordítson, de azért a lehetőség szerint tartsa meg azt a nívót, amelyen eddig haladt. 1921-ben jelent meg a cég kiadásában *Seignobos-Metin: Korunk története, Henry George: Társadalmi kérdések, Hobhouse: Liberalizmus, Kova'evszky Naplója, Pascal: Gondolatok, Baskircsev Mária Naplójának második kiadása*. Ezenkívül megjelent: *Mae-terlinck, Nietzsche, George Sand, Tolsztoj, D'Annunzio, Prévost, Björnson, Lavedan* egy-egy munkája. Az egészen könnyű literatúrából három *Heimburg*-kötet. Az Angliából kiindult Tagore-láz ez évben elérkezett hozzánk is. A Nobel-díjas hindu költőnek ez évben nem kevesebb mint *11 kötete jelent meg magyar nyelven* a cég kiadásában. Így az

1921. évben 28 megjelent új könyvvel zárta le a vállalat az eredményt. Ezek közül is alig van, amely kapható.

A következő (1922) évben 45 új kötetrel lépett a cég az olvasó közönség elé és pedig *Hauptmann, Merimée, Stendhal, Prévost, Keller, Goethe, Baudelaire, Wedekind, E. T. A. Hoffmann, Gautier* egy-egy munkájával, továbbá hat kis *Wilde*-kötettel, hat *Iffjúsági irattal*, a *Világirodalom Anekdotalincskének* két kötetével. Ez évben határozta el a kiadó-vállalat, hogy *Halász Gyula* szerkesztésében megindítja a

Hat Világrész

sorozatot, melynek első kötetéül *Amundsen: Az északnyugati átjáró fölfedezését* jelentette meg. Még ezévben megjelent *Shackleton: Az Antarktiszt szívében, Nansen: Az eszkimók között, Torday: Bolyongások Afrikában*.

Ekkor szólaltatott meg a vállalat magyar írókat is és pedig *Baktay Ervint, Szini Gyulát, Új helyi Nándort*. Az egészen könnyű literatúrából *Lehne* 27 kötetét adta ki a cég. E kötetekből több már a második kiadásban is teljesen kifogyott.

Az 1923-ik évben 49 kötetet adott ki a vállalat. Ekkor jelent meg *Freud* két kötete, *Friedrich Nietzsche* négy kötete, közöttük a

Zarathustra második kiadásban, Baktay: Mahabharátá-ja, továbbá Maeterlinck, Michaelis, Balzac, Musset, Ferenczi Sári, stb. kötetei, míg a *Hat világrészről Magalhaes, Bíró Lajos, Amundsen* új kötete és *Cook utazása* hagyta el a sajtót.

Az 1924. évben 36 kötetel gyarapodtak a cég kiadványai. Az egészen könnyű literatúra kötetekén kívül egypár detektívregényt is kiadott a vállalat, emellett azonban 11 kötet *Hat Világrész is megjelent* és ezzel a földrajzi irodalom terén a nyugati államok színvonalára emelkedett a cég évi termelése. E sorozatból hat év alatt a mai napig 23 kötet jelent meg. További kötetek kiadását is tervezi a cég, bár e sorozat, amely magyar nyelven szólaltatja meg Amundsent, Tordayt, Shackletont, Nordenskiöldöt és több más híres kutatót, sajnos, hazánkban még egyetlen népművelődési vagy iskolai könyvtárban sem kapott helyet. Ugyancsak 1924-ben jelent meg a cég kiadásában *Schopenhauer* legnépszerűbb munkája, a *Parerga és Paralipomena*, amelynek teljes magyar kiadása 4 kötet.

A következő évben, 1925-ben *Baskircsev Mária Naplóját* harmadik kiadásban adta ki a cég, majd több szépirodalmi kötet után, a divatos *Hugo Bettauer*

műveit jelentette meg. Az év végén adta ki *Günther* híres művét: *A szent meg rajongója-t*. Az átlagon felüli könyvsikere volt *Balassa: IV. Károly, magyar király-tragédia* című kötetének, amely pár hét alatt több ezer példányban fogyott el.

A következő évben (1926) a cég új kiadványai: *Eduard Fuchs: Az új kor erkölcstörténete* három kötetben, illusztrálva, *Lehne és Bettauer* műveiből új második kiadások, továbbá *Gabrielle Colette*, a legdivatosabb francia író, hét új kötete. Ez évet az előző évi 14 újdonsággal szemben 26 újdonsággal zárta le a cég.

1927-ben a könnyű literatúrából kiadta a cég *Elinor Glyn* magyar nyelven még meg nem jelent hét kötetét és megindította nagy gonddal összeválogatott népszerű *detektívsorozatát*, élén *Maurice Leblanc*-nal. Ugyancsak 1927-ben sorra kerültek *Bettauer* műveinek harmadik kiadásai. Ebben az évben a cégnek 40 új kötete jelent meg.

A cég fennállása óta összesen 272 kötetet adott ki. A *Világirodalom* könyvkiadóvállalat legszebb kiadványa az 1927-ben megjelent:

Barát—Éber—Takács: A művészet története

című hézagpótló nagy munka.

Aczél Testvérek

könyvkereskedés, könyv és zenemű antikvárium,
Budapest, IV. Múzeum körút 9. Telefon: József 402—84.

Az üzletet annak mai tulajdonosai, *Aczél Bertalan* és *Aczél József* alapították 1906 január 1-én egy akkor tönkrement könyvkereskedés átvételével. Erős akarat, még erősebb szorgalom és a szegénységi fogadalom, melyet minden könyvkereskedőnek le kellene tennie üzlet-alapításánál, vezették a cég tulajdonosait szép, de anyagilag hálátlan szakmájuk fejlesztésében. Az üzlet országos híré. Ezt a békében az ország összes diákjainak tankönyvekkel való becsületes ellátásával szerezték, a háború után pedig *szép és nagyon olcsó ifjúsági iratok kiadásával* gyarapították. Újabban a tartalmánál és formájánál fogva igen kedvelt *Dióhéj szótárak* kiadását és térképek készítését szorgalmazták és ezen új ága kiadóhivataluknak igen szépen kezd fejlődni.

Üzletük súlyát azonban az antikvariátus és szortiment könyvkereskedelemre helyezték és itt a főtörekvés oda irányul, hogy jól válogatott tudományos, szakirodalmi és regénykészlettel, óriási raktárral álljanak a közönség rendelkezésére. Foglalkozik a cég zenemű antikvariátussal is. A cég, amelynek szoliditása közismert, díjtalanul szolgál vevőinek korrepetitorok, előkészítők, zenetanárok, nyelvtanárok és zongorahangolók címeivel. Ilyenek címeit szívességből előjegyzésbe veszi.

Adorján Testvérek

könyvkereskedése és antikváriuma
Budapest, VII. Erzsébet körút 16.
(Telefon: József 429—73.)

A céget 1904-ben alapította a két Adorján-testvér, *Jenő* és *Sándor*. Félév múlva a cég egyedüli tulajdonosa *Sándor* lett, aki immár *egy negyedszázad óta* vezeti virágzó üzletét, amely főként a detail-üzletet ápolja, s új és régi könyvek nagy raktárkészletével áll rendelkezésére a nagyközönségnek, iskolai, kaszinói, egyleti könyvtáraknak. A cég a háború előtt egyik legnagyobb és legnépszerűbb kiadószolgálatja volt a vidéknek. A cég főnöke, akinek keze alól egész generációja került ki az életrevaló magyar könyvkereskedőknek, cégének

megalapítása előtt éveken át *Vass József* üzletvezetője volt s részt vett a magyar és külföldi klasszikusok Vass József-féle népszerű olcsó kiadásának megteremtésében. 1906-ban kiadta *Guti Soma* (*Gutius*) összegyűjtött karcolatait 7 kötetben. *A Könyvbarátok kalauza* című népszerű katalógusát 1904-ben *Molnár Ferenc* előszavával indította meg. A háborúban 43 hónapot töltött katonai szolgálatban. A háború óta meg nem rokkant ambícióval vezeti és fejleszti tovább népszerű üzletét.

AZ EST könyvkereskedése

Az Est programjában soha nem volt benne a könyvárusítás, az élet azonban rákényszerítette erre is. *Az Est* árusítóit legaktuálisabb könyvekkel is, különösen olyan helyeken, ahol nincsen könyvkereskedés. *Az Est*-nek ez a tevékenysége 1915

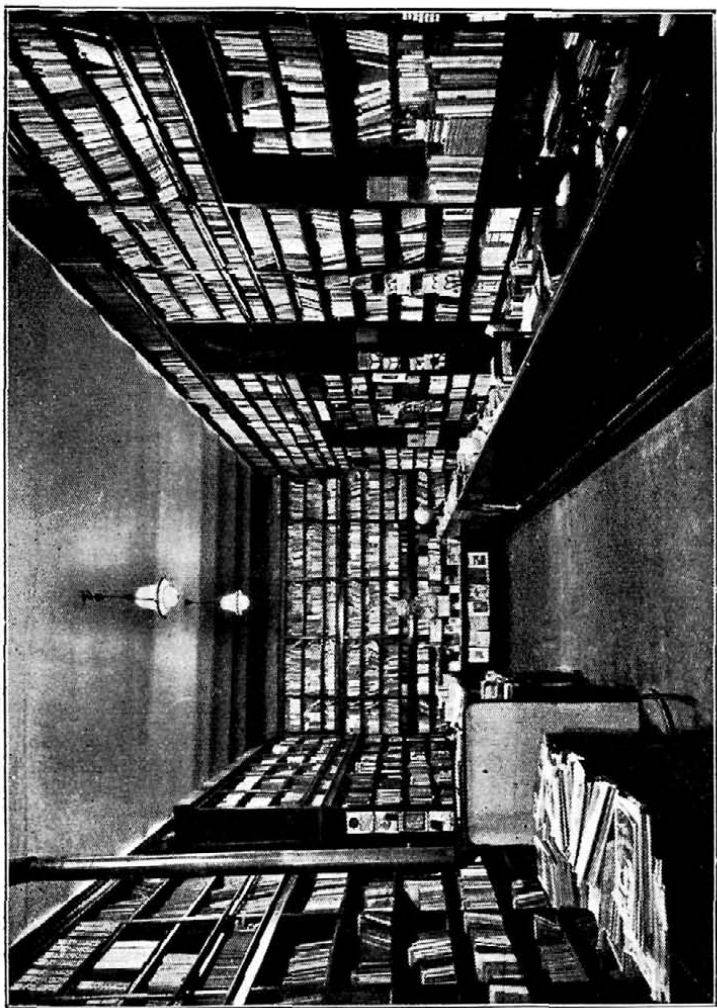

Az Est erzsébetkörüli könyvesboltjának egyik kirakata.

és kihordóit különösen faluhelyen és kisvárosokban egyre zaklatta a közönség, hogy miért nem árulnak könyvet is? *Az Est* igazgatósága végül is nem térhetett ki a közönség sürgető kívánsága elől s el látta a lapkihordókat és árusítókat a legnépszerűbb és

május havában kezdődött és meglepően nagy eredménnyel járt, mert *Az Est* könyvosztálya már az első hónapban negyvenötezer aranykorona értékű könyvet adott el.

A könyvosztály fejlődése ettől kezdve rohamos volt. Egyes irodalmi vállalatoknak való-

Részlet »Az Est« erzsébetkörúti könyvesboltjából.

sággal *Az Est* könyvosztálya volt a létalapja; így például az *Olcsó Regény* egy-egy kötetéből átlag negyven-ötvenezer példányt adott el *Az Est* könyvkereskedése.

Természetes, hogy miként általában *Az Est-lapok*, úgy *Az Est* könyvkereskedése is a legnagyobb figyelemmel szolgálta a közönség érdekeit, s a szépirodalom termékein kívül

1921 október 26-án hajnali háromnegyed háromkor garázdálkodó »felelőtlen« tüntetők beörtek »Az Est« erzsébetkörúti könyvkereskedésébe s ott barbár pusztítást végeztek. A feldúlt könyvkereskedés egyik sarkáról készült fényképfelvétel reprodukcióját mutatjuk itt be az olvasóknak.

Ebben az egész dologban az a legnagyobb jelentőségű, hogy *Az Est* könyvkereskedése többnyire olyan embereket szoktattott rá a könyvvásárlásra, akik azelőtt sohasem vettek könyvet, hanem legfőlleg csak évenként egy naptárt.

nagy eredménnyel propagálta az ipari, technikai és gazdasági szakirodalmat is. *Az Est* könyvosztálya már évek óta az ország legnagyobb ipari szakkönyvkereskedése, s e minőségében óriási szolgáltatokat tesz a világ minden részébe ki-

vándorolt magyaroknak, akik, hogy a külföldön jobban boldogulhassanak, egyre-másra rendelik *Az Est* könyvosztályában az ipari szakkönyveket. *Az Est* könyvosztálya évente több szakjegyzéket ad ki. A magyar könyvek exportja terén *Az Est* könyvosztályának vezetőszerese van. *Az Est* könyvkereskedése látja el magyar könyvekkel az amerikai közkönyvtárakat is, amelyek részére angol nyelvű magyarázatokkal ellátott katalógust adott ki a magyar irodalom termékeiről.

Az Est könyvosztálya ma úgy, amint van, a legmodernebb könyvkereskedések egyike, amelyben a közönség megtalálja mindazt, amit egy euró-

pai könyvkereskedésben találhat: a divatlaptól kezdve a modern angol, német és francia irodalom legújabb alkotásaiig. A berlini, lipesei, bécsi, párizsi és londoni könyvkiadó cégekkel létesített közvetlen kapcsolatai lehetővé teszik a közönség minden igényének leggyorsabb és legtökéletesebb kielégítését. Különös gondot fordít könyvtárak berendezésére.

Az Est könyvosztályának tankönyv-üzlete egyike a legnagyobbaknak. Kirakatai vetekszenek a legnagyobb külföldi könyvkereskedések kirakataival és állandó változatos látványosságok.

Az Est könyvkereskedését a szakma egyik legkiválóbb szakembere, Orosz László vezeti.

Ferenczi B. könyvkereskedése Miskolcon

A cég megalapítója *Heilprinn* Mihály 1835-ben kapott a bécsi kancelláriától engedélyt, hogy Miskolcon könyvkereskedést nyithasson. Az engedélyt Borsod vármegye akkori főispánja, gróf Vay Ábrahám melegsavú felterjesztése alapján eszközölte ki a budai nádori hivatal. 1847-ben *Ferenczi* Bernát, mint társ lép be a cégbe, mely gyors virágzásnak indult és a fiatal, fejlődő magyar irodalmi termelésnek kitünően bevált terjesztő tényezőjévé épült ki. A szabadságharc alatt az üzlet szünetelt, mert *Heilprinn*, aki *Szemere* Bertalan bizalmas barátja volt, a hadügyminisztérium toborzó osztályának vezetője lesz, *Ferenczi* pedig a hirneves vörössipkás honvéd zászlóalj hadnagya. 1850-ben *Ferenczi* egyedüli tulajdonosa a cégnek és a miskolci könyvesboltot az ország egyik legismertebb, legforgalmasabb üzletévé fejleszti. Nagyszabású kiadói tevékenységet folytat és a sok száz kiadvány sorában itt jelennek meg először *Tompa Mihály versei* és *Egyházi beszédei*, stb. Fiókküzleteket nyit *Losoncon*, majd *Rimaszombaton*,

Ungvárt, *Egerben* és *Nyíregyházán*, melyek mint önálló üzletek, ma is virágznak.

A cég jelenlegi tulajdonosa *Ferenczi Károly*, a könyvészeti osztály vezetője *Hercz Miklós* cégvezető. Ügyszólván párját ritkító, nagyszerűen felszerelt, szakértelemmel, a könyv szeretetével vezetett könyvkereskedés ma is a *Ferenczi-bolt*, melynek hatalmas raktáraiban nemcsak a magyar és külföldi irodalom minden jelesebb terméke azonnal megtalálható, hanem a cég a régi magyar literatúra ritkaságaiból is sok kincset tartogat az irodalmi inyencek és gyűjtők részére.

Az ódon bolthajtásos, hűvös, mély könyvesbolt mindig központja volt Miskolcon az irodalom, zene és művészet barátainak. Az öreg poéta, *Lévay József* mindennapos vendég volt ott, elhozta oda barátait *Gyulay Pált*, és *Szász Károlyt*. *Vadnay Károly* és *Mezey Ernő* itt vitatkoztak, az újabb gárda büszkeségeiből *Bródy Sándor*, *Móricz Zsigmond*, *Dohnányi Ernő* keresték fel gyakrabban a vidék kétségkívül egyik legelsőrangú könyvesboltját.

Grill-féle könyvkereskedés

Benkő Gyula rt.

Budapest, V. Dorottya ucca 2.

1841 decemberében *Geibel Károly Frigyes* könyvárussegéd azzal a kéréssel fordult a Magyar Helytartótanácsához, hogy számára Pest városában egy új könyvkereskedés engedélyeztessék. A Németországból ideszakadt fiatal könyvkereskedő folyamodását a pesti intelligencia színe-javának, a mágnás-, író- és sajtóvilágnak, a bürokrácia és kereskedelem előkelőségeinek ajánlása támogatta. Hiába tiltakozott a könyvkereskedők grémiuma — az irodalomra és helyi viszonyokra felesleges — új könyvkereskedés ellen, a Tanács az engedélyt folyamodónak »oklevelek által bizonyított tehetsége és tulajdonainál fogva« mégis megadta.

Geibel valóban mintaképe volt a német szaktudású, de magyar szellemű könyvkereskedőnek. Kristóftéri pazar felszerelésű boltja díszé lett Pest városának. Külföldi és magyar szortimentje, antikváriuma, kiadóüzlete a legelőkelőbb színvonalon állottak. Úgyes érzékekkel kapcsolódott bele az ötvenes évek szellemi mozgalmába és látta el aktuális külföldi irodalommal. Hozzá, mint a pesti könyvkiadók legnevesebbikéhez vitte el *Petőfi* elsőnek költeményeit. »Ha minden ilyen verskötetet kiadnék, már rég koldus volnék«, utasította vissza *Geibel* az ismeretlen fiatal költőt. (Mentségére mondvá: a többi kiadó is ezen

a véleményen volt.) A »*Helység kalapácsa*«-t mégis ő adta ki és kiadói jogáról többé nem akart lemondani. »Den Kolo-pács geb' ich nicht« s az ki is maradt az első összegyűjtéményből. Nyolc év alatt a magyar könyvpiacot 62 jeles magyarnyelvű kiadvánnyal gyarapította. Erdemei elismerésül *István nádor* 1848-ban az udvari könyvkereskedői címmel tüntette ki. Mikor a cég a *Grill-család* tulajdonába ment át, az a Bach-korszak alatt megvont címet újra visszaszerelte.

A mai *Grill-cég* tehát *Geibel* könyvkereskedésének közvetlen utóda, mely alapítójának előkelő üzleti tradícióit végig megőrizte. Üzlete ma is a pesti intelligencia színe-javának, a mágnás-, író- és sajtóvilágnak, az állami és gazdasági élet kitűnőségeinek mindennapos találkozóhelye. De a Dorottya-uccai bolthajtásos, zeg-zugos régi bolt falai között már a modern élet üteme lüktet. Külföldi kapcsolatai révén irodalmi és tudományos szortimentje első helyen áll. Kiadványai régebben a jogi, újabban a politikai és gazdasági irodalom válogatott darabjai. Aktualitás, elevenesség, friss ötletek, a közönséggel és az élettel való közvetlen kapcsolat adják meg a *Grill-boltnak* azt az egyéni jelleget, mely számára egészen speciális helyet biztosít a mai Pest könyvéletében.

Győző Andor

könyvkereskedő és könyvkiadó

Budapest, V. Vilmos császár út 34. Telefon: Ant. 244-89.

Harminc éves fennállása alkalmából kerestük fel e céget, hogy mondja el üzletének történetét. Az érdekes válasz itt következik:

»1898 május 1-én alapítottam meg könyvkereskedésemet. A huszonégyéves ifjú lelkesedésével nyomban többirányú tevékenységbe fogtam: a könyvkereskedés és antikváriátus mellett programomba vettem a könyvkiadást is. Elsőnek *Csokonai és Kisfaludy Károly* olesó, de teljes kiadását bocsátottam közre, mindkettőt *Horváth Cyrill* szerkesztésében. Ezt egy olesó regénysorozat követte, amelyben klasszikus értékű regények, így az akkor feltűnt *»Quo Vadis«*, *»Ben Hur«* foglaltak helyet. Azután egymástól különböző kiadványok következtek: a közönség akkori kedvencének, *Conan Doyle*-nak magyar és német nyelvű sorozata, novellás, költemény- és regénykötetek, ifjúsági iratok, majd az *»Új Polgári Perrendtartás«* első, kommentáros zsebkönyve, a *Turi Sándor* kúriai bíró szerkesztette *»Magyar Szabadalmi Jog«* és egyéb, részben általános érdekű, részben szakirányú könyvek.

»A világháború azután mindent megsemmisített. Négy esztendei távollét után újra kellett kezdeni a munkát előlről, s bár sikerült talpraállnom, kedvemvesztetten, csüggedten teltek el a következő évek. Majd a könyvkereskedés mellett ismét folytattam az abbahagyott könyvkiadást. Kiseb kiadványok után jelentősebb sikert hozott: *Vasari: A renaissance mesterei*, s még nagyobb a két szak-

lexikon, a *Művészeti Lexikon* és az *Irodalmi Lexikon*.

»Legutóbbi kiadványom, a *Cholnoky Atlasz*, házagpótló voltát pedig az a beszédes tény igazolja, hogy e mű három hónap alatt teljesen elfogyott. Ez az első atlasz a háború óta. Művészi kivitelű térképein kívül gazdag és érdekes statisztikai anyaga adja e mű különös becsét.

»Most a *Klasszikus Képtár* című kiadványomat készítem elő, amely három sorozatban adni fogja a festőművészet legkiválóbb alkotásait, színes kivitelben. Az első sorozat már karácsonykor megjelent, a másik kettő a jövő esztendőben fog megjelenni. A legközelebbi, szintén már előkészítés alatt levő kiadványaim a *Technikai Lexikon*, *Zenei Lexikon* és *Színművészeti Lexikon*. Ezek a lexikonok — szerénytelenség nélkül állíthatom — úttörőek az egész világirodalomban. Céljuk: egy-egy témakörbe vágó anyagnak tudományos megbízhatósággal s mégis könnyű, élvezetes stílusban való feldolgozása, röviden: a magyar közönség műveltségének kimélyítése. Újabb lexikonaim alapvető előkészítése megindult, mert hosszú évek munkája kell ahhoz, míg egy-egy kötet sajtó alá kerülhet.

»Cégem 30 éves fennállásának évfordulója már új helyiségemben (*Vilmos császár út 34.*) fog találni, amely a mostaninál alkalmasabb arra, hogy a magyar könyvkiadást és könyvkereskedelmet tovább szolgálhassam.«

Magyar Jenő könyvesboltja és antikváriuma

(Budapest, IV. Múzeum körút 31.)

Központi antikvárium és könyvkereskedés

(Múzeum körút 17. Telefon: Aut. 883-64.)

1881-ben alapította Magyar József Budapesten a Múzeum körút 13. sz. alatt a *Központi Antikvárium* című üzletet, amely a modern antikváriátus terén úttörő volt hazánkban. Kezdetől fogva kibocsátja a cég és évenként 10–30 ezer példányban szétküldi az egész világon az *Írodalmi Értesítő*-t. Ezenkívül kiadott több építészeti, stb. szakkatalógust is. A cég a katalógusok szétküldésével nemcsak nagy vevőközönséget szerzett, hanem igazi kulturmunkát is végzett, mert segítette eljuttatni a magyar könyvet a világ minden részébe. Nagy súlyt vetett a cég kezdetől fogva iskolák, kaszinók, olvasóköri, stb. kiszolgálására.

Nagy lendületnek indult az üzlet, mikor az alapító Magyar József fia, Jenő, 1904-ben belépett az üzletbe. Fiatal energiája nem elégedett meg az üzlet eddigi kereteivel. Pár év múlva áthelyezik az üzletet a *Múzeum körút 17. sz. alá*, ahol a régi üzlet *Központi Antikvárium és Könyvkereskedés* cég alatt ma is virágzik. Több felosztó üzlet (*Bévai Leó, Deutsch Zsigmond és Társa, Krausz Henrik*, stb.) anyagát megvette és részben kiárusította, részben saját üzlete nagy könyvkészletének növelésére használta fel.

Résztvett a cég több más céggel együtt kiadói kiadatokban is (*Magyar Könyvkiadó Társaság, Uránia Könyvkiadóvállalat*) s több értékes

kiadvánnyal (*Zola, Fantomas*, stb.) gyarapította a magyar könyvpiacot.

A háború alatt Magyar Jenő, a cég fiatalabb főnöke, bevonult, s helyette öccse, Géza, aki tanári pályára készült, segítette a cég seniorjának az üzlet vezetésében. Magyar Géza 1920-ban, zsebében a tanári diplomával, otthagyta a tanári pályát s azóta véglegesen a könyv terjesztésének szenteli tudását.

1922-ben temették el a cég senior főnökét, a könyvbarátok és könyvkereskedők nagy részvéte mellett, s azóta az üzlet Magyar Jenő tulajdona.

1923-ban a cég régi üzlethelyisége szűknek bizonyult. Magyar Jenő akkor megvette a *Kún Dániel*-féle régi jóhírű üzletet, annak nagy könyvkészletével együtt. Magyar Jenőnek azóta mind a két üzlete vállvetve fáradozik a közönség igényeinek minél teljesebb kielégítésén.

A cég mindkét üzlete intenzíven foglalkozik könyvek és egész könyvtárak vételével és eladásával. Nagy sikereket ért el a cég nagy könyvtárak berendezésével is. Gazdag szépirodalmi és tudományos raktára van a cégnek a világ minden nyelvén megjelent használt és új könyvekből. Foglalkozik a cég tankönyvek vételével, eladásával és részletüzlettel is.

Mai Henrik és Fia

könyvkiadó és könyvkereskedés
Budapest, IV. Múzeum körút 35.

A Mai-céget, hazánk legnagyobb orvosi könyvkiadóvállalatát dr. Mai Henrik alapította 1853-ban. Üzletének, amelyet az akkori Széna téren (ma Calvin tér) nyitott meg, hatalmas magánkönyvtára volt az alapja és mingyárt kezdettől fogva az orvosi szakirodalomra korlátozta tevékenységét. Később az üzletet a Lipót-bazár épületébe helyezte át és vezette kiváló hozzáértéssel egészen 1880-ig. Ekkor Mai Jakab vette át a már jóhírű céget, aki ugyancsak széleskörű elméleti ismereteket is szerzett az orvosi irodalom terén, ugyanis előbb orvos-tanhallgató volt. Mai Jakab már ebben az időben megkezdte a könyvkiadást. Első kiadványa *Gaal Mózes Virág Palkó*-ja volt. Utána hosszú ideig jogi előadások jegyzeteinek kiadásával foglalkozott, míg végre 1896-ban megtalálta azt az irányt, amelyre készülsége s cégének hagyományai szinte predesztináltak: ekkor fogott hozzá az orvostudományi tankönyvek kiadásához. A könyvkiadásnak ezt az ágát ő honosította meg hazánkban. Vállalkozása rengeteg fáradtsággal és anyagi áldozattal járt, de ő páratlan energiával leküzdte a nehézségeket és sikerült is programja számára a legkiválóbb szakemberek egész sorát megnyernie.

A Mai-cég kiadványainak sorozatában a modern magyar orvostudomány történetének legkimagaslóbb neveivel találkozunk. Egy-egy modern orvosi tankönyv megírására olyan egyetemi tanárokat és magántanárokat sikerült megnyernie, mint Ángyán J., Atzél E., Bakay L., Bálint R., Benczúr Gy., Benedek L., Berend M., Blaskovich L., Bókay Árpád, János és Zoltán, Bontha J., Bugarszky J., Csiky J., Davida J., Ekkert J., Engel Károly, Entz Béla, Fejes L., Feldmann S., Flesch Á., Fenyvessy B., Forbát G., Fridlik, Galambos A., Gózonny L., Henszelmann A., Herczog F., Holits Rezső, Hortobágyi B., Johann B. Jendrassik Ernő, Juba A., Kéler J., Kenézy Gyula, Kentzler Gy., Konrád J., Korányi Fr., Korányi Sándor, Kubinyi P., Láng M., Lenárd V., Liebermann L., Lukács P., Lumnitz J., Mansfeld G., Mansfeld O., Manninger V., Nagy L., Nuricsán J., Pekár M., Paulikovics E., Péterfi T., Pólya J., Preisich K., Réczey J., Rex S., Rigler G., Róth M., Salamon H., Schuschny H., Simon B., Scholtz Kornél, Selley J., Soós Z., Sztéhlo J., Tóvölgyi E., Vámosy Z., Verebély Tibor.

Ezekkel a legmagasabb orvospedagógiai és tudományos igényeket is kielégítő kiadványokkal a magyar orvosi tankönyvek olyan előkelő színvonalra emelkedtek, hogy ma már a külföldi ilyen irányú orvosi művek behozatala úgyszólván nélkülözhető.

A Mai-cég ezzel a nagyszabású kiadói tevékenységével megbecsülhetetlen szolgálatokat tett a magyar egyetemi ifjúságnak és orvosi karnak.

1918-ban belépett a cégbe Mai Jakab fia, Mai Béla, aki atyjának 1923-ban bekövetkezett halála óta a régi nemes hagyományok alapjain friss és lelkes energiával folytatja a cég kiváló kiadói munkásságát.

Ranschburg Gusztáv

könyvkereskedése és antikváriuma

Budapest, IV, Ferenciek tere 2. (Királybazar)

Telefón: Aut. 836-56. Postatakarékpénztári csekk számla: 22,729.

Ranschburg Gusztáv, aki a magyar tudományos antikvár-könyvkereskedelemnek elismert vezető tagja, gimnáziumi tanulmányainak befejezése után Bécsben képezte ki magát kiváló tudományos antikváriussá, bátyjának világhírű üzletében, a Gilhofer és Ranschburg cégnél. Majd hosszabb tanulmányutat tett a külföld nagy centrumaiban s 1895 januárjában nyitotta meg üzletét a Ferenciek-tere 7. száma alatt, ahonnan 1901-ben költözött át mai üzlethelyiségébe, a Ferenciek-tere 2. szám alá. A legnagyobb külföldi antikvár-cégek példáját követve, kezdettől fogva mintaszerű katalógusokat adott ki, *mindig összesen 118 darabot*, amelyekben főleg tudományos és régi magyar könyveket (hungarikumokat) dolgozott fel. A Ranschburg-féle katalógusok igen sok könyvritkaság értékét állapították meg elsőízben, s éppen ezért fontos forrásai a magyar tudományos antikvárkereskedelem árainak. A cég számos katalógusa ma már értékes könyvészeti ritkaságnak tekinthető.

Ranschburg Gusztáv cége megalapítása óta állandóan nagy bibliofil és tudományos könyvtárak vásárlásával igyekezett raktárát gazdagítani. Sok könyvgyűjtő könyvtára került az idők folyamán a cég raktárába, amely ma körülbelül másfél-százezer szakszerűen rendezett kötetet foglal magában. A cég szerzeményei közül *idősb Emich Gusztáv* világhírű nagy könyvtárán kívül elég ha megemlíjük *Sólyom Fekete Ferenc* dévai könyvtárát, *Ballagi Mór* és *Szilassy Mór* könyvtárát, a *Lunkányi-féle* soproni könyvtárát, *Szentkláray* apátkanonok temesvári könyvtárát, *bárá Nyáry* heraldikai és *Aldor* numizmatikai könyvtárát, valamint *Herman Ottó* könyvtárának egy részét.

Két értékes kiadványa is van a cégnek. Az egyik a legrégibb magyar nyomtatványnak, a *Chronica Hungarorum*-nak 1900-ban készült ritkaságú művészi kiállítású fakszimiléje, a másik *Zichy Jenő* gróf kaukázusi utazásának két díszes kötete.

A cég, amelynek igen szoros és élénk összeköttetése van a külföldi nagy cégekkel, régi szállítója számos nagy külföldi és hazai intézetnek. Előkelő vevőkörét, amelybe beletartozik természetesen a vidék könyvgyűjtő publikuma, antikvár-könyveken kívül ellátja magyar- és idegennyelvű újdonságokkal is, mert a cég szortiment-üzlete is éppoly virágzó, mint az antikváriátusa. A cég a Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtára kiadványainak főbizományosa.

SZÖLLŐSI ZSIGMOND

**KÖNYV-
KERESKEDÉSE
ÉS
ANTIKVÁRIUMA**

BUDAPEST,
IV., ESKÜ ÚT 6
(KLOTILD PALOTA)

Speciális osztályai:

Folyóirat-kölcsönző

*Könyvujdonosság-
kölcsönző*

**A legszebb
könyvesbolt.**

**A legszebb
könyvek boltja.**

Harmos László és Társa zenemű- és könyvkereskedés

Budapest, IV. Petőfi Sándor u. 2.

Budapest legfiatalabb zeneműkereskedése, 1922-ben alakult, de ma már a Belváros egyik legkedveltebb zenemű- és könyvkereskedésévé fejlődött. Számottevő kiadói munkásságot is folytat, kiadta Gross Alfréd, Tarnay Alajos, Fráter Lóránt dalait, Lehár Ferenc egyik operettjét, újabban pedig népszerűvé tette a fiatal *Gavay Imre*, *Vass Henrik*, *Dolecskó Béla* kompozícióit. A fiatal modernnek közül *Szelényi* és *Kadosa* műveit hozta forgalomba. Különösen a vokális muzsikusközből kerül ki állandó vevőköre. Raktáron tartja a hazai és külföldi irodalom legjelentősebb alkotásait és dús választékkal áll a gramofónkedvelő közönség rendelkezésére is.

Székely Albert

mintaantikváriuma

Budapest, VIII. József körút 21.

Telefón: J. 385-35.

A cég mai tulajdonosa 1920-ban vette át virágzó üzletét, amelyet *Vas József*, a magyar antikvár könyvkereskedelem egyik nevezetes úttörője alapított s eleven modern reklámmal már a béke idejében országos hírűvé tett. Utóda az alapító szellemében és cége régi híréhez méltóan fejleszti fokról-fokra élénk forgalmú üzletét, amely a vidéknek és sok nagy könyvtárnak állandó szállítója. A cég nagy könyvtárak vásárlásával állandóan növeli raktárkészletét.

»STUDIUM« KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST, IV., MÚZEUM-KÖRÚT 21.

ÚJABB KIADVÁNYAI:

● SZÜLŐK KÖNYVTÁRA. ●

(Gyakorlati tudnivalók a gyermekek neveléséről)

Szerkeszti: *Imre Sándor dr.* egyetemi tanár.

- 1—3. szám: **A családi nevelés főkérdései.** (Bevezetés a szülői gondolkodásba.)
Írta: *Imre Sándor* egyetemi tanár. Ára ..... 4.20 P
4. szám: **A gyermekek táplálkozása.** Írta: *Heim Pál* egyetemi tanár. Ára ..... 1.60 P
5. szám: **A gyermek szemének, fülének, orrának, torkának és bőrének bajairól és gondozásáról.** Írták: *Ifj. Imre József* egyet. tanár, *Póór Ferenc* egyetemi tanár és *Wein Zoltán* főorvos. Ára ..... 1.60 P

● RAVASZ LÁSZLÓ MUNKÁI. ●

- Két beszéd.** (Tisza István és a magyar tragédia. Műalkotás és műélvezet.) Ára ..... 1.40 P
- Látások könyve.** II. kiadás. Ára ..... 9.— P
- Százados énekek.** (Madách »pesszimizmusa«, Jókai lelke.) Ára ..... 1.80 P
- Orgonazugás.** (beszéd és előadás) II. kiadás. Ára ..... 8.— P
- TuJom kinek hittem.** (Beszéd, cikkek.) Ára ..... 12.— P

● MAGYAR IRODALMI LEXIKON. ●

Fóris Miklós középisk. tanár és *Tóth András dr.* egyetemi r. előadó közreműködésével szerkeszti: *Ványi Ferenc dr.* középisk. tanár. Átnézték: *Décsi Lajos dr.* egyetemi tanár és *Pintér Jenő dr.* budapesti tankerületi főigazgató. Ára ..... 40.— P

A »STUDIUM« kiadásában megjelent lexikon az **egyetlen Magyar Irodalmi Lexikon, melyben tartalmi kivonatok is vannak.**

Kedvező részletfizetés.

● VILÁGIRODALMI LEXIKON. ●

Az előbbivel azonos kiállításban **előkészületben.** A legkiválóbb szakemberek közreműködésével szerkeszti: *Décsi Lajos dr.* akadémiai tag, egyetemi tanár. Áttekintést nyújt minden nemzet irodalmáról, ismerteti az írók élettrajzát, a főbb művek tartalmi kivonatát, stb.

Előfizetéseket elfogadjunk.

A hatalmasan fellendülő

erdélyi magyar irodalom termékeinek központi főbizománya a

»STUDIUM«

BUDAPEST, IV., MÚZEUM KÖRÚT 21. — TELEFÓN: Aut. 856-16.

TARTALOM.

Előszó. Írta: <i>Gárdos Alfréd</i> , a Magyar Könyvkiadók és Könyv-	Oldal
kereskedők Orsz. Egyesületének elnöke	III.
Elnökség és tisztikar	1
Tagváltozások 1928. december 31-ig	2
Félszázad a magyar könyv szolgálatában. Írta: <i>Dr. Révay</i>	
<i>József</i> , az Egyesület v. főtitkára	3
Tagnévsor 1927. november 1-én	41
Beszámoló az Egyesület tagjainak multjáról és jelenéről	47